

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА И СТРАТЕГИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

Градско планиране и устройство на територията
/урб. Антоанета Иванова, урб. Михаил Николов/

Туризм и Ландшафтно планиране
/урб. Антоанета Иванова, ас. Мартин Илиев/

Културно наследство
/ урб. Михаил Николов, урб. Антоанета Иванова/

Дигитална картография и Географски информационни системи
/ас. д-р Леонид Тодоров, Петър Пенев, ас. Петър Николов, ас. Мартин Илиев /

Стратегическа рамка и Програма за реализация
/доц. д-р Стелиян Димитров, Маргарита Атанасова/

Социално-икономическа география,
регионално развитие и пространствено планиране, човешки
ресурси
/доц. д-р Стелиян Димитров, Венцислава Чепишева,
Ана Методиева, д-р Елена Тодорова, Алина Даскалова/

СЪДЪРЖАНИЕ

ТАБЛИЦИ	6
СЪКРАЩЕНИЯ	7
I. ВЪВЕДЕНИЕ	8
II. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	9
II. 1. Цели	9
II. 2. Задачи и дейности/проекти.....	9
II. 3. Очаквани резултати	10
III. ОБХВАТ И ВРЕМЕВИ ХОРИЗОНТ	10
IV. ОБВЪРЗАНОСТ НА СТРАТЕГИЯТА С НАЦИОНАЛНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ И ПРОГРАМНИ ДОКУМЕНТИ, С ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ НА РЕГИОНАЛНО, ОБЛАСТНО И ОБЩИНСКО РАВНИЩЕ	11
IV. 1. Стратегически документи на национално, регионално, областно и местно ниво.....	11
V. НОРМАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА	23
VI. АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ, ИСТОРИКО-ГЕОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ, КУЛТУРНАТА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	25
VI. 1. ИСТОРИКО-ГЕОГРАФСКО РАЗВИТИЕ – ОСОБЕНОСТИ В ПРОСТРАНСТВЕНОТО РАЗВИТИЕ	26
VI. 1. 1. Историческо развитие.....	28
VI. 2. ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО	33
VI. 2. 1. Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие /ЗБР/, Вековни дървета, обявени по Закона за биологичното разнообразие и Защитени територии, съгласно Закона за защитените територии /ЗЗТ/	33
VI. 2. 1. 1. Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие	33
VI. 2. 1. 3. Защитени територии, обявени по Закона за защитените територии.....	33
VI. 2. 2. Водни площи	34
VI. 3. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	36
VI. 3. 1. Материално културно наследство	37
VI. 3. 1. 1. Недвижимо културно наследство.....	37
VI. 3. 1. 1. 1. Статут	37
VI. 3. 1. 1. 2. Пространствено разпределение на недвижимите културни ценности в териториалната структура на община Ямбол.....	41
VI. 3. 1. 1. 2. 1. Обекти според регистъра от НДА, НИНКН	42
VI. 3. 1. 1. 2. 2. Археологически обекти по АИС-АКБ, НАИМ-БАН / РИМ-ЯМБОЛ.....	43

VI. 3. 1. 1. 2. 3. Военни паметници	46
VI. 3. 1. 1. 2. 4. Обекти, които нямат статут на недвижима културна ценност	47
VI. 3. 1. 1. 3. Проблеми по опазване на недвижимите културни ценности	49
VI. 3. 1. 1. 3. 1. Проучване.....	49
VI. 3. 1. 1. 3. 2. Поддръжка.....	51
VI. 3. 1. 2. Движимо културно наследство	53
VI. 3. 2. Нематериално културно наследство	53
VI. 4. КУЛТУРНА ИНФРАСТРУКТУРА	57
VII. ОПИСАНИЕ НА ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ГРАДСКОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	62
VIII. ТУРИЗЪМ	70
IX. ИНТЕГРАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ РЕСУРСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЦЕЛОГОДИШЕН ТУРИЗЪМ В ЯМБОЛ И СЪСЕДНИТЕ ОБЩИНИ.....	90
X. ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРИРАНИ ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ	98
XI. SWOT АНАЛИЗ	133
XII. СТРАТЕГИЯ / КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА И ОПАЗВАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО	137
XII. 1. ВИЗИЯ	137
XII. 2. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ	138
XII. 2. 1. Стратегически цели	138
XII. 2. 1. Приоритети и мерки	140
ПРИОРИТЕТ 1. РАЗВИТИЕ НА ЯМБОЛ КАТО ЦЕЛОГОДИШНА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....	140
ПРИОРИТЕТ 2. ОПАЗВАНЕ И АДАПТАЦИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО	147
ПРИОРИТЕТ 3. ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА КУЛТУРНИТЕ ОБЕКТИ.....	153
ПРИОРИТЕТ 4. ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО И РАЗВИТИЕ НА ЕКОТУРИЗЪМ	157
XII. 3. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ.....	160

ФИГУРИ

Фигура 1. Национални културни коридори, Източник: Национална концепция за пространствено развитие.	26
Фигура 2. Ортофото изображение археологически резерват – „Тракийски и античен град Кабиле“.....	27
Фигура 3. Градски зони за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.	64
Фигура 4. Градска зона I за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.	65
Фигура 5. Градска зона II за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.	67
Фигура 6. Градска зона III за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.	68
Фигура 7. Туристически райони на България Източник: Концепция за туристическо райониране на България	70
Фигура 8. Места за настаняване, стаи и легла, община Ямбол, 2011-2019г., Източник на данните: НСИ.....	82
Фигура 9. Леглоденонощия, реализирани нощувки и пренощували лица, община Ямбол, 2011-2019г., Източник на данните: НСИ	83
Фигура 10. Приходи и дефлирани приходи, община Ямбол, 2011 – 2019г Източник на данните: НСИ и собствени изчисления.....	85
Фигура 11. Средна стойност на една нощувка при дефлирани цени – съпоставка между община Ямбол, област Ямбол, Югоизточен район и България (лв.), 2011 – 2019г Източник на данните: НСИ и собствени изчисления.....	86

ТАБЛИЦИ

Таблица 1. Основни видове и подвидове туризъм – класификация, Район „Тракия“ – общо за всички 35 общини	72
Таблица 2. Лечебни и здравни заведения в област Ямбол и община Ямбол към 31.12.2019г.	78
Таблица 3. Медицински персонал в област Ямбол и община Ямбол към 31. 12. 2019г.	78
Таблица 4. Статистически данни за туризма, 2019г.	81
Таблица 5. Места за настаняване, стаи и легла, община Ямбол, 2011 – 2019г.	82
Таблица 6. Леглоденоноция, реализирани нощувки и пренощували лица, община Ямбол, 2011-2019г.	83
Таблица 7. Статистически данни за туризма. Динамика на приходите в община Ямбол в периода 2012-2018г.	85
Таблица 8. Средна стойност на една нощувка - съпоставка между община Ямбол, област Ямбол, Югоизточен район и България (лв.), 2011-2019г.	86

СЪКРАЩЕНИЯ

АИС-АКБ	Автоматизирана информационна система, археологическа карта на България
ГИС	Географска информационна система
ЕЕ	Енергийна ефективност
ЕС	Европейски съюз
ЗБР	Закона за биологичното разнообразие
ЗЗ	Защитени зони
ЗЗТ	Закона за защитените територии
ЗКН	Закон за културното наследство
ЗМ	Защитена местност
ИКОМ	Международен съвет на музеите
КН	Културно наследство
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МК	Министерство на културата
МО	Министерството на отбраната
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НАИМ-БАН	Национален археологически институт с музей при Българска академия на науките
НВИМ	Национален Военноисторически Музей
НДА	Национален държавен архив
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НИПК	Национален институт за паметниците на културата, преименуван на НИНКН
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НКЦ	Национална културна ценност
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НСРР	Националната стратегия за регионално развитие
ОУПО	Общ устройствен план на община
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
РБ	Регионална библиотека
РИМ	Регионален исторически музей
УПИ	Урегулиран поземлен имот
ЮНЕСКО	Организацията на обединените нации за образование, наука и култура

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Задължението на общините да разработят Програма за развитие на туризма като част от ПИРО е регламентирано в **Закона за туризма**. С писмо с изх. №И-1276(2)/20.08.2020 г. Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ) препраща до всички общини писмо от Министъра на регионалното развитие и благоустройството, в което в отговор на постъпили запитвания от общини в контекста на Методическите указания за разработване на ПИРО и с цел спазване на законовите разпоредби се пояснява, че при изготвянето на ПИРО общините следва да имат предвид разпоредбите на **чл.11 от Закона за туризма, а именно:**

Общинската програма за развитие на туризма предвижда конкретни проекти, включващи мероприятия за:

- Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти;
- Изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
- Изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;
- Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
- Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
- Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения; взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
- Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти;
- Благоустрояване, изграждане и поддържане на инфраструктурата – общинска собственост, в националните курорти, когато на територията на общината има такива.

II. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

II. 1. Цели

Главната цел на стратегията и програмата е създаването на планова и програмна основа за развитие на туризма и опазването на културното наследство и подобряване на атрактивността на територията на община Ямбол.

Въз основа на задълбочен анализ на текущото състояние на сектор туризъм в територията на общината е създадена добра основа за устойчиво и балансирано развитие на туризма, включително културното наследство в дългосрочен аспект.

В стратегията са идентифицирани обекти и събитията, които са подходящи за съвместно развитие, както и включването им в туристически пакети и уеб базирана платформа за презентирание и популяризиране на културното наследство.

Отчетени са съответните програмни документи на национално, регионално, областно и общинско ниво, съобразени със специфичния ресурсен потенциал на общината, както и приложимите европейски документи.

II. 2. Задачи и дейности/проекти

Основните задачи и дейности, които са заложи за изпълнение с оглед постигане на целите на проекта са:

- Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината;
- Изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;
- Организиране на събития и мероприятия с местно, регионално, национално и международно значение, които допринасят за развитието на туризма;
- Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения; взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
- Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти;
- Благоустрояване, изграждане и поддържане на инфраструктурата.

II. 3. Очаквани резултати

Очакваните резултати от реализацията на документа са свързани с повишаване привлекателността на община Ямбол и развитието ѝ като целогодишна туристическа дестинация, основана на местните природни и културни ресурси и развитието на различни форми на туризъм.

III. ОБХВАТ И ВРЕМЕВИ ХОРИЗОНТ

Обхватът на стратегия се фокусира върху развитието на туризма и опазването на културното наследство и сферите на неговото влияние върху териториите на община Ямбол и региона.

Времевият хоризонт е поставен към 2027 г. поради обвързаността на стратегията към системата от документи за планиране и управление на общините и програмите за реализация на заложените проекти в стратегическите и планови документи финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове – ПИРО Ямбол 2021-2027 г.

IV. ОБВЪРЗАНОСТ НА СТРАТЕГИЯТА С НАЦИОНАЛНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ И ПРОГРАМНИ ДОКУМЕНТИ, С ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ НА РЕГИОНАЛНО, ОБЛАСТНО И ОБЩИНСКО РАВНИЩЕ

При разработване на стратегията са отчетени тенденциите в развитието на територията на общината, както и предвижданите интервенции в действащите и предстоящите стратегически документи, имащи отношение към развитието на туризма и опазването на културното наследство и неговото популяризиране.

IV. 1. Стратегически документи на национално, регионално, областно и местно ниво

Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г.

Националната стратегия за регионално развитие е стратегически документ, който задава модела на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на районите на страната. НСРР определя дългосрочните цели и приоритети на политиката за регионално развитие и следи за тяхното постигане и взаимно допълване. Главната стратегическа цел на НСРР е „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие, базирано на използване на местния потенциал и сближаване на районите в икономически, социален и териториален аспект“. Разработеният документ следва да допринесе за реализацията на някой от стратегическите цели, заложи в НСРР 2012-2022г., като някой от тях са: „Балансирано териториално развитие чрез укрепване на мрежата от градове-центрове, подобряване свързаността в районите и качеството на средата в населените места“ и „Социално сближаване и намаляване на регионалните диспропорции в социалната сфера чрез развитие и реализация на човешкия капитал“.

Национална концепция за пространствено развитие на Република България за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г.

Националната концепция за пространствено развитие е стратегически документ, определящ пространствено-устройствената основа за развитие и планиране на елементите на националната територия, с цел постигане на комплексно и интегрирано планиране за осъществяване не само на регионалното, но и на отделните социално-икономически секторни планирания на национално ниво, в контекста на общоевропейското пространствено развитие. Концепцията служи за подпомагане на различните секторни политики в различните йерархични нива, включително и на ниво град. НКПР дава визия за бъдещото пространствено развитие на територията през 2025 г.

Стратегия за развитие на българската култура 2019-2029 г. /България/

Стратегията за развитието на културата през периода 2019-2029 г. залага в себе си виждането за разработване на един общ принципен стратегически документ, който на базата на направата на анализ на средата да изведе основните приоритети, стратегически цели и дейности, по които да се работи в предстоящ период от 10 години.

В стратегията е заложено разбирането, че националната култура е съвкупност от отделни области/елементи, което предразполага на базата на общата стратегическа рамка и начертана визия да се изработят конкретни стратегически документи /стратегии/ с цялостен задълбочен анализ и визия за всеки един сектор по отделно, които в детайли да очертават специфичните дейности, отделни стъпки и пътища за реализиране на общата визия за развитие на културата за периода 2019-2029 г. Това се обосновава и от спецификата на всяка една област, която се развива както сама по себе си, така и в едно общо единно цяло.

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014 – 2030г., актуализация 2017г.

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България систематизира визията, стратегическите цели, приоритетите, дейностите, чиято реализация ще води до утвърждаване на устойчиви схеми за развитие и управление на туристическите дейности.

Разработена е със стремеж да подпомогне процесите на подобряване на конкурентоспособността на България като туристическа дестинация и устойчивото развитие на туристическата индустрия при рационално усвояване на природни, културни, исторически и географски ресурси. Постава акцент върху привлекателността на регионите с туристически потенциал и възможностите за развитие на специализирани форми на туризъм, съвкупност от туристически продукти и услуги.

Концепция за туристическо райониране на България

Концепция за туристическо райониране на България е разработена в съответствие на Закон за туризма и необходимостта от:

- Създаване на регионални туристически продукти;
- Осъществяване на регионален маркетинг и реклама;
- Координация и управление на туризма на регионално ниво.

Документът предлага разделяне на територията на страната на 9 района („Дунав“, „Стара планина“, „София“, „Тракия“, „Долина на розите“, „Рила – Пирин“, „Родопи“, „Варненско Черноморие“ и „Бургаско Черноморие“) с определени граници, наименование, центрове, основна и допълваща специализация. Запазена е териториалната цялост на общините, като районирането се основава на задълбочен анализ, изследване на характеристики, застъпени видове туризъм и възможности за сътрудничество и взаимодействие. Основната цел е подпомагане развитието на конкурентоспособен туризъм и провеждане на регионална туристическа политика.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2

Определят средносрочните цели, приоритети и перспективи за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на съответния регион за планиране в съответствие с предвижданията на Националната концепция за регионално и пространствено развитие и другите секторни и хоризонтални политики, както и връзките му с други региони за планиране от ниво 2 в страната и в съседните държави в макрорегиона.

Стратегията координира предвижданията на секторните стратегии и документи на регионално равнище в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда и отчита регионалните им специфики и териториалните им измерения. Документът отчита предвижданията и инвестиционните намерения за развитие за територията на района и се използва като основа при разработването на схеми за регионална държавна помощ. Интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 - за срок 7 години с изключение на елементите на техническата инфраструктура, които се планират за период до 30 години.

План за интегрирано развитие на община Ямбол 2021-2027 г.

Определят средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината.

Планът осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси за постигане на дефинираните цели за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия. Срокът на действие на планът е 7 години.

IV. 2. Стратегически документи на европейско ниво

Разработването на Стратегията за опазване и популяризиране на община Ямбол е съобразено със специфичните изисквания на основополагащите за целия ЕС стратегически документи, както и с нормативни документи, касаещи общностното и националното законодателство в областта на регионалното развитие, секторните политики и устройството на територията.

Стратегията „Европа 2030”

Основополагащият стратегически документ за провеждането на регионална политика в ЕС с шест основни приоритети: балансирано териториално развитие, функционални райони с по-малко неравенства, интеграция и сътрудничество извън административно-териториалните и националните граници, здравословна среда, кръгова икономика и устойчива цифрова и физическа свързаност. Те са насочени към постигането на две основни цели – Справедлива Европа и Зелена Европа.

Изпълнява се чрез целенасочени действия и пилотни инициативи, които трябва да засилят многостепенното управление, провеждането на политиките въз основа на конкретните местни нужди, координирано изпълнение и въздействие на секторните политики, сътрудничеството между териториите и териториалното сближаване.

Стратегическият документ подчертава значението на стратегическото пространствено планиране, предоставя ориентация за осъществяването му и призовава за засилване на териториалното измерение на секторните политики на всички нива на управление. Целта е да се насърчи приобщаващо и устойчиво бъдеще за всички населени места и да се подпомогне постигането на целите за устойчиво развитие в Европа.

Хартата от Лайпциг за устойчиви европейски градове /2007 г./

В нея са заложили общите принципи и стратегии на политиката за развитие на градските райони /интегрирано развитие на градските райони, балансирана териториална организация на основата на европейската полицентрична градска структура и други/.

Съвместен документ за пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния

Съвместният документ за пространствено развитие на държавите от V4+2 е резултат на сътрудничеството в областта на териториалното развитие между шест държави – България, Чехия, Унгария, Полша, Румъния и Словакия. Целта му е да се постигне координация на териториалното развитие и конкретни решения на прекъсванията така наречените полюси и оси на развитие и на постигането на свързани транспортни мрежи.

Европейска културна конвенция, Париж, 18 декември 1954 г.

Разработването на Стратегията на община Ямбол е съобразена с Европейската културна конвенция и нейната основна цел за постигането на по-голямо единство между членовете на Съвета на Европа, по-специално с цел съхраняване и осъществяване на идеалите и принципите, които са тяхно общо наследство, имайки предвид, че развитието на взаимното разбирателство между европейските народи би позволило достигането на тази цел. Желателно е не само сключването на двустранни културни конвенции между членовете на Съвета, но и провеждането на съвместни действия, целящи опазване на европейската култура и насърчаване на развитието ѝ.

Конвенцията има за цел поощряване изучаването на езиците, историята и цивилизацията на другите договарящи страни, както и на цивилизацията, обща за всички тях. Всяка страна следва да вземем мерки за запазване и насърчаване на нейния национален принос в общото културно наследство на Европа.

Конвенция за опазването на световното културно наследство и природно наследство

Съгласно Генералната конференция на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура на своята седемнадесета сесия, проведена в Париж от 17 октомври до 21 ноември 1972 г. се заявява, че световното културно и природно наследство е застрашено все повече и повече от разрушаване, което се дължи не само на традиционните причини за деградация, но и на самото развитие на обществено-икономическия живот, в резултат на което се задълбочават увреждащите и разрушителните явления.

Отбелязва се, че разрушението или изчезването на дадено културно и природно

наследство представлява пагубна загуба за цялото човечество и че опазването на това наследство на национално ниво е незадоволително поради големите средства, от които се нуждае, и недостатъчните икономически, научни и технически ресурси на страната, на чиято територия се намира съответното наследство, което подлежи на съхранение.

Напомня се Уставът на ЮНЕСКО, който предвижда съдействие на Организацията за запазване, развитие и разпространение на знания, за насърчаване на дейността по опазване и защита на световното наследство, както и за създаване на международни конвенции в тази област, които да бъдат препоръчани на заинтересованите народи.

Отчитат се съществуващите международни конвенции, препоръки и резолюции в областта на културното и природното наследство, утвърждават значението на дейността по опазване на това уникално и незаменимо наследство за цялото човечество, независимо на кой народ принадлежи.

Под внимание се взема, че отделни обекти на културното и природното наследство представляват изключителен интерес и се нуждаят от опазване като елемент от световното наследство на цялото човечество.

Конвенция за защита на архитектурното наследство на Европа, Гранада, 3 октомври 1985 г.

Държавите - членки на Съвета на Европа, подписали тази конвенция, имайки предвид, че целта на Съвета на Европа е да постигне по-голямо единство между неговите членове, по-специално с оглед съхраняване и реализиране на идеалите и принципите, които са тяхно общо наследство. Архитектурното наследство представлява незаменим израз на богатството и разнообразието на културното наследство на Европа, неопенимо свидетелство за нашето минало и общо благо за всички европейци.

При подписването на тази конвенция се имат предвид:

- Европейската културна конвенция, подписана в Париж на 19 декември 1954 г., и в частност нейния чл. 1;
- Европейската харта на архитектурното наследство, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 26 септември 1975 г., и Резолюция (76) 28, приета на 14 април 1976 г., относно адаптирането на националните правни системи към изискванията на едно обединено опазване на архитектурното наследство;
- Препоръка 880 (1979) на Парламентарното събрание на Съвета на Европа относно опазването на архитектурното наследство;

- Препоръка № R (80) на Комитета на министрите към държавите членки относно специалната подготовка на архитекти, урбанисти инженери по градско строителство и по озеленяване, а също така Препоръка № R (81) 13 на Комитета на министрите, приета на 1 юли 1981 г., относно действията, които трябва да се предприемат за закрила на някои занаятчийски професии, застрашени от изчезване;

Напомнено е, че е важно да бъде предадена на бъдещите поколения една система от сведения за културата, да бъде подобрена жизнената среда в града и селото и с това да се благоприятства за икономическото, социалното и културното развитие на държавите и на отделните региони.

Подписването на конвенцията постигне споразумение относно основните насоки на една обща политика, която би гарантирала опазването и би открийла важността на архитектурното наследство.

Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство

Държавите - членки на Съвета на Европа, и останалите държави - участници в Европейската културна конвенция, подписали тази конвенция, отчитайки, че целта на Съвета на Европа е да постигне по-тясно единство между своите членове по-конкретно с оглед на гарантирането и осъществяването на идеалите и принципите, които представляват общото им наследство.

При подписването на тази конвенция се имат предвид:

- Европейската културна конвенция, подписана в Париж на 19 декември 1954 г., и по-конкретно чл. 1 и 5 от нея;
- Конвенцията за опазването на архитектурното наследство на Европа, подписана в Гранада на 3 октомври 1985 г.;
- Европейската конвенция за престъпленията по отношение на културните ценности, подписана в Делфи на 23 юни 1985 г.;
- препоръките на Парламентарната асамблея във връзка с археологията и по-конкретно Препоръки 848 /1978/, 921 /1981/ и 1072 /1988/;
- Препоръка № R /89/ 5 относно опазването и обогатяването на археологическото наследство в контекста на градоустройствените дейности и териториалното планиране.

Напомнено е, че археологическото наследство има първостепенно значение за опознаването на историята на човечеството. Европейското археологическо наследство, което предоставя доказателства за древната история, е сериозно застрашено от влошаване на състоянието поради растящия брой мащабни устройствени планове, природни рискове, тайни или ненаучни разкопки и недостатъчно познаване на темата от широката общественост. Потвърждавайки, че има голямо значение да се създадат, ако все още не съществуват, подходящи процедури за административен и научен контрол и че необходимостта от опазване на археологическото наследство следва да бъде отразена в градоустройството и териториалното планиране, както и в политиката за развитие на културата. Подчертано е че отговорността за опазването на археологическото наследство следва да се поеме не само от пряко заинтересованите страни, но и от всички европейски държави с цел да се намали рискът от влошаване на състоянието и да се засили консервационната дейност чрез насърчаване на обмяна на експерти и сравняване на натрупания опит. Отбелязано е, че необходимостта от допълване на принципите, залегнали в Европейската конвенция за опазването на археологическото наследство, подписана в Лондон на 6 май 1969 г., в резултат на еволюцията на политиката в градоустройството и териториалното планиране в европейските страни.

Целта на тази конвенция е да се опази археологическото наследство като източник за европейската колективна памет и като средство за исторически и научни изследвания.

Международна харта за консервация и реставрация на паметниците и забележителните места / Венецианска харта, Венеция, 1964 г.

Носители на духовни послания от миналото, културните паметници на народите и днес са живи свидетелства на техните вековни традиции. Човечеството, което с всеки изминал ден осъзнава единството на човешките ценности като общо наследство, поема пред бъдещите поколения отговорността за неговото опазване и задължението да им предаде тези ценности в цялото богатство на тяхната автентичност. Именно поради това е необходимо да се определят и формулират съвместно в международен мащаб ръководните принципи на консервацията и реставрацията на паметниците на културата, които всяка страна да може да прилага в зависимост от своята култура и традиции.

Формулирайки за пръв път тези основни принципи, Атинската харта от 1931 г. спомогна за развитието на широко международно движение, което намери израз в някои национални документи, в дейността на ИКОМ и на ЮНЕСКО и в създаването от

ЮНЕСКО на Международен център за консервация и реставрация на културните ценности. Но критичният дух и чувствителността към все по-сложните и разнообразни проблеми наложи да се преразгледат принципите на Хартата, за да може в един нов документ те да бъдат задълбочени, а техният обхват - разширен. Във връзка с това Вторият международен конгрес на архитектите и специалистите в областта на паметниците на културата, проведен във Венеция от 25 до 31 май 1964 г.

Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство

Генералната конференция на ЮНЕСКО, състояла се в Париж от 29 септември до 17 октомври 2003 г., на своята 32-а сесия се позовава на съществуващите международни нормативни актове по правата на човека и по-специално на Универсалната декларация за правата на човека от 1948 г., на Международния пакт за икономически, социални и културни права от 1966 г. и на Международния договор за граждански и политически права от 1966 г.

Под внимание е взето значението на нематериалното културно наследство, израз на културното многообразие и гаранция за устойчиво развитие, което бе изтъкнато в Препоръката на ЮНЕСКО за опазване на фолклора от 1989 г., във Всеобщата декларация на ЮНЕСКО за културно разнообразие от 2001 г. и в Истанбулската декларация от 2002 г., приета на Третата кръгла маса на министрите на културата.

Отчетена е тясната взаимозависимост между нематериалното културно наследство и материалното културно и природно наследство.

Признава се, че процесите на глобализация и социални промени създават условия за възобновяване на диалога между обществата, паралелно с проявите на нетърпимост, са източник на сериозна заплаха от деградация, изчезване и разрушаване на нематериалното културно наследство поради недостига на средства за неговото съхраняване.

Съзнава се общата загриженост и стремеж за опазване на нематериалното културно наследство на човечеството.

Признава се, че обществото и по-специално коренните общности и групи, а в някои случаи и отделни лица, играят важна роля в процеса на създаване, опазване, съхраняване и пресъздаване на нематериалното културно наследство, като по този начин способстват за обогатяване на културното разнообразие и насърчават човешкото творчество.

Отбелязва се голямото значение на дейността на ЮНЕСКО за разработване на нормативни актове за защита на културното наследство и по-специално Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство от 1972 г.

Отбелязва също така, че в настоящия момент не съществува нито един многостранен договор със задължителна сила в областта на нематериалното културно наследство.

Отчита се, че действащите международни спогодби, препоръки и резолюции в областта на културното и природно наследство трябва да бъдат обогатени и ефективно допълнени с нови разпоредби, които се отнасят до нематериалното културно наследство.

Отчита се необходимостта от по-дълбоко осъзнаване, особено от младото поколение, на значението на нематериалното културно наследство и неговото опазване,

Отчита се, че международната общност и държавите - страни по настоящата Конвенция, би следвало да способстват за опазването на това наследство в дух на сътрудничество и взаимопомощ.

Припомнят се програмите на ЮНЕСКО в областта на нематериалното културно наследство и в частност програмата за Провъзгласяване на шедеврите на устно и нематериално наследство на човечеството.

Под внимание се взема предвид неocenимата роля на нематериалното културно наследство като фактор за сближаване, културен обмен и взаимно разбирателство между хората. Целите на тази Конвенция са:

- опазване на нематериалното културно наследство;
- зачитане на нематериалното културно наследство на съответните общности, групи и отделни лица;
- съпричастност – на местно, национално и международно равнище, към значението на нематериалното културно наследство и важността на неговото взаимно признаване;
- международно сътрудничество и международна помощ.

Конвенция на ЮНЕСКО за опазване и насърчаване на многообразието от форми и културно изразяване

Културното многообразие е присъщо качество на човечеството. Културното многообразие представлява общо наследство на човечеството и че то трябва да бъде

уважавано и запазено в полза на всички. Културното многообразие създава един богат и разнообразен свят, който разширява диапазона на избор, подхранва човешките възможности и стойности и представлява основна движеща сила за трайното развитие на общностите, на народите и на нациите.

Културното многообразие, което процъфтява в условията на демокрация, на толерантност, на социална справедливост и взаимно уважение между народите и културите, е необходимо за мира и безопасността в местен, национален и международен мащаб.

Подчертава необходимостта от интегриране на културата като стратегически елемент в националните и международните политики на развитие и в международното сътрудничество в полза на развитието; в светлината на Декларацията на хилядолетието на ООН (2000 г.), която подчертава необходимостта от изкореняване на бедността.

Цели на конвенцията са:

- Опазване и насърчаване на многообразието от форми на културно изразяване;
- Създаване на условия за разцвет и свободно взаимодействие на различните култури с цел тяхното взаимно обогатяване;
- Поощряване на диалога между културите с цел осигуряване на по-интензивен и балансиран международен културен обмен в интерес на взаимното уважение на културите и за установяване на култура на мира;
- Насърчаване на межкултурния диалог с цел развитие на културното взаимодействие в полза на изграждане на мостове между народите;
- Поощряване на уважението към многообразните форми на културно изразяване и осъзнаване на тяхната стойност на местно, национално и международно равнище;
- Потвърждаване значението на връзката между културата и развитието за всички развиващи се страни; поощряване на действията, осъществявани на национално и международно равнище, за признаване на истинската стойност на тази връзка;
- Признаване на специфичното естество на културните дейности, продукти и услуги като носители на самобитност, ценности и смисъл;

- Утвърждаване на суверенното право на държавите да запазват, приемат и прилагат политики и мерки, които те считат за необходими, за опазване и насърчаване на многообразието от форми на културно изразяване на тяхна територия;
- Укрепване на международното сътрудничество и солидарност в дух на партньорство с цел разширяване на възможностите на развиващите се страни да съхранят и насърчат многообразието от форми на културно изразяване.

V. НОРМАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Разработеният документ, вкл. Програма за развитие на туризма и Стратегия за опазване на КН на община Ямбол е съобразена със законовите и подзаконовите нормативни документи, като част от тях са изброени по-долу:

- **Закон за културното наследство** /обн. ДВ бр.19 от 2009г., Решение №7 на Конституционния съд от 2009г. – бр.80 от 2009г., изм. ДВ бр.92 и 93 от 2009г., бр.101 от 2010г., бр.54 от 2011г., бр. 15, 38, 45 и 77 от 2012г., изм. доп. ДВ бр.82 от 26.10.2012г. бр.15, 26 Юли 2013г., бр.98 от 28 Ноември 2014г., бр.16 от 26 Февруари 2016 г./;

- **Закон за туризма** /обн. ДВ. бр.30 от 26 Март 2013г., изм. ДВ. бр.68 от 2 Август 2013г., изм. и доп. ДВ. бр.109 от 20 Декември 2013г., изм. ДВ. бр.40 от 13 Май 2014г., изм. ДВ. бр.9 от 3 Февруари 2015г., доп. ДВ. бр.14 от 20 Февруари 2015г., изм. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.20 от 15 Март 2016г., изм. ДВ. бр.43 от 7 Юни 2016г., изм. ДВ. бр.59 от 29 Юли 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.75 от 27 Септември 2016г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017г., изм. ДВ. бр.85 от 24 Октомври 2017г., изм. ДВ. бр.96 от 1 Декември 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.37 от 4 Май 2018г., изм. и доп. ДВ. бр.77 от 18 Септември 2018г., изм. и доп. ДВ. бр.86 от 18 Октомври 2018г., изм. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2019г., изм. ДВ. бр.60 от 30 Юли 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.100 от 20 Декември 2019г., доп. ДВ. бр.13 от 14 Февруари 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.17 от 25 Февруари 2020г., изм. ДВ. бр.21 от 13 Март 2020г., изм. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г./;

- **Закон за устройство на територията** /обн. ДВ бр.1 от 2001г., изм. ДВбр.41 и 111 от 2001г., бр.43 от 2002г., бр.20, 65 и 107 от 2003г., бр.36 и 65от 2004г., бр.28, 76, 77, 88, 94, 95, 103 и 105 от 2005г., бр.29, 30, 34, 37, 65,76, 79, 80, 82, 106 и 108 от 2006г., бр.41, 53 и 61 от 2007г., бр.33, 43, 54, 69,98 и 102 от 2008г., бр.6, 17, 19, 80, 92 и 93 от 2009г., бр.15, 41, 50, 54 и 87от 2010г., бр.19, 35, 54 и 80 от 2011г., бр.29, 32, 38, 45, 47, 53 и 77 от2012г., изм. и доп. ДВ бр.82 от 26.10.2012г., бр.15, 24,27, 28, 66, 109 от 2013г., бр.49,53,27, 98, 105 от 2014г., бр.35, 61, 62, 79, 101 от 2015г., изм. ДВ. бр.15 от 23 Февруари 2016г. , изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.63 от 4 Август 2017г., изм. ДВ. бр.92 от 17 Ноември 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.96 от 1 Декември 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.103 от 28 Декември 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.21 от 9 Март 2018г., изм. и доп. ДВ. бр.28 от 29 Март 2018г., изм. ДВ. бр.55 от 3 Юли 2018г./

▪ **Закон за регионалното развитие** /обн. ДВ бр.50 от 2008г., изм. ДВ бр.47, 82 и 93 2009г., изм. и доп. ДВ бр.82 от 26.10.2012г., изм. ДВ. бр.66 от 26 Юли 2013г., доп. ДВ. бр.22 от 11 Март 2014г. изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014г.,изм. ДВ. бр.9 от 3 Февруари 2015г., доп. ДВ. бр.14 от 20 Февруари 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.15 от 23 Февруари 2016 г., доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017г./.

VI. АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ, ИСТОРИКО-ГЕОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ, КУЛТУРНАТА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Основната цел е да се постигне **всеобхватен анализ по отношение на сектор туризъм, опазването и популяризирането на културното наследство, общите тенденции, актуалните процеси и максимално конкретен по отношение на състояние и проблемите на културното наследство на територията на общината, функционалните системи, както в градската среда така и в извънградските територии и взаимовръзките между тях.** Следва да бъде дадена точна и ясна диагноза, на която основа да се разработи концепция за опазване и популяризиране на културното наследство в община Ямбол.

Към тази дейност **ще изготви обобщен SWOT - анализ.** Обикновено при оценъчните и прогнозните изследвания се използват два основни подхода – емпиричен и експертен. При емпиричния подход се извеждат закономерности на основата на анализирана емпирична информация с помощта на статистически и математически модели, докато при експертния подход се разчита на опита на експертите, като се допуска, че те имат нужния капацитет да разкриват закономерности и да правят синтезирани достоверни оценки, без да е необходимо да се разработват сложни математико-статистически модели. SWOT - анализът спада към експертната група методи, но той не може да бъде разработен без необходимата изходна информация. Главната цел на SWOT-анализа е да се извърши *взаимообвързана оценка на вътрешните за общината силни /Strengths/ и слаби /Weaknesses/ страни, както и на външните за съответната територия възможности /Opportunities/ и заплахи /Threats/.* В световната практика SWOT - анализът се е утвърдил като задължителен елемент на стратегическото планиране. Значението на SWOT - анализа се подсилва и от факта, че той е регламентиран като задължителна процедура при всички планове и програми, свързани с усвояването на предприсъединителните и структурните фондове и инструменти на Европейския съюз.

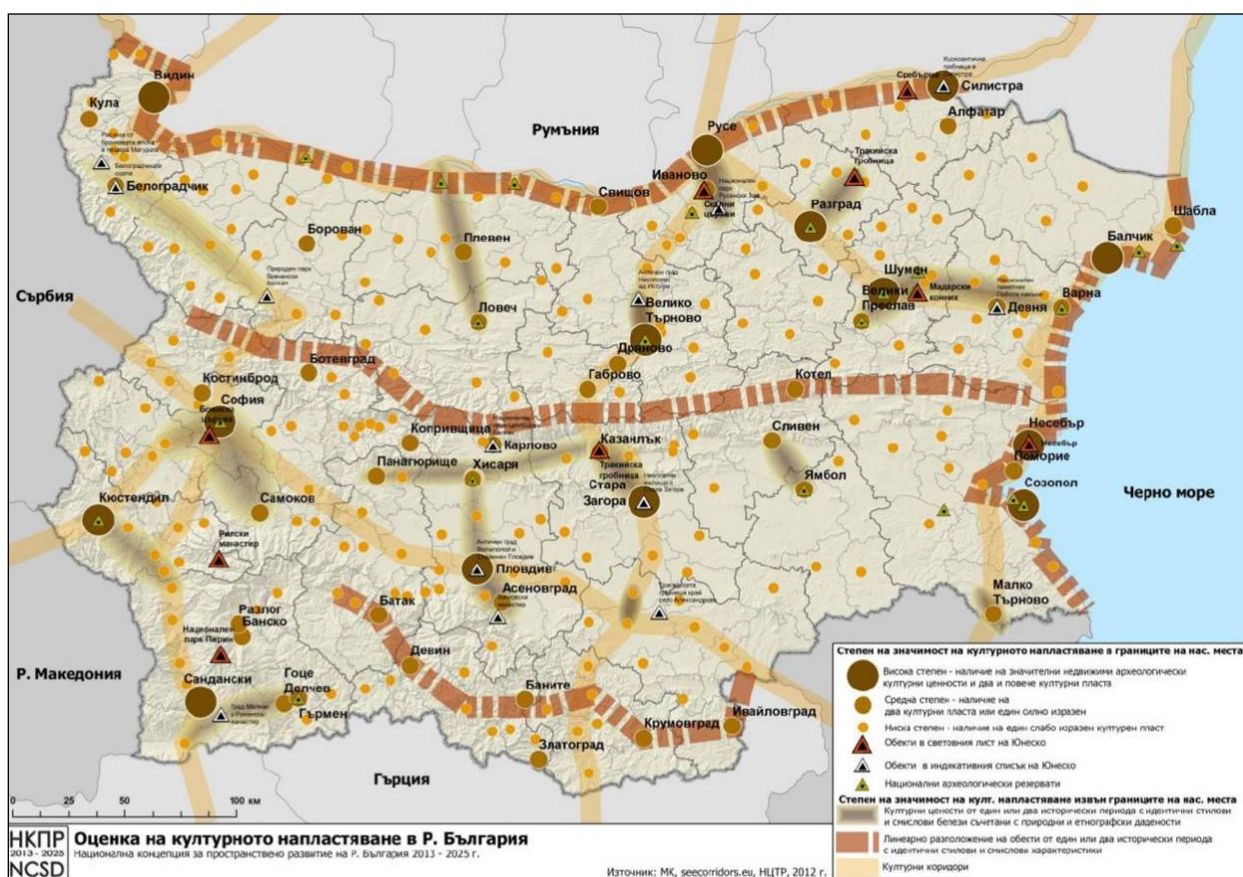
Резултатите от SWOT - анализа позволяват точно формулиране на приоритетите, целите и задачи за опазване и популяризация на културното наследство; *периодична оценка* на мястото и ролята на съответната територия в регионалното и националното пространство. Сред елементите на анализа има взаимовръзки, които разкриват потенциала за развитие, а също и такива, които показват ограниченията */лимитиращите фактори/* и проблемите, които предстои да бъдат преодоляни.

VI. 1. ИСТОРИКО-ГЕОГРАФСКО РАЗВИТИЕ – ОСОБЕНОСТИ В ПРОСТРАНСТВЕНОТО РАЗВИТИЕ

Географската характеристика и пространственото развитие на селищната структура в Община Ямбол, разположена в югоизточната част на България, както и по долината на река Тунджа и притоците ѝ са предпоставката за заселване на различни цивилизации по територията ѝ още от древността. В тази връзка, културното наследство в района е резултат от напластяване на отминали цивилизации и епохи, които носят специфична памет и идентичност на мястото.

В основата на формирането на пространствената структура в общината стоят културните коридори и културното напластяване, които изразяват устойчивостта във времето на културните и селищните взаимовръзки и трайно обособени направления.

В Националната концепция за пространствено развитие на Република България е направена оценка на културното напластяване.

Фигура 1. Национални културни коридори, Източник: Национална концепция за пространствено развитие.

Община Ямбол е представена от културни ценности от един или два исторически периода с идентични стилови и смислови белези съчетани с природни и етнографски дадености като може да бъде обособено културно направление с линейно разположени обекти по оста Сливен – Ямбол.

Културните направления и идентичността на общината изразяват устойчивостта във времето на селищните взаимовръзки и трайно обособените урбанистични оси. Културните направления свързват важни елементи на културното наследство и традициите, които отразяват събития или периоди от българската и европейската историята. Те показват процесите на динамиката в пространственото развитие на селищната мрежа.

В непосредствена близост до община Ямбол в пространствената структура на областта е разположен един от изключителните национални археологически резервати – „Тракийски и античен град Кабиле“.

Фигура 2. Ортофото изображение археологически резерват – „Тракийски и античен град Кабиле“.

Регионът притежава значителен културен и природен потенциал, който следва да бъде по-добре експониран и да допринесе за повишаване на социално-икономическото

състояние на общината. Като възможност за специализирана туристическа дейност с възможност за развитие на еко-туризъм, културно-исторически, археоложки и други.

В региона са открити повече от 270 древни селища и около 1000 надгробни могили, повечето от които са разположени по поречието на р. Тунджа и нейните притоци. Плодородните земи по долината на реката са били заселени още от най-дълбока древност. Най-ранните останки от селищен живот са открити в десетките праисторически селищни могили, които датират от неолита, енеолита и бронзовата епохи. Някои от находките, открити в тях, сега се съхраняват в парижкия Лувър и Археологическия музей София. Огромна част от тези ценни експонати обаче са притежание на Историческия музей в гр. Ямбол.

VI. 1. 1. Историческо развитие

Удобното географско разположение на Ямболския край в източната част на тракийската низина, по плодородната долина на р. Тунджа, привличат хората от дълбока древност. Най-ранните селища в Ямболско се отнасят към средата на новокаменната епоха (неолит) – 5500 г. пр. н. е. През неолитът по нашите земи се появяват първите земеделци и животновъди. Този период се характеризира с изготвянето и употребата на огладените каменни оръдия на труда и тънкостенните керамични съдове. С новокаменната епоха се свързват археологическите обектите до гр. Елхово и селата Веселиново, Драма и Хаджидимитрово.

Халколитът (каменно-медната епоха) в нашите земи се датира в периода 4900 – 3700 г. пр. н. е.. През този период се появяват медните оръдия на труда, керамиката, украсена с графит, костените антропоморфни идоли и златните накити. В Ямболско изцяло е проучена селищната могила до с. Драма (ранен и късен халколит), а частично – при селата Извор и Кабиле, при гр. Стралджа, Рашева и Марчева могили – западно от гр. Ямбол. В региона има повече от 30 селищни могили отнасящи се към новокаменната и каменно-медната епоха.

Бронзовата епоха в нашите земи се датира приблизително от 2700 до 900 г. пр. н. е. Характерна за нея е разпространението и употребата на бронзови сечива и оръжия. Материали от този период са намерени в Рашева и Марчева могили, и археологическия обект до с. Веселиново. В последните години се проуче редица погребални могили до селата Бояново, Дражево, Зимница, Иречеково, Могила и Попово. През късната бронзова

епоха тракийските племена от долината на река Тунджа поддържат политически и търговски връзки с град Троя.

Желязната епоха е периодът, когато започва масово да се използват железни оръжия и оръдия на труда. Гръцките автори, особено Херодот, споменава имената на много тракийски племена, които обитават териториите на север от Беломорското крайбрежие и по долината на р. Тонзос (дн. Тунджа). В Ямболско са локализирани редица археологически обекти, които се отнасят към различни етапи от развитието на тракийската култура. Селища от този период се намират до днешните села Завой и Голямо Крушево.

С религиозните вярвания на траките се свързват светилищата на Хероса (Тракийския конник) при с. Дряново и с. Драма. И култовия център на Зайчи връх, издигащ се над античния Кабиле.

С погребалните практики на тракийските племена се свързват долмените и зиданите гробници под надгробните могили. Първите представляват едно- или двукамерни мегалитни съоръжения с могилен насип. Тракийски надгробни могили са проучени при селата Александрово, Борисово, Вълчи извор, Горска поляна, Златиница, Пчела и др.

Безспорно най-интересният и богат археологически обект от елинистическата и римската епоха е едноименния град до днешното с. Кабиле. Селището възниква през IV в. пр. н. е. През 341 г. пр. Хр. е превзето от Филип II Македонски по време на неговия поход срещу траките. Кабиле се разраства през римската епоха, когато след 72 г. е част от провинция Тракия. Унищожен е през VI в. по време на аварските нападения над Византия. Археологическият обект се проучва редовно от 1972 г.

Други археологически обекти от античния период се намират до селата Воден, Голям манастир и Каравелово.

Според клаузите на сключения мирен договор между хан Тервел император Юстиниан II през 705 г. Ямболска област за първи път е включена в пределите на българската държава. Това е първото териториално разширение на българската държава на юг от Стара планина. По силата на сключения в края на 814 г. тридесетгодишен мирен договор между България и Византия част от превзетите на юг територии остават в български ръце. С този мирен договор се свързва изграждането на Еркесията – пограничен земен вал с окоп. След 971 г. и похода на Йоан Цимисхи Ямболска област влиза в

пределите на Византия. В писмените извори от този период се споменава крепостта Диамбол, която се отъждествява с днешен Ямбол.

При управлението на цар Иван Асен II града и неговите околности са включени в пределите на възстановената българска държава. Свидетелство за това е Добровнишката грамота, която позволява на търговците свободно да преминават от тук. През този период средновековният Ямбол е добре укрепена крепост, която е защитавана от три страни от река Тунджа. Средновековната крепост е частично проучвана при археологически разкопки през 1970 и от 1978 до 1982 г.

В средата на XIV в. се изгражда и се развива манастирският комплекс при с. Воден. Този археологически обект се отъждествява с манастира на Григорий Синаит. С неговото име се свързва разпространението на исихазма в средновековна България. Според това мистично-аскетично учение при усилена молитва и вглъбяване вярващият може да постигне единство с Бог.

През XIV в. днешните южни български земи са арена на множество военни стълкновения и вражески походи. През лятото на 1373 г., след няколкомесечна обсада, Ямбол е превзет от османските нашественици водени от Тимурташ бей. След превземането му града е включен в пределите на Османската империя, а името му е променено от Диамболис на Янболи. Крепостта се превръща в база за по-нататъшното османско настъпление на Балканския полуостров.

В края на XIV и началото на XV в. в Ямболско започва настаняването на мюсюлмански колонисти – юруци и татари. Оцелялото местно население е превърнато във войници – те имат задължения да служат в обоза на армията, да отглеждат коне за военни нужди, и да поддържат пътищата, в замяна на което получават някои данъчни облекчения. Ямболските войници не са оставени да живеят в пределите на града, а са изтласкани в новата, изцяло християнска махала Каргън или Каргон.

В пределите на Османската империя Ямбол се превръща във важен административен и търговски център. Тук се произвеждат прочутите “Ямболски кебета” – вид вълнени завивки. Във връзка с развитието на търговията и производството в началото на XVI в. в градът е изграден безистен – покрит пазар. Изграждането му започва през 1509 г. при управлението на султан Баязид II. Във вътрешната част на сградата са разположени 40 дюкяна, а отвън техният брой е 114.

През XVIII – началото на XIX в. Ямбол се разраства. Градът се оформя като голям търговски и занаятчийски център. През 1805 г. Хаджи Неофит открива първото постоянно

българско училище в Каргона, но в него се преподава на гръцки език. По-късно към храма “Св. Троица” започва да функционира килийно училище на български език. През 1857 г. Добри Чинтулов въвежда взаимноучителната метода и поставя основите на светското училище в града. В периода 1859-1862 г. в Ямбол преподава Ради Колесов (1837 – 1862) – виден просветител, обществен деец и революционер. През 1875 г. Ямбол става крайна спирка на железопътната линия на барон Хирш Пазарджик – Нова Загора – Ямбол. Същата година тук е построена и първата фабрика за производство на тютюн.

Българското население от Ямбол и областта се включва дейно в национално-освободителните ни борби. На 23. IV. 1873 г. в града се създава таен революционен комитет с председател Георги Дражев (1848 – 1876). Ямбол и неговите околности попадат във Втори революционен окръг на готвеното през 1876 г. въстание. Съгласно решението на комитета в Сливен местните дейци, водени от Георги Дражев, подготвят въоръжението на голяма чета. Османската власт успява да осуети и залови голяма част от оръжието, амунициите и униформите на въстаниците. Въпреки това от Ямбол е изпратена една чета от 19 души, които да подпомогнат дейността на Стоил войвода.

Най-известният ямболски хайдутин е Жельо Войвода (1823 – 1893), който участва в четите на Димитър Калъчлията и Панайот Хитов. По време на Руско-турската война (1877 – 1878) под него командване действа чета от 300 души, която се сражава в Стара планина.

На 17. I. 1878 г. Ямбол е освободен от полковник Николай Бакланов от 23 Донски казашки полк. По силата на сключения на 1. VI. 1878 г. Берлински мирен договор града и неговите околности остават в пределите на Източна Румелия. Ямбол става околийски център в автономната област. На 2. II. 1879 г. в Ямбол е създадено гимнастическото дружество „Сокол”. По-късно, под името опълченско дружество „Св. Пантелеймон”, то се включва в Сръбско-българската война за защита на Съединението на Княжество България с Източна Румелия.

В границите на независимата българска държава Ямбол се превръща в добре развит селскостопански район. В началото на XX в. тук започва да работи една от най-големите мелници на Балканския полуостров. Железницата на барон Хирш и построената през 1890 г. ж.п. линия до Бургас превръщат града във важен търговски център.

По време на Балканската война 29-и Ямболски полк взема дейно участие в сраженията при Чаталджанската линия и обсадата на Одрин. Той първи влиза в превзетия на 26. III. 1913 г. град. През Първата световна война 29-и пехотен Ямболски полк се

сражава при Враня и в Косово, а след това и в района на Добро поле – на южния фронт. След войните икономиката на Ямбол бавно се възстановява, градът запазва ролята си на селскостопански и търговски център. В периода преди Втората световна война той е на 11-то място по големина в страната. По време на Втората световна война 29-и Ямболски полк е част от Първа българска армия. Той води сражения на територията на Сърбия, Словения, Унгария и Австрия.

VI. 2. ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

VI. 2. 1. Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие /ЗБР/, Вековни дървета, обявени по Закона за биологичното разнообразие и Защитени територии, съгласно Закона за защитените територии /ЗЗТ/

VI. 2. 1. 1. Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие

Защитени зони, частично попадащи на територията на община Ямбол:

1. Река Мочурица (Код в регистъра: BG0000196); Категория: 33 по директивата за местообитанията, обща площ: 8702,83 ха;
2. Река Тунджа 1 (Код в регистъра: BG0000192), Категория: 33 по директивата за местообитанията, с обща площ: 9503.0 ха;
3. Река Тунджа 2 (Код в регистъра: BG0000195), Категория: 33 по директивата за местообитанията, с обща площ: 5948.72 ха.

VI. 2. 1. 2. Вековни дървета, обявени по Закона за биологичното разнообразие.

В границите на община Ямбол са разположени три защитени вековни дървета, присъстващи в Регистъра на вековните дървета в България. Те са обявени по Закона за биологичното разнообразие: летен дъб /1207/, летен дъб /2097 и черница /1206/ разположени в град Ямбол.

VI. 2. 1. 3. Защитени територии, обявени по Закона за защитените територии

Поради ограничения териториален обхват и анклавното ѝ разположение, община Ямбол не разполага с мрежа от различните категории защитени територии по националното екологично законодателство. В обхвата на общината попадат:

- **Природна забележителност: „Находище на мразовец в м. Ормана“ с площ: 0.8 ха, гр. Ямбол, общ. Ямбол.**

Обявена със Заповед No.521 от 20.05.1985 г., бр. 45/1985 на Държавен вестник.

Цели на обявяване: Опазване на находище на мразовец

Режим на дейности:

- Забраняват се всякакви дейности, които водят до повреждане или унищожаване на дърветата

- Забранява се късането или изкореняването на растенията
- Забранява се влизането, лагеруването, преминаването и паркирането на моторни превозни средства
- Забранява се разкриването на кариери, провеждането на минно-геоложки и други дейности, с които се поврежда или изменя както естествения облик на местността, така и на водния и режим
- Забранява се извеждането на сечи, освен санитарни
- Забранява се всякакво строителство

▪ **Защитена местност „Иван гьол“, с площ: 31.256 ха, гр. Ямбол, общ. Ямбол**

Обявена е със Заповед № 1938 от 03.07.1970 г. от Министерството на горите и горската промишленост и промяна в площта - актуализация със Заповед No.РД-946 от 28.12.2007 г., бр. 32/2008 на Държавен вестник

Цели на обявяване: Опазване на естествено находище на блатно кокиче.

Режим на дейности:

- Забранява се разораване, отводняване или изменение начина на ползуване на терените, което води до унищожаване находищата на блатното кокиче
- Забранява се пашата на добитък и косенето на ливадите преди прибирането на блатното кокиче - не по-рано от 30 май

През 2019 г. се извърши проверка на състоянието и ресурсните възможности на блатното кокиче в естествените му находища в ЗМ „Дебелата кория“, землище с. Блатец, общ. Сливен, ЗМ „Блатото“, землище с. Палаузово, общ. Стралджа и ЗМ „Иван гьол“, землище гр. Ямбол, общ. Ямбол. Със Заповед № РД-341/ 24.04.2019 г. на МОСВ за 2019 г. не се допусна ползването на листостъблена маса от блатно кокиче в посочените находища.

VI. 2. 2. Водни площи

Основните водни площи в община Ямбол, които представляват ресурс за развитие на туризма в общината са река Тунджа и язовири.

Река Тунджа притежава голям туристически потенциал, който следва да бъде използван за развитието на различни форми на туризъм. Има възможност за обособяване на различни атракционни насочени към развлекателен, спортен и екотуризъм.

Бетонираният ръкав на река Тунджа, който преминава през градския парк в Ямбол е зарибен с един тон бял амур. Гребният канал също е зарибен с бял амур, за да почисти растителността, която го заблъттава, след което е зарибен със 700 килограма шаран. Зарибителните акции ще продължат до края на 2021 година. Целта на ръководство е Гребният канал да се превърне и в атрактивно място за спортен риболов.

През последните две години гребният канал в Ямбол е зарибен два пъти - с каракуда, шаран и бял амур. В екоакциите участваха доброволци, общински служители и от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури.

Нощният риболов в ямболско е разрешен единствено на язовир Малко Шарково.

Язовирите и гребният канал следва да бъдат използвани както за отдих и рекреация, така и за развитие на спортен туризъм, вкл. спортен риболов.

Двата зарибени водоема ще се ползват само при организиран от общината риболов от типа „Хвани и пусни“.

Изводи:

- Наличие на защитени територии, съгласно Закона за защитените територии /ЗЗТ/ и Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие, фактор за развитие на целогодишен екотуризъм;
- Добре поддържани паркове и градини – лесопарк „Ормана“, парк Боровец и градски парк, обявен за НКЦ /градинско и парково изкуство/, фактор за развитие на отдих и рекреация и екотуризъм;
- Недостатъчно използване ресурса на река Тунджа за отдих и рекреация и за туристически цели;
- Наличния на поддържани водни обекти – гребен канал и язовири, фактор за развитие на екотуризъм и спортен риболов.

VI. 3. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Анализът има за цел да идентифицира териториите с концентрация на културно-исторически обекти и ценности, както и техните силни и слаби страни, възможностите за изграждане на сътрудничество със съседните общини и създаването на културни зони за туризъм и рекреация, които в съчетание с народните традиции и културните обичаи на местната общност да изградят атрактивна културна среда.

Последните политики на ЕС са ориентирани към управление и свързване на екологичните, ландшафтни и културни ценности на регионите и реализиране на местния потенциал за развитие на общините и регионите.

В този смисъл пространственото и социално-икономическо развитие на територията ще бъде ориентирано към културното наследство в общината и природните и културни ландшафти, които изразяват регионалната специфика. Това са факторите, които имат водеща роля в устройството на територията и регионалното развитие.

Този подход в пространственото развитие е отправна точка и при пространствените политики, свързани с материалното и нематериалното културно наследство на България, които се залагат в НСРР и НКПР и са в пряка връзка с качеството на живот. Отчита се и промененото отношение към културните ценности и разширяване на пространствения обхват на културното наследство – от единичната ценност до ансамбъл с неговото обкръжение и цялостната градска и/или природна среда, в която е ситуиран, от интериора на сградата и нейната конструкция до характерния пейзаж, до създаване на тематични и смесени културните маршрути между общини.

Основните насоки в опазването на културните ценности в цялото им времево и видово многообразие, са свързани със съхраняване на техните уникални характеристики, чрез консервация и активно опазване, публична загриженост и адаптация в най-широк смисъл, запазване и развиване на духа на мястото /genius loci/, и на пространствената идентичност и развитие на потенциала им за стимулиране на икономическия растеж.

VI. 3. 1. Материално културно наследство

Материалното културно наследство обхваща както недвижимото, така и движимото културно наследство като съвкупност от културни ценности, които носят историческа памет и национална идентичност. Материалното културно наследство може да включва:

- наземни, подземни и подводни археологически обекти и резервати;
- исторически обекти и комплекси;
- архитектурни обекти и комплекси;
- етнографски обекти и комплекси;
- образци на парковото изкуство и ландшафтната архитектура;
- природни ценности /образци/, включително антропологични останки, открити при теренни проучвания, и останки на палеозоологията и култивирани растения;
- индустриално наследство;
- произведения на изящни и приложни изкуства;
- документално наследство;
- аудио-визуално наследство;
- книжовни и литературни ценности.

VI. 3. 1. 1. Недвижимо културно наследство

Недвижимото културно наследство обхваща културни ценности, които са трайно закрепени към земята, включително под водата, както и прилежащата им среда /чл. 9 от ЗКН/. Обикновено това са отделни сгради /или елементи от тях/, монументи, археологически структури, паркове или градини. Сбор от самостоятелни елементи могат да образуват групови недвижими културни ценности.

VI. 3. 1. 1. 1. Статут

Недвижимите обекти придобиват статут на недвижими културни ценности по няколко нормативни пътеки. Поради това е целесъобразно тяхното разграничаване и разглеждането им в четири отделни групи.

Съгласно чл. 14 ал. 1 т. 2 от ЗКН, Министърът на културата предоставя статут на недвижими културни ценности. Той също така извършва декларирането на обекти, които могат да бъдат определени като недвижими културни ценности /чл. 58 ал. 1 от ЗКН/.

Неформално декларираните обекти се разглеждат като обекти с временен статут до окончателното предоставяне на статут на НКЦ или до отказа от предоставянето му. Съгласно чл. 59 ал. 4 от ЗКН декларираните недвижими обекти имат статут на недвижими културни ценности до установяването им като такива по реда на закона. Временният статут няма давност. В случая с декларираните обекти са необходими допълнителни проучвания и завършване на процедурата. Освен недвижимите културни ценности придобили статут с акт на Министъра на културата по реда на ЗКН към тях трябва да прибавим и заварените декларирани и обявени по предходен ред недвижими паметници на културата. Те също запазват своя статут като декларирани обекти по ЗКН /§12 ал. 1 от ПЗР на ЗКН/ и като недвижими културни ценности /§10 ал. 1 от ПЗР на ЗКН/. Регистър на всички тези обекти се поддържа от НИНКН.

Недвижимите археологически обекти имат статут на културни ценности с категория „национално значение“ до установяването им като такива по реда на ЗКН, съгласно чл. 146 ал. 3 от същия закон. Археологически обекти са всички недвижими материални следи от човешка дейност от минали епохи, намиращи се или открити в земните пластове, на тяхната повърхност, на сушата и под вода, за които основни източници на информация са теренните проучвания. Към тази група можем да прибавим и обектите обявени за паметници на културата с категория „национално значение“ с разпореждане на Министерски съвет № 1711 от 22.10.1962 г. /Приложение/ - всички селищни и надгробни могили и средновековни отбранителни валове. Информацията за тези обекти се поддържа от АИС-АКБ.

Възпоменателните знаци, издигнати по повод участието на България във войните от 1885, 1912-1913, 1915-1918, 1944-1945 години, притежават статут на исторически недвижими културни ценности. Те са декларирани като паметници на културата с писмо изх. №4349/4.12.1992 г. на НИПК /Приложение/. Информация за такива обекти се поддържа от Националния военноисторически музей към Министерство на отбраната и Областна администрация Велико Търново.

На последно място можем да споменем групата на археологическите резервати, които притежават статут на групови недвижими културни ценности с категория „национално значение“ съгласно чл. 50 ал. 1 т. 2 и ал. 3 от ЗКН. Списък на тези резервати е приложен към ЗКН. В тази група трябва да включим и другите резервати /исторически, историко-археологически, археологически и музейни/, които притежават статут на НКЦ по реда на §10 и §12 от ПЗР на ЗКН. Регистър на тези обекти се поддържа от НИНКН.

Според научната и културната област, към която се отнасят, недвижимите културни ценности са /чл. 47 от ЗКН/:

- *археологически*: материални следи за човешка дейност, неделими от средата, в която са създадени, които се идентифицират чрез археологически изследвания;
- *исторически*: сгради, съоръжения, други структури и паметни места, свързани със забележителни исторически събития и личности;
- *архитектурно-строителни*: сгради, съоръжения, конструкции, части или съчетания от тях, които имат историческа, естетическа, техническа, културно- и производствено-техническа, пространствена и функционална стойност;
- *художествени*: произведения на изящните и приложните изкуства - неразделни елементи от пространствената среда, в която или за която са създадени;
- *урбанистични*: обособими части от селищна територия и селищни образувания, чиито елементи са пространствено свързани и могат да се разграничат топографски;
- *културен ландшафт*: съвкупността от пространствено обособени устойчиви културни напластявания, резултат от взаимодействие на човека и природната среда, характеризиращи културната идентичност на дадена територия;
- *парково и градинско изкуство*: исторически паркове и градини от значение за развитието на паркоустройственото изкуство и наука;
- *етнографски*: материални свидетелства за бит, занаяти, умения, обичаи и вярвания, които са свързани с пространствената среда;
- *културен маршрут*: съвкупност от историческо трасе на традиционен път с включените към него обекти на недвижимото културно наследство и ландшафти.

На територията на общината са разположени археологически, исторически, архитектурно-строителни, художествени, парково и градинско изкуство, етнографски. Не са идентифицирани и оценени урбанистични, културен ландшафт и културни маршрути.

Според пространствената структура и териториалния обхват недвижимите културни ценности са /чл. 48 от ЗКН/:

- единични;
- групови:

- *ансамбъл* - териториално обособима структура от обекти на недвижимо кутурно наследство, чиито елементи се намират в определени смислови, пространствени и естетически връзки помежду си и с прилежащата им среда;
- *комплекс* - разновидност на ансамбъла, чиито елементи са функционално свързани;
- *сериен* - състоящи се от два или повече обекта на недвижимо кутурно наследство, независимо от тяхното местоположение и обединени от ясни кутурни, времеви, социални и/или функционални връзки;
- *историческо селище* - урбанизирана структура, наситена с кутурно-исторически ценности от една или няколко епохи;
- *историческа зона* - обособена селищна, извънселищна, подземна територия или част от акватория, наситена с кутурни и исторически ценности от една или няколко епохи;
- *археологически резерват* - обособена територия или част от акватория, наситена с издирени или подлежащи на издирване под повърхността или наземни археологически кутурни ценности, включително археологически нива и/или кутурни напластявания, разкрити при строителни дейности.

Потенциал за разглеждане като групова урбанистична кутурна ценност /историческа зона, ансамбъл/ има централната градска част на Ямбол поради голямото насищане на единични недвижими кутурни ценности от един исторически период.

VI. 3. 1. 1. 2. Пространствено разпределение на недвижимите културни ценности в териториалната структура на община Ямбол.

В основата на териториалното развитие на община Ямбол и формирането на пространствената структура, стоят благоприятните историко-географски особености, културните коридори и идентичността ѝ, които изразяват устойчивостта на селищните взаимовръзки във времето и трайно обособените урбанистични оси. Свидетелство за това са археологическите, историческите, художествените, архитектурно-строителните недвижими културни ценности, разположени в териториалната структура на общината.

И до днес община Ямбол запазва своите историко-географски особености, народни традиции и културни обичаи, символизиращи досегашната трайност във времето, основание за бъдещо развитие, следващо исторически закономерности и притежаващо разграничима идентичност, което показва особеностите в пространственото развитие на града.

На територията на общината са налични културни ценности – материални и нематериални, свидетелства за човешко присъствие и дейност, които са с висока научна и културна стойност за индивида, общността и обществото в региона.

В община Ямбол са **идентифицирани 57 археологически, художествени, архитектурно-строителни и исторически обекта обявени за недвижими културни ценности.**

Културното наследство в общината включва едни от най-значимите недвижими културни ценности в региона и България, като **от категория с „национално значение“ са идентифицирани три обекта /НДА – НИНКН/, които притежават изключителна стойност за културата и историята:**

- **Безистен** – народна старина, архитектурна недвижима културна ценност, един от импозантните покрити пазари в европейската територия на Османската империя. Сградата притежава забележителната стойност за индивида, общността и обществото като цяло, един от малкото запазени от тази епоха, не само в Ямбол и в България, но и в Европа. Пазарът съхранява и до днес идентичността на мястото /genius loci/ и изгражда характерния облик на града. Безистенът остава най-забележителната архитектурна недвижима културна ценност в Ямбол, композиционен център на градското ядро. От 2015 година Безистенът функционира като модерен Културно-информационен център с интерактивен музей и е един от водещите туристически обекти;
- **Римска баня** – архитектурно строителна недвижима културна ценност от Античността и Средновековието;
- **Средновековна крепост** – Крепостта е разположена в западната част на града, Съфоларска махала. Крепостната стена е градена в края на X в., като няколкократно е преправяна и разширявана през XII-XIV в. Сега една значителна част от нея е проучена, консервирана и достъпна за посещение. Тя е единствената археологическа недвижима културна ценност от Средновековието.

Други значими недвижими културни ценности, които свидетелстват за древната и богата културна история на града са:

- **Културни ценности от по-късен етап: Църквата „Св. Троица“, Църквата „Св. Георги“, Църквата „Св. Никола“;**
- **Ески Джамия**, датира от 15 в., втората по големина джамия в България и една от най-старите в страната.
- **Парк „Градска Градина“, обект на парковото изкуство.**

Според Автоматизирана информационна система „Археологическа карта на България“, НАИМ–БАН в пространствената структура на община Ямбол са идентифицирани и регистрирани археологически обекти:

1. ***Селищна могила от епохата на неолита и енеолита - „Рашева могила“ археологически, категория „национално значение“*** (РМС 1711/22.10.1962 г.)

Попада в имотите оградени от улиците „Преслав“ , Марица, Витоша и коритото на р. Тунджа, - имотите са частна собственост.

- Намира се в северната част на града, в гъсто населен квартал, на левия бряг на р. Тунджа. Могилата е с диаметър 300 м и височина 10м. Французи правят разкопки през 1900-1901 г. Освен културните пластове се разчистват и 6 гроба, датирани през неолита. Част от многобройните находки-предмети от камъни, кости и глина, днес са в Лувъра, други в Археологическия музей-София.

2. ***Селищна могила от енеолита и бронзовата епоха- „Марчева могила“, археологически, категория „национално значение“*** (РМС 1711/ 22.10.1962 г.)

ЕКТ № 87374.514.3, попада в източната част на имота, непосредствено до жп. Линията - частна собственост - юридическо лице.

- Намира се в западната част на града. Могилата е разрушена при строеж на млекоцентра. Приблизителните и размери са: диаметър 120-140м, височина 7м.

3. ***Средновековна крепост Ямбол, обхват - р. Тунджа и между улиците: „Българка“, „Николай Петрини“, „Михаил Лъкатник“ и западната част от № 22 на „Цар Ив. Александър“, (ДВ, 94/1965 г.), 297/14.11.1960). архитектурен, и археологически, категория „национално значение“*** - предстои комисия за определяне границите и режимите на недвижимата културна ценност.

- Намира се в западната част на града, в т.нар „Софуларска махала“. През 1970г при спасителни разкопки се разчиства крепостен зид с вход и кула. Ширина на зида 1.60м. Суперструкция-1/1.1 Ом. Вход широк 2.35м със запазени височини на страните 0.75м и 0.95м. Западната страна на входа е фланкирана от почти квадратна кула с вътрешни размери 3.70х3.40м. Към кулата води вход отвътре, по-късно зазидан. Материалите са предимно

фрагменти от керамични съдове. По-голямата част от тях са работени в техника сграфито-геометричен и растителен орнамент. Глеч-жълта, кафява и зелена. Градежът и материалите датират укрепителното съоръжение към периода XI-XIV в.

4. **Надгробна могила „Чатал могила“** археологически, категория „национално значение“ (РМС 1711/22.10.1962 г.), ЕКТ № 87374.42.383 в южната част на имота - публична общинска собственост.
 - В периода 1889-1900 г. в периферията на могилата е разкрита римска колесница. Към момента могилата е с височина 11 м. и диаметър 98 м. Находките се намират в Археологическия музей в гр. София.
5. **Надгробна могила, археологически**, категория „национално значение“ (РМС 1711/22.10.1962 г.), ЕКТ № 87374.19.111 в западната част на имота върху кулминацията на западното възвишение - общинска собственост.
 - Надгробна могила с височина 4 м. и диаметър 42 м. **Не е проучвана.**
6. **Надгробна могила, археологически**, категория „национално значение“ (РМС 1711/22.10.1962 г.), ЕКТ № 87374.19.111 в източната част на имота върху кулминацията на източното възвишение - общинска собственост.
 - Надгробна могила с височина 4,7 м. и диаметър 44 м. **Не е проучвана.**
7. **Селищна могила „Чарла търла“**, археологически, категория „национално значение“ (РМС, 1711/22.10.1962 г.) ЕКТ № 87374.12.27, попада в южната част на имота - частна собственост.
 - Селищната могила се намира на 1,2 км северно от град Ямбол. Археологическият обект е разположен на 150 м северно от обиколния път Ямбол - Кабиле, западно от водния канал. Селищната могила има диаметър на основата 60,00 x 80,00 м и височина 1,50 м. По време на посещение на археологическия обект са открити кремъчни пластни и каменни оръдия на труда. По повърхността ѝ се забелязва фрагменти от керамични съдове от късния халколит, бронзовата и античната епоха. Селищната могила е регистрирана в Археологическата карта на България под № 10001685.
8. **Антично (римско) селище в местността „Гърдев кладенец“**, археологически, категория „местно значение“ (ДВ, 41/1976 г.) ЕКТ № 87374.68.907, попада под водите на яв. „Кринчовица“.

- Намира се на около 3 км. Западно от града. Разкрити са останки от зидове на сгради. От тук са вадени архитектурни фрагменти от мрамор, глинени лампички и др. Попада се и на останки от водопровод. На повърхността на терена има фрагменти от съдове от римската епоха.

9. *Праисторическо и антично селище в местността „Два чучура“*, археологически, категория „местно значение“ (ДВ, 41/1976 г.) ЕКТ № 87374.68.907, попада под водите на яв. „Кринчовица“.

- Намира се на 3-4км. Западно от града. На мястото на селището сега има язовир. Останки от него, главно керамични фрагменти от съдове има по брега на язовира. Находки от римски монети сега се намират в нумизматичната колекция на РИМ Ямбол. На север, близо до селището е разкопана гробница. Ориентирана е по надлъжната си ос в посока север-юг. Основите и са разположени върху скала. План на гробницата: две засводени гробни камери с дромус. Размери: първо помещение 3.60м x 3.50м, височина 3.50; второ помещение -2.80 x 1.50м; дебелина на стените-1м. В гробницата се влиза през дромус, дълъг 6м, широк 1.40м, и шест каменни стъпала. Градеж: камъни и тухли споени с хоросан. Вътрешността на гробницата е измазана с бял хоросан. След разчистването се констатира, че гробницата е ограбена в древността. Намерени са човешки и конски скелет, но без гробен инвентар. Датирана е през римския императорски период. Паралел се намира в гробницата в Кочатово.

10. *Антично, средновековно и българско селище от османския период в местността „Илязкьой“*, археологически, категория „местно значение“ (ДВ, 41/1976 г.) ЕКТ № 87374.67.580 - общинска собственост.

- Намира се на 5км. Западно от града. В западния край на селището тече Илязковска чешма; в източния- чешма Кринговица. Останките са разпръснати на площ от около 100 дка. Находките са от строителна керамика и фрагменти керамични съдове: римски с червен фирнис, средновековни и османски със зелена, жълта и кафява глеч.

11. *Антично (тракийско и римско) селище в местността „Черната чешма“*, археологически, категория „местно значение“ (ДВ, 41/1976 г.) ЕКТ № 87374.29,182 и ЕКТ № 87374.29.183 (това са ЕТК на могилите, които са обособени като отделни

имоти) надгробните могили са, категория „национално значение" (РМС 1711,22.10.1962 г.)- общинска собственост.

- Намира се на около 2км източно от града. По терена има останки от строителна и битова керамика, устия, дръжки, дъна, от тракийската и римската епоха. Има данни, че водата в близката чешма тече по стар водопровод. На 200 м. от селището има две надгробни могили, които са част от паметника.

12. **Римска баня**, археологически, категория „национално значение" (ДВ., бр.94/1965 г.), ЕКТ № 87734.535.2 в градинката източно от х-л Тунджа -общинска публична собственост.

- Обекта „Римска баня" е бил регистриран при строежа на х-л Тунджа, който поради разкритите тухлени зидове е бил преместен в западна посока.

Обекта в момента е под насип и не е бил проучван археологически.

13. **Надгробна могила**, археологически, категория „национално значение" (РМС 1711/22.10.1962 г.), ЕКТ № 87374.511.418 - частна собственост - юридическо лице.

- Надгробна могила, височина 6,00 м., диаметър 68,00 м. в момента обрасла с дървета - орех, не е проучвана археологически, кота 157,4 м. Заема централната част на имота.

VI. 3. 1. 1. 2. 3. Военни паметници

Възпоменателните знаци, издигнати по повод участието на България във войните от 1885, 1912-1913, 1915-1918, 1944-1945 години, притежават статут на исторически недвижими културни ценности. Те са декларирани като паметници на културата с писмо изх. №4349/4.12.1992 г. на НИПК /Приложение/ и съгласно §10 от ПЗР на ЗКН. Обектите са според регистъра на НВИМ/МО и регистъра на Областна администрация Ямбол.

В община Ямбол са изградени четири военни паметника и паметни плочи.

1. Паметник на Г. Дражев и борците за национална свобода – исторически, категория „местно значение" ЕКТ № 87374.536.43 – общинска собственост , заключен в триъгълника между улиците Цар Асен и Индже войвода. паметната плоча, на която е написано: „*Георги Дражев, Захари Величков, Атанас Кратунов, Жеко Андреев, Атанас Кожухаров, Ради Колесов. Вечна*

слава на борците дали живота си за националното ни освобождение 1876 година”.

2. Паметник на Г. Дражев и загиналите във войните ямболци. Скулптурна група от четирима войни – централна фигура с четническа униформа и сабя в ръка олицетворява Г. Дражев. Дело на скулпторите Илия Петров и Иван Мандов.
3. Паметник на руските войни, загинали в Руско-турската освободителна война - исторически, категория „местно значение“ ЕКТ № 87374.551.5 – общинска собственост. Паметник на руските войни, загинали в Руско-турската освободителна война в кв. „Каргон”. Представлява пирамида от бял цимент с железен кръст на върха, висока 1,50 м. Паметна плоча с надпис *„Вечна слава на руските войни дали живота си за нашето освобождение”*.
4. Лобното място на Георги Дражев и Жеко Андреев – исторически, категория „местно значение“ ЕКТ № 87374.555.86.

VI. 3. 1. 1. 2. 4. Обекти, които нямат статут на недвижима културна ценност

Освен изброените обекти на недвижимото културно наследство, в последващи по-подробни разработки следва да се имат предвид и други места и обекти, въпреки че нямат статут на недвижими културни ценности, които могат да бъдат използвани за развитие на специфичен културен туризъм. Идентифицирани обекти в това отношение са манастир Кабиле и Зайчи връх – светилище.

Манастир – Кабиле

Кабиленският манастир „Рождество на Пресвета Богородица“ е действащ девически православен манастир, намиращ се близо до Археологически резерват „Тракийски и античен град Кабиле“ – на около 1 км от село Кабиле, и отстоящ на 6 км от град Ямбол и на 24 км от град Сливен. Манастирът е достъпен с автомобил и от двата града. Административно е част от Сливенската епархия.

Зайчи връх – светилище

"Зайчи връх" е тракийско скално светилище. Двуглавият скалист връх доминира над местността и е единственият, който се извисява в ямболското поле, край село Кабиле. Археологическите проучвания на акропола на античния град Кабиле, разположен на източната скалиста част на възвишението "Зайчи връх" разкриват, че основните му

съоръжения са концентрирани около скално-изсечен паметник в основната скала. Паметникът по всяка вероятност е много по-древен от античното селище, превърнато днес в музей на открито. Много автори са писали за ролята на акропола като свещено място и връзките между него и намиращият се в подножието му град.

В скалите на "Зайчи връх" могат да се видят различни скални образувания. Във върхната си част скалите са подравнени и обработени, като в тях са издълбани две взаимно перпендикулярни траншеи с променлива дълбочина. Според редица изследователи и учени от различни области, върхната скалиста част на "Зайчи връх" е била моделирана от Траките и е била използвана като обсерватория и светилище на Богинята Майка- Кибела, почитана от фригите, а по-късно култът е трансформиран в отдаване почит към Артемида. От "Зайчи връх" се открива прекрасна гледка към ямболското поле, както и археологическия резерват в с. Кабиле.

VI. 3. 1. 1. 3. Проблеми по опазване на недвижимите културни ценности

Опазването на културното наследство е системен процес на издирване, изучаване, идентификация, документиране, регистрация, консервация, реставрация и адаптация. Проблемите свързани с опазването на наследството могат да бъдат с всяка една от тези дейности. Условно можем да обединим дейностите в две групи – проучване /издирване, изучаване, идентификация, документиране и регистрация/ и поддръжка /консервация, реставрация и адаптация/. В рамките на тези две условни групи ще разгледаме някои от основните проблеми свързани с наследството.

Важен проблем, за дългосрочното съхраняване на културното наследство, е неговото познаване, разбиране и оценяване от страна на местната общност. Това е основна предпоставка за всички останали дейности по опазване. В това отношение положително е въвличането на общността в дейностите по опазване, започвайки от идентифициране, проучване и документиране.

VI. 3. 1. 1. 3. 1. Проучване

Основа за всички дейности по опазване на наследството са идентифициране, проучването и документирането на недвижимите културни ценности, както и на обектите с потенциал за културни ценности. Проучването и документиране на качествата и актуалното състояние на обектите. Тези дейности могат да бъдат първи и предварителни дейности по актуализация на нормативния статут на обектите и създаване на режими за опазването им от НИНКН/МК. Могат да бъдат извършвани чрез системно заделяне на средства от общинския бюджет или чрез кандидатстване по различни програми, самостоятелно или като част от по-големи проекти. В процеса могат да бъдат включени неправителствени организации, образователни и научни институции и други с експертна дейност в сферата на опазване на културното наследство. Инвентаризирането на всички обекти, анализирането на техните качества и състояние са предпоставка за създаването на общинска стратегия в сферата на недвижимото културно наследство и определяне на приоритети.

Идентификационните данни за недвижимите културни ценности – планоснимачен номер, квартал, административен адрес, и др. са към датата на придобиване на статута им, като за не всички обекти са налични. Във връзка и предвид разпоредбите на §120, ал. 1 от Преходни и заключителни разпоредби към Закона за изменение и допълнение на ЗКН,

община Ямбол следва да предостави на НИНКН актуалните адреси и идентификаторите по Закона за кадастъра и имотния регистър на заварените обявени и деклариращи недвижими културни ценности, разположени на територията на съответната община. За обектите в населените места, за които няма кадастрална карта и/или карта на възстановената собственост, се предоставя планоснимачния номер от стари кадастрални планове, номер на квартал и номер на УПИ за териториите, където има одобрени подробни устройствени планове. При наличие само на карта на възстановената собственост се използва идентификатора на имота според формата на тази карта.

Идентифицирането на обектите върху съвременната кадастрална/картна/планова основа следва да става първо с идентифицирането им върху архивни кадастрални планове/устройствени планове към, актуални към годината на предоставяне на статут. След това следва да се подадат съвременните данни, които съответстват на архивните.

Идентифицирането на обекти само по името на собственика към годината на деклариране или предоставяне на статут, следва да се извършва по разписните листа към архивните кадастрални планове.

С единични изключения, НИНКН не е провеждал дейности по актуализация на списъка на НКЦ на територията на общината и в института не са постъпвали предложения от общинската администрация за реализиране на такава дейност. Дейностите по актуализация на списъка включват актуализирана оценка на културната и научна стойност на обектите, на състоянието им, определяне на режими за опазването им, както и идентифициране на нови обекти с потенциал на НКЦ.

Проучването на културното наследство трябва да бъде системен процес и е основа за всички последващи дейности свързани с него. Проучването му ще подпомогне неговото оценяване и популяризиране, а след това и участието му в културно-туристически продукти. В дългосрочен план проучването трябва да бъде обезпечен финансово, координационни, нормативно и експертно.

Необходимо е финансовото обезпечаване на проучвателните дейности, препоръчително е системното заделяне на средства за това в рамките на общинския бюджет, като в началните етапи по-важно е системното осигуряване на средствата отколкото техният размер.

Проучването на археологическите обекти следва да се извършва от археолози от местния музей, чрез извършването на обходи, сондажи и теренни проучвания /разкопки/.

Определянето на граници и предписания за опазване след проучването им следва да се извършва по реда на ЗКН и в координация с МК и НИНКН.

Проучването на исторически сгради може да се извършва от страна на неправителствени организации, местни общности и сдружения и други. Възможно е организирането на проучването под формата на работилници /уъркшопи/ или студентски практики. Тези дейности могат да се обвързват с дейности по обучение или популяризиране на наследството. Събирането на актуални данни за обектите е препоръчително да се координира с НИНКН/МК тъй като след самото проучване е необходимо експерти от НИНКН да предложат проучените обекти за предоставяне на статут или отписване от списъците.

РИМ–Ямбол има основна роля в изследователската дейност като през последните години организира редица и теренни проучвания и научни форуми /XXXI регионална среща на археолозите от Югоизточна България, V-ти международен симпозиум „Поселищен живот в Тракия“, Кръгла маса „Маскарадните игри – Магия за плодородие”/, както и публикуване на редица публикации, провеждане на образователни дейности /работилници и специализирани беседи посветени на различни периоди от историята на региона и на България/.

VI. 3. 1. 1. 3. 2. Поддръжка

За недвижимите културни ценности е необходима системна поддръжка, а не единични реставрационни дейности през големи периоди от време. След проучването на обектите е необходимо приоритетното съхраняване на обектите в лошо физическо състояние, но със съхранена материална и образна автентичност, чрез консервация, реставрация, адаптация и социализация. Консервация и реставрация, както и адаптацията на културни ценности е системен процес от дейности, които целят предотвратяване на разрушаването, стабилизация на състоянието им, както и улесняване на тяхното възприемане и оценка при максимално запазване на автентичността им. Дейностите по консервация и реставрация, както и по адаптацията на недвижими културни ценности се осъществяват от лица или под непосредственото ръководство на лица, вписани в регистъра по чл. 165 от ЗКН. Закона за културното наследство задава нормативно необходимите съгласувателни процедури за дейности по недвижимите културни ценности, в техния териториален обхват или охранителни зони. Те се разглеждат в чл. 78 – 84.

От една страна най-важна е редовната поддръжка на сградите, от друга – спазването на създадените режими и предписания за опазване, както за единичните, така и за груповите недвижими културни ценности. Особено важно е обектите да имат функция и тя да не е в конфликт с оригиналната. По възможност е добре запазването на жилищната и търговската функция с минимални изменения за адаптирането на обектите. Други подходящи функции биха били свързани в туризма и социалната сфера – отваряне към по-широк кръг от посетители, например временно настаняване, музейни функции, галерии, социално центрове и други.

Обектите, които са общинска собственост е възможно да бъдат реставрирани по европейски проекти или с бюджетни средства на общината. Според спецификата на обекта, е възможно дейностите по поддръжка да бъдат обвързани с обучения и работилници /уъркшопи/. За обектите, които не се използват да бъде намерена подходяща съвременна функция, тъй като използването на обектите е важен елемент от тяхното съхраняване в дългосрочен план.

За обектите, които са частна собственост, е добре да има актуални изследване на техните качества, актуализиране на статута им и запознаване на собствениците с техните задължения. От друга страна те биха могли да бъдат използване за леглова база или други функции подкрепящи развитието на туристическата инфраструктура и създаването на културно-туристически пакети. Това в дългосрочен план ще подпомогне съхраняването на обектите.

Права и задължения на собствениците или ползвателите на недвижими културни ценности са разгледани в чл. 70 – 77 от ЗКН. При наличие на обстоятелства, застрашаващи недвижима културна ценност от увреждане или разрушаване, следва да се проведат комисиите по реда на чл. 72 и 73 от ЗКН.

VI. 3. 1. 2. Движимо културно наследство

Движимите културни ценности се издирват, изучават, опазват и представят с познавателна, образователна и естетическа цел от културни и научни организации – музеи.

Движимото културно наследство е представено в експонати поместени в Историческият музей в град Ямбол, както и в музея в археологическия резерват „Тракийски и античен град Кабиле“.

Нематериалното културно наследство в общината е представено от народните традиции и културните обичаи. Културните институции и най-вече читалищата са основните структури, които съхраняват фолклорното богатство.

Музейната мрежа на територията на Община Ямбол е представена от Регионален исторически музей, Музей на бойната слава, Безистена с интерактивен музей, Етнографски комплекс Каргон, Археологически резерват „Тракийски и античен град Кабиле“, Художествена галерия „Жорж Папазов“.

Тези обекти следва да се имат предвид при изработването на културно-туристически маршрути и да бъдат включени на подходящо място.

Тези обекти могат да бъдат използвани като елементи на информационната система за културното наследство - за информиране на туристите за други обекти и събития, на територията на общината. В тази връзка Безистенът е сертифициран като туристически информационен център.

VI. 3. 2. Нематериално културно наследство

Нематериалното културно наследство може да включва:

- народни занаяти;
- устна традиция и език;
- обичаи, обреди, празненства, ритуали и вярвания;
- музика, песни и танци;
- народна медицина;
- кулинарни и енологички традиции;
- народни игри и спортове.

Читалищата са важни културни обекти, които съхраняват, развиват и обогатяват културния живот, приобщават гражданите към ценностите на науката, изкуството и културата и съхраняват духовния живот и местните традиции и културни обичаи. По данни на националния регистър на народните читалища, в община Ямбол функционират седем читалища. Към читалищата в община Ямбол има състави и школи, които поддържат жива фолклорната традиция и богатство на района. В част от читалищата функционират и библиотеки.

Регионалната библиотека „Г. С. Раковски” води началото си от 1862 г., когато е основано ямболското читалище „Съгласие”. ***Библиотеката заема трайно място в културния живот на град Ямбол малко повече от век и половина.***

Тя е основно книгохранилище на региона с фонд над 270 000 библиотечни материали, архив на краеведската литература и местен печат, който съхранява устната традиция и език. Истински стойностни са сп. Кресчендо и Плеяда и Перун, които са от времето на ямболския авангардизъм.

Община Ямбол разполага с богат културен календар. Наред с честванията на официалните празници, традиционни събития са „Международният маскараден фестивал „Кукерландия“, Деня на Ямбол – Свети Дух, Национален панаир на туристическите забавления и анимации, Театрални празници „Невена Коканова“, музикални празници "Златната Диана", национален куклено-театрален фестивал "Михаил Лъкатник", Национален Мото събор "Бакаджик" и други. Сред големите читалищни събития са фолклорно шоу "Който може, го може", фолклорен ученически фестивал „Родило се преродило" и много други.

В културния календар на Ямбол са и годишните продукции на читалищните танцови и хорови формации.

Културните обекти от национално и местно значение са потенциал, които трябва да бъде използван за привличане на социално-икономическа активност в общината. Необходимо е да се изготвят проекти за консервация и адаптация на обектите и интегрирането им в обща мрежа обвързвана със селищната структура в общината. Така също е важно да бъдат изготвени познавателни туристически пътеки и маршрути и обособяването на културни зони.

Атрактивността на общината трябва да бъде представена като съвкупност от нематериално и материално недвижимо и движимо културно наследство. Народните

традиции и културните обичаи са нематериалния ресурс, които може да задържи посетителите в общината и да повиши нейната атрактивност и качеството на културния туристически продукт.

Основата на съвременния динамичен и разрастващ се град са културните ценности заложили в селищните характеристики на общината. С времето те биват възстановени, адаптирани и допълвани, което допринася за развитието на общината като културен център и формирането на културна туристическа индустрия.

Интерпретацията на културното наследство днес е основополагащ елемент в устойчивото и балансирано териториално и социално-икономическо развитие. Културното наследство е фактор изграждащ позитивни партньорства между местните общности и бизнеса. Процесите на урбанизация дават възможност за съчетаване на традиционните дейности носещи идентичността на региона /културното и природно наследство, историческата памет/ и социално-икономически дейности в новите урбанизирани територии. Водеща роля в съхраняването, опазването и адаптирането на културното наследство днес имат хората. Заедно с него те са носители на историческата памет и древни традиции. Представянето на културното наследство като дейност, интегрирана в селищната структура на общината придава ново значение и го представя като ресурс за социално-икономическо развитие. На културното наследство днес се гледа като на материален и духовен ресурс, който трябва да бъде съхранен, без изискване за рентабилност на вложените в него инвестиции. Необходимо е създаването на маркетингова стратегия, която да представя културното наследство на националния и международния пазар, също така създаване на информационна система на културно-историческите ресурси и иновативни форми за популяризирането му. Дейностите свързани с експлоатацията на културното наследство в туризма трябва да бъдат обвързани с опазването и съхранението на културните ценности и полагане на необходимите грижи. Днес можем да разглеждаме развитата културна индустрия като двигател на икономиката на дадена община и възможност за балансирано и устойчиво развитие.

Представеният анализ на културното наследство се основава на Закона за културното наследство, който се явява основополагащия документ за опазване на културното наследство в Република България. Необходимо е да бъде актуализиран списък с недвижими културни ценности и включването на нови обекти притежаващи

научна и културна стойност. При актуализацията е необходимо да се вземе предвид степента на съхраненост на материалната, образната и функционална автентичност. Трябва да бъде изготвена оценка на научната и художествената стойност на обектите и да се проследи мястото и значението им в съвременната среда. Важно е да се прецени и до колко обектите са част от съвременната обществена и културна област /среда/, която обогатява средата и обществото. Оценката на познавателната стойност показва научния и образователен потенциал на обектите като свидетелство за развитие на материалната и духовната култура на обществото. Необходимо е да се оцени утилитарната стойност на обектите, както и до каква степен те позволяват възстановяване на оригиналните или организиране на нови функции. Така също трябва да се направи анализ на икономическата целесъобразност с цел включване в културно историческата индустрия или друга инвестиционна система.

Изводи:

- Наличие на НКЦ от категория с „национално значение“, основен фактор за развитие на културен туризъм в общината;
- Съхранена културна идентичност /народни традиции и културни обичаи/;
- Затруднена достъпност до археологическите НКЦ извън териториалния обхват на града;
- Липса на адекватна консервация, реставрация и адаптация на НКЦ;
- Липса на маркетингова стратегия за популяризиране и реклама на културното наследство и туризма в общината;
- Необходимост от реставриране, опазване и адаптиране на недвижимите културни ценности на територията на общината и терените около тях;
- Възможност за изграждане на туристически маршрути и културна индустрия;
- Необходимост от създаване на информационна система на културно историческите ресурси;
- Стимулиране на връзките на съвременното изкуство с културното наследство в открити публични пространства за изява.

VI. 4. КУЛТУРНА ИНФРАСТРУКТУРА

Местата и обектите на културния живот в общината са представени основно в музеите, читалищата, библиотеката, художествени галерии и тяхната дейност. Ключово значение имат и културните събития.

Читалища и библиотеки

В община Ямбол функционират 7 на брой читалища. Те представляват 7,1% от всички в областта. В тях се развива обществена дейност и се съхраняват фолклорните традиции. Заетите в тях спомагат и за организирането на множество събития с разнообразен характер.

Регионалната библиотека „Г. С. Раковски” е централна, общодостъпна и универсална научна библиотека. Тя е основно книгохранилище на региона с фонд над 270 000 библиотечни материали, архив на краеведската литература и местен печат. Библиотеката е център за комплексно библиотечно обслужване и на международната и между библиотечна заемна служба за региона, на справочно-библиографската и информационната дейност и на библиография за родния край, както и регионален център по библиотечно дело.

Библиотеката участва в национално изследователската работа в областта на библиотекознанието, библиографията и книгознанието, в социологически проучвания на читателите и техните интереси. Тя изработва, публикува и разпространява препоръчителни библиографии, краеведски информационни издания, популяризира с разнообразни форми и методи книжните фондове, които притежава.

Библиотеката развива активна книгоиздателска дейност: библиографски указатели и материали, посветени на бележити дати и събития, свързани с региона; творчески профили и библиографии на изтъкнати дейци на изкуството и културата, на местни поети и писатели; Ямболски периодичен печат – 1890 – 1990, Творчески профили в 3 части и др.

Наред с добре познатите традиционни библиотечни услуги в РБ „Г. С Раковски” се утвърждават различни иновативни практики, включващи по-широк набор от услуги, свързани с възможности за обучение, самообразование, забавления и общуване. Организирант се експозиции от оригинали и дигитални колекции, включващи културното наследство на Ямбол и региона.

Библиотеката има универсален профил на комплектуване. Притежава редки и уникални издания - краеведски периодични издания от края на миналия век, издавани в

Ямбол, старопечатни книги и др. По-големите сбирки дарени на библиотеката са от Константин Марангозов – печатар, Атанас Радев – математик, Жечо Атанасов – педагог, краеведска колекция с автографи от местни автори.

Библиотеката е сред първите регионални библиотеки в страната, които работят целенасочено по автоматизацията на основните библиотечно-библиографски процеси от началото на 90-те години. С материалната подкрепа на фондация „Отворено общество” са реализирани три етапа от цялостен проект за автоматизация на основните работни места, които са свързани в мрежа.

Представянето по подходящ начин на библиотечните ресурси дава възможност за привличане вниманието на туристи. Новостите в технологиите допринасят за съхраняване и популяризиране на запазеното културно-историческо наследство, както и възможности за създаване на партньорства и включване на библиотеката в културни туристически дестинации.

Истински стойностни са сп. Кресчендо и Плеяда и Перун, които са от времето на ямболския авангардизъм.

В библиотеката се съхраняват и атрактивни екземпляри като „Птиците на Америка” копие на шедьовъра от XIX век на Джон Джеймс Одюбон, която е размер 1 м и Манифеста, с размери 2 см на 1,5 см.

Музеи и галерии

■ **Регионален исторически музей** - учреден е като естествен наследник на местни археологически и научни дружества, Притежава фонд от над 93 000 експоната които ежегодно се попълват от събирателска дейност и дарения, както и разкопки, извършвани в района. Към настоящия момент в музея има три отдела: Археология, България през XV-XIX век, както и Нова и най-нова история.

В РИМ-Ямбол се провеждат специализирани беседи и работилници посветени на различни периоди от историята на региона /Праистория на българските земи, Тракийската култура в българските земи, Монетите говорят /нумизматичното богатство на Кабиле/, Хамбарлийски и Сюлейманокъйски надписи, Занаятите и търговията в средновековния Ямбол, Ямбол и средновековните владетели, Османското нашествие, Война на справедливостта.

Към РИМ функционират като музеи и *Етнографския комплекс Каргон и археологическия резерват „Тракийски и античен град Кабиле“*.

- ***Възрожденски Етнографски комплекс Каргон*** – В архитектурния ансамбъл са включени двуетажна възрожденска къща, три ателиета за стари занаяти и културно-информационен център. На първия етаж на възрожденската къща е подредена изложбата „Цветна магия от Ямболско“ – феерия от цветове, форми и орнаменти, свидетелство за уменията и сръчността на българската жена. Съставена от оригинални образци на Регионален исторически музей – Ямбол, изложбата представя традиционно женско облекло от Ямболско от края на 19 и първата половина на 20 век. Сукманената носия, характерна за региона, впечатлява с невероятните шевици и апликации, разкриващи вроденото чувство за хармония. Всяка част от костюма е обобщено познание за света, както и визуален знак за полови, възрастови и семейни различия. В изложбата са представените различните типове сукмани, включени в композиции – сватба, лазарки, всекидневие и др.

- ***Археологически резерват „Тракийски и античен град Кабиле“***

■ ***Културно – информационен център Безистен с интерактивен музей*** – Безистенът разполага с отделни изложбени зали, разположени на три нива - „Минало“ в сутерена, „Модерност“ - на основното ниво, „Бъдеще“ - на футуристична стъклена тераса. Миналото, настоящето и бъдещето се срещат по уникален начин чрез виртуални пътешествия, монитори със сензорен екран и други технологични решения. Сградата е с отлична акустика и условия за провеждане на концерти и културни събития;

■ ***Музей на бойната слава*** - представлява общински специализиран музей. Разположен е на територията на бившите пионерски казарми върху терен от 9 дка. В откритата част е представена реставрирана бойна техника, а в закритата - снимкови материали и документи за бойния път на 29-ти пехотен Ямболски полк, IV Конен полк, Трета пионерна дружина, лични вещи на местни жители, участвали в Балканските войни 1912-1913г и двете световни войни, медали и ордени за храброст, огнестрелно и хладно оръжие и други.

■ ***Художествена галерия „Жорж Папазов“***, ***Културен институт*** – Притежава фонд от 3500 недвижими културни ценности, представляващи нейна постоянна експозиция. В допълнение към това има и временни изложби на разнообразни

тематики. В галерията се осъществява издателска дейност, а самата сграда е предпочитано място за концерти, музикално-поетични спектакли и авторски прояви.

Културен календар

Традиционни културни празници и фестивали от национално значение, вкл. и с международно участие са:

- *Международен маскараден фестивал „Кукерландия“* - провежда се ежегодно в края на февруари или първите дни на март. Фестивалът „Кукерландия“ е емблема на Ямбол като фестивален град. Събитието събира хиляди участници и гости на града. Кукерството е свързано с приближаването на Сирни Заговезни и обичаите по прогонване на злите сили, посрещането на пролетта и събуждането на земята.

- *Детски празници „Родило се, преродило“* – конкурс за изпълнители на народни песни, инструменталисти, танци, обреди, обичаи. Провежда се в Народно читалище „Зора“;

- *Музикални празници „Златна Диана“* – В рамките на няколко дни Ямбол става център на класическата музика и привлича любители на този вид изкуство от различни градове на страната. На ямболска сцена се извяват както доказани имена от страната, така и талантиливи млади певци и инструменталисти от цяла България;

- *„Ямболска есен“* – празник на старата градска песен. Провежда се на две години, като се организира от Народно читалище Пробуда“;

- *Фестивал „Коледарски буенек“* на танцуващите ямболски коледари – уникално преживяване за всеки, който иска да се потопи в магията на стария български обичай коледуване. Всяка година на 25 декември най-добрите куди представят уникалната местна традиция на единствените в страната танцуващи коледари - ямболските. Организатори са община Ямбол, заедно с Народните читалища „Зора“ и „Пробуда“.

- *Ден на Ямбол – Св. Дух.* Празникът на Ямбол – се в няколко поредни дни с разнообразие от фестивали, атракции, иновативни културни събития.

В допълнение към това, провеждат се и множество фестивали, конкурси, изложби и концерти, представящи историята, традициите и бита на региона, както и съвременните културни тенденции. Те обединяват всички поколения, съхранявайки връзките между тях.

Изводи:

- Наличие на добре развита мрежа от културни обекти, предоставящи условия за съхранение и изява на културни дейности.
- Наличие на читалища, които съхраняват и опазват идентичността на общината и нейните народните традиции и културни обичаи;
- Наличие на добре функционираща регионална библиотека, съхраняваща изключително редки книги;
- Провеждане на множество събития и фестивали, част от богатия културен календар на общината.
- Необходимост от обособяване на публични пространства за изява на културни дейности на открито в града.

VII. ОПИСАНИЕ НА ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ГРАДСКОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Градското наследство включва наследство от НКЦ от изключителна културна важност, неизключителни наследствени елементи, присъстващи по кохерентен начин в относително изобилие и нови градски елементи (градски построени форми, градски открити пространства и градски инфраструктури).

Целта на тази част от анализа е да се идентифицират елементите на градското културно наследство, които е важно да бъдат опазвани или развивани с цел съхранение на градския исторически пейзаж.

Адаптиране на културно наследство като част от градското пространство

Този подход в пространственото развитие е отправна точка и при пространствените политики, свързани с материалното и нематериалното културно наследство на България, които се залагат в НСРР и НКПР и са в пряка връзка с качеството на живот. Отчита се и промененото отношение към културните ценности и разширяване на пространствения обхват на културното наследство – от единичната ценност до ансамбъл с неговото обкръжение и цялостната градска и/или природна среда, в която е ситуиран, от интериора на сградата и нейната конструкция до характерния пейзаж, от културните коридори/маршрути до подводните културни ценности.

Основните насоки в опазването на културните ценности в цялото им времево и видово многообразие са свързани със съхраняване на техните уникални характеристики, чрез консервация и активно опазване, публична загриженост и адаптация в най-широк смисъл, запазване и развиване на духа на мястото /genius loci/ и на пространствената идентичност и развитие на потенциала им за стимулиране на икономическия растеж.

Взаимодействието на природата и човека е формирало многобройни културни пейзажи¹ в общината. Еволюцията на разбирането за културно наследство следва

¹ Пейзажът най-общо може да се определи като интегрална характеристика на определена част от земната повърхност, включваща цяла палитра от асоциации и културни стойности. В Препоръка 95(9) на Съвета на Европа (1995) понятието *пейзаж* е определено като "формална експресия на многобройните взаимовръзки, съществуващи в даден период от време, между човек или общество и топографски дефинирана територия, чийто облик е резултат от действието, през времето, на природни и човешки фактори и на комбинацията от тях. Може да се приеме, че пейзажът има тристранно културно измерение, като се вземе предвид, че: 1) той се определя и характеризира от начина, по който дадена територия е възприемана от човек или общество; 2) той е свидетелство за миналите и настоящи връзки между хората и тяхната обкръжаваща среда; 3) има принос в обособяването на местна култура, чувственост, практики, вявания и традиции." (прев.мой, М.В.). Пет години по-късно, в Европейската конвенция за пейзажа (Флоренция, 2001), Съветът на Европа дава ново, по-кратко, определение за пейзаж, което в общи линии следва това от 1995 г.: "пейзаж" означава територия, възприемана като такава от хората, чийто характер е резултат от действието и взаимодействието между природни и/или човешки фактори." (прев.мой, М.В.). С тези две свои определения Съветът на Европа поставя акцент върху това как човекът и обществото възприемат дадена среда и оттам - ролята на пейзажа за самоидентификацията на

тенденция за постоянно разширяване на обхвата и съдържанието му. Културното наследство днес включва цялостната културна среда с нейните осезаеми и неосезаеми ценности. Вниманието се насочва и към градския пейзаж, природните особености, традиционния поминък, обработката на земята, фолклора, местната кухня и др.

Приоритетната област културно наследство въвежда идеята за баланс между опазването и изявата на наследството и развитието на туризма. В този смисъл туристическите дейности са инструмент за изява и популяризиране на местната идентичност, и обратно, културните ценности и природните ресурси са фактор за икономическо развитие.

Разумното използване и представяне на местните дадености се основава на последователността на предварително идентифициране на пълното многообразие на местните дадености, осигуряване на рамка, предпоставки и действия за тяхното трайно съхраняване и последващото им представяне, популяризиране и активно включване в съвременните социални и икономически активности.

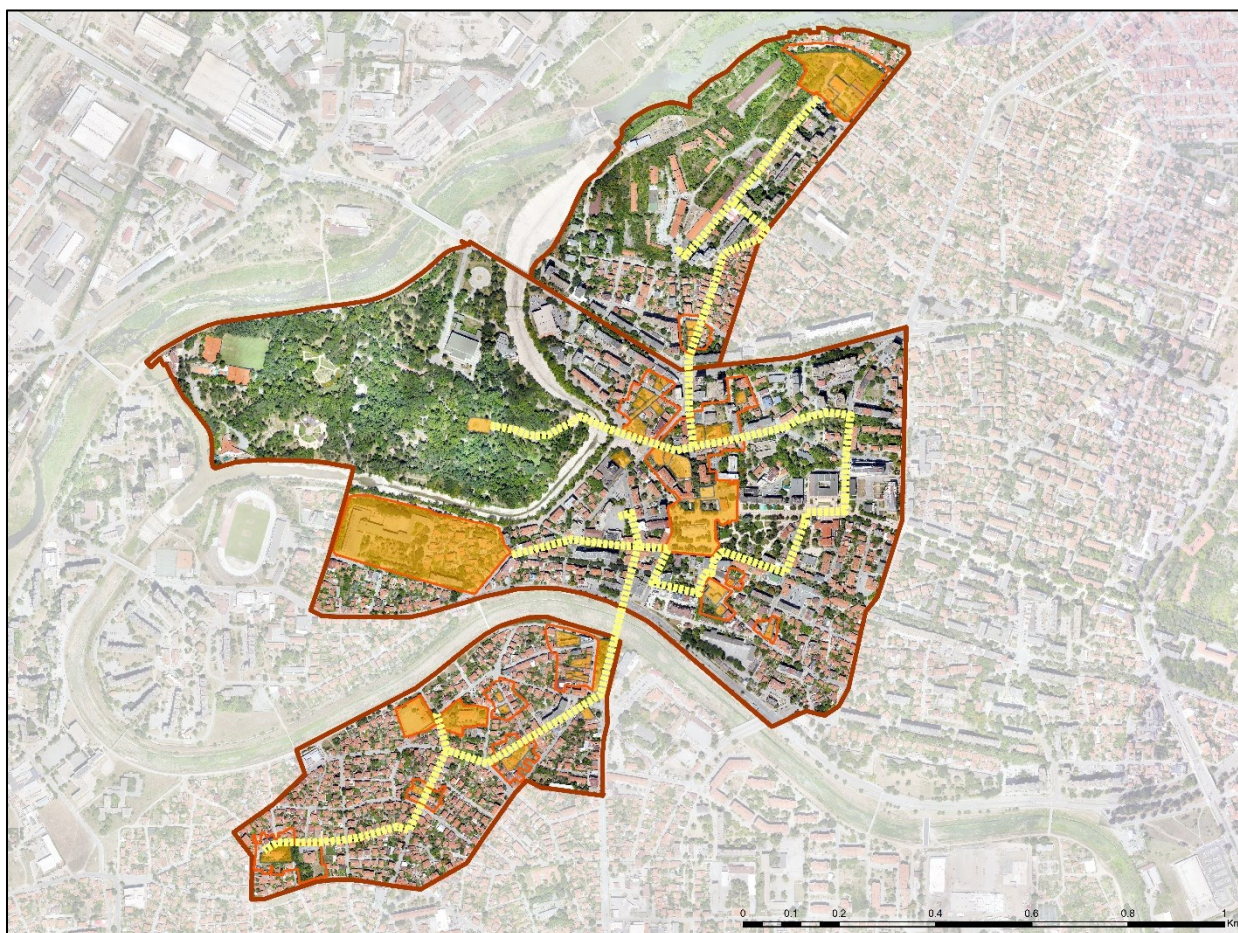
Приоритетната област последователно интегрира темите културно наследство, съвременна култура, градска среда, природни забележителности, както и връзките между тях за формирането на /регионален/ туристически продукт. Акцент на темата е проникването между културното наследство, съвременния културен живот и откритите публични пространства на населените места. Необходимо е обновяването и социализирането на исторически сгради да е свързано с осигуряването на повече площи за културни дейности, а културният живот да „излиза” отвън и да се осъществява в уличните и площадните пространства. Така ще се гарантират специфичната атмосфера и креативността на цели квартали, част и зони от селищната структура.

човека или обществото със съответната природна среда. Друг момент, заложен и в двете определения, е, че природната среда и човекът си взаимодействат и влияят един на друг. Така се ражда една нова, интегрална ценност, с особено значение за настоящото проучване.

Културните пейзажи като специфичен вид пейзаж са точно такъв вид интегрална ценност. Вече класическото определение на ЮНЕСКО от Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство (Париж, 1972) определя културните пейзажи като "комбинирано произведение на човека и природата". Ориентацията за приложение на Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство (ЮНЕСКО, 2005) допълват това определение: "Те [културните пейзажи - б.а., М.В.] отразяват развитието на човешкото общество и поселения през времето, под влиянието на физическите ограничения и/или възможности, предоставени от природната среда, както и последващите социални, икономически и културни сили, както външни, така и вътрешни". В цитираната по-горе Препоръка 95(9) Съветът на Европа дава подобно определение на понятието "културен пейзаж", като навлиза в по-конкретни характеристики на споменатите взаимодействия - обработка на земята, традиционни умения, специфични традиции, описания на пейзажа в художествени творби и исторически събития. Имайки предвид посочените дефиниции, можем да определим културния пейзаж като специфична част от територията или акваторията, наситена с материални и/или нематериални следи от взаимодействието на природни и антропогенни фактори. Това наистина доста разширява темата. Културни пейзажи могат да бъдат изключително разнообразни: долини с терасирани лозя, територии със следи от индустриална дейност, природни обекти, натоварени с вярвания, места на паметта, места, свързани с живота на значими личности и пр.

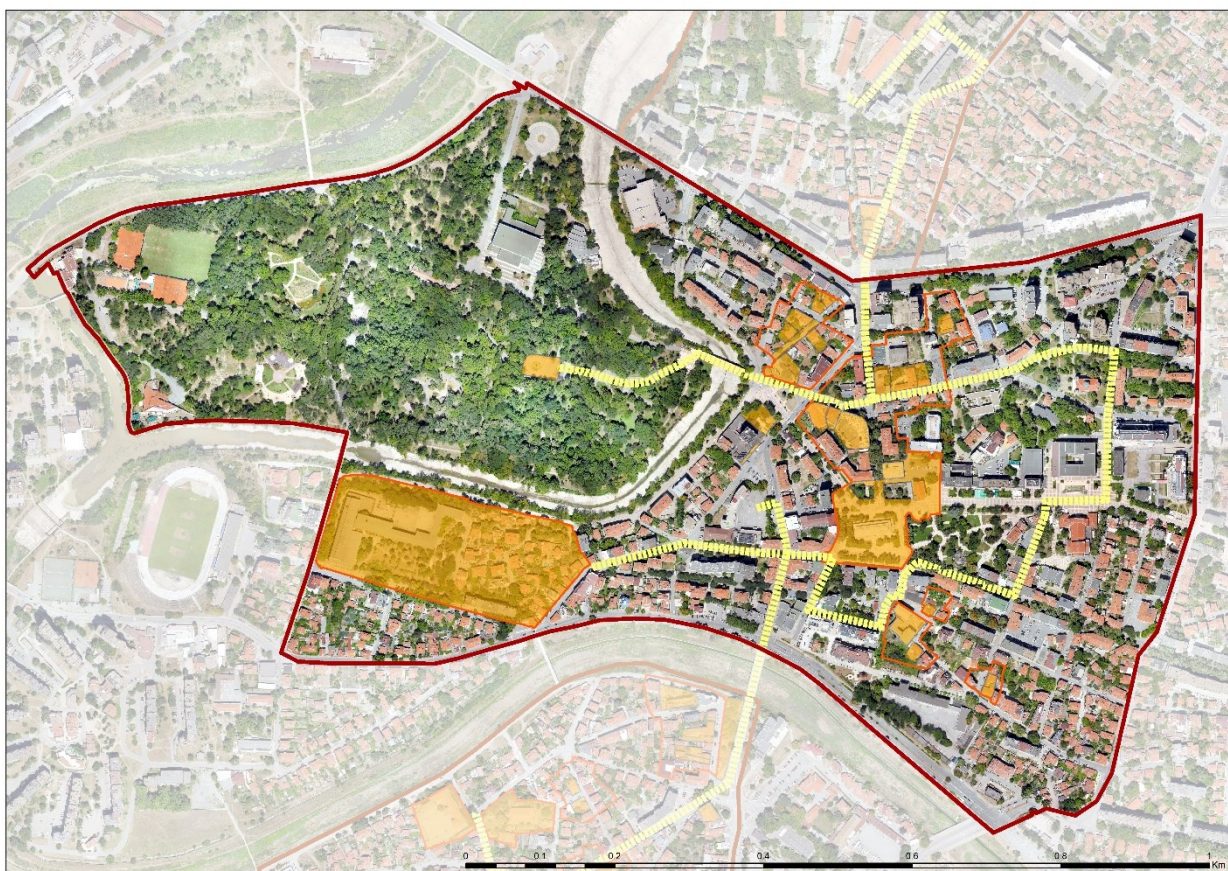
Идентифициране на елементи на градското културно наследство, които е важно да бъдат опазвани или развивани с цел съхранение на градския исторически пейзаж

В териториалната структура на град Ямбол са идентифицирани различни културни пространствени елементи /обекти на градското културно наследство, обекти на културната и социалната инфраструктура /читалища, библиотеки, музеи, галерии/, публични градски открити и закрити пространства, които могат да бъдат групирани в три основни градски зони за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж. Зоните са обособени и съобразени с реализацията на новите проекти в сферата на градското културно пространство. Трите зони са обвързани пространствено-функционално от интегриран културен маршрут, който дава възможност да бъде направен плавен преход между културните обекти и пространства в трите зони.

Фигура 3. Градски зони за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.

Градска зона I за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.

Фигура 4. Градска зона I за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.

В първата зона за изява на културното наследство с цел съхраняване на градския пейзаж са включени трите основни културни обекта в града от категория с „национално значение” както и други културни и социални обекти/пространства, които допълват градския пейзаж и са в основата за нейното обособяване:

- Безистен – народна старина, архитектурна недвижима културна ценност, един от импозантните покрити пазари в европейската територия на Османската империя. Сградата е притежава забележителната стойност за индивида, общността и обществото като цяло, един от малкото запазени от тази епоха, не само в Ямбол и в България, но и в Европа. И днес Безистенът остава най-забележителната архитектурна недвижима културна ценност в Ямбол, композиционен център на градското ядро. От 2015 година Безистенът функционира като модерен Културно-информационен център с интерактивен

музей и е един от водещите туристически обекти.

- Римска баня – архитектурно строителна недвижима културна ценност от Античността и Средновековието;
- Средновековна крепост – Крепостта е разположена в западната част на града, Съфоларска махала. Крепостната стена е градена в края на X в., като няколкократно е преправяна и разширявана през XII-XIV в. Сега една значителна част от нея е проучена, консервирана и достъпна за посещение. Тя е единствената археологическа недвижима културна ценност от Средновековието;
- Ески джамия „Ебу Бекир“;
- Парк „Градска Градина“, обект на парковото изкуство;
- Паметна плоча на мястото, където са посрещнати руските освободителни войни;
- Къща-музей на Васил Карагьозов с Експозиция за поета революционер Васил Карагьозов е уредена в родната му къща.
- Синагога / Художествена галерия „Жорж Папазов“;
- Къща на Желяза Тодорова, Донка, Никола и Марин Едрев;
- Къща на Васил Рашев;
- Българска народна банка;
- Бивш католически колеж;
- Къща на Брънеков;
- Ансамбъл ул. “Отец Паисий Хилендарски“ (включва жилищни сгради);
- Братска могила на загиналите съветски войни-в градския парк;
- Астрономическа обсерватория и планетариум;
- Регионален исторически музей;
- Сградата на читалище „Съгласие“;
- Военният клуб;
- Минералната баня,
- Паметникът на загиналите за национално освобождение до хотел Тунджа

Градска зона II за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.

Фигура 5. Градска зона II за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.

Във втората зона за изява на културното наследство с цел съхраняване на градския пейзаж са включени културни и социални обекти/пространства, които допълват градския пейзаж и са в основата за нейното обособяване:

- Винпром, клон Ямбол – изба 2;
- Сграда на Държавен архив;
- Музей на бойната слава.

Градска зона III за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж

Фигура 6. Градска зона III за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж.

В третата зона за изява на културното наследство с цел съхраняване на градския пейзаж са включени значими културни и социални обекти/пространства, които допълват градския пейзаж и са в основата за нейното обособяване:

- Къща на Димитър Кокинов и Стоян Жеков;
- Къща на Васил Грънчаров;
- Църква "Св. Георги" и къщата към нея;
- Къща на Н. Андреев, Елена Дражева и Т. Пастърмаджиев;
- Спортно училище „Пиер дьо Кубертен“ (бивше ОУ "Атанас Кожухаров");
- Тютюневи складове (2 броя);
- Църква „Света Троица“;
- Паметник на руските войни, загинали в Руско-турската освободителна война;
- Лобно място на Георги Дражев и Жеко Андреев;
- Възрожденски етнографски комплекс.

Идентифицираните различни културни пространствени елементи /обекти на градското културно наследство, обекти на културната и социалната инфраструктура /читалища, библиотеки, музеи, галерии/, публични градски открити и закрити пространства групирани в **трите основни градски зони за изява на културно наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж в град Ямбол заедно археологическия резерват – „Тракийски и античен град Кабиле“** могат да бъдат интегрирани посредством общи туристически продукти и услуги, както и от общ културен маршрут обвързващ културните градски зони с археологическия резерват. Интеграцията на формираните градски зони с резервата са съобразени и с реализацията на новите проекти в сферата на градското културно пространство и предвидените бъдещи проекти за развитие и подобряване на археологическия резерват „Тракийски и Античен град Кабиле“.

Изводи:

- Наличие на НКЦ и културни обекти, фактор за развитие на градски културен маршрут и предоставяне на туристически продукти и услуги;
- Възможност за обособяване на културни градски зони за изява на културното наследство с цел съхраняване на градския исторически пейзаж в град Ямбол.

VIII. ТУРИЗЪМ

Основни фактори

Възможностите за развитие на рекреация на територията на община Ямбол са обусловени от географското разположение, мекия климат, защитена природна среда, наличието, съхранеността и представянето на културно - историческото наследство, в това число материално и нематериално, обществено обслужващи обекти и обществени пространства, провеждане на инициативи и събития в широкоспектърни направления.

Туристическо райониране

Съгласно „Концепция за туристическо райониране на България“ /2015 г./ територията на страната е поделена на 9 туристически района и 18 съставни подрайона въз основа на критерии, като: териториален обхват, стабилност, активност, териториална цялост, относителна еднородност (хомогенност). Обособените подрайони отразяват наличието на по-силно изразени функционални връзки в отделните части на районите.

Фигура 7. Туристически райони на България Източник: Концепция за туристическо райониране на България

Туристически райони на България:

- Район „Дунав“: Западнодунавски и Източно дунавски подрайони;
- Район „Стара планина“: Западен и Източен старопланински подрайони;
- Район „София“: Софийски подрайон и подрайон Краище;
- **Район „Тракия“: Пловдивски и Старозагорски подрайони;**
- Район „Долина на розите“: Западен и Източен Подбалкански подрайони;
- Район „Рила – Пирин“: Рилски и Пирински подрайони;
- Район „Родопи“: Западни и Източни Родопи;
- Район „Варненско Черноморие“: Варненско и Добруджанско Черноморие;
- Район „Бургаско Черноморие“: Бургаско и Странджанско Черноморие;

Община Ямбол е съставна част от Район „Тракия“ и Старозагорски подрайон.

Цялостно в района се обхващат общо 35 общини: Братя Даскалови, Брезово, Гълъбово, Димитровград, Елхово, Калояново, Кричим, Лесичово, Любимец, Марица, Минерални бани, Нова Загора, Опан, Пазарджик, Перущица, Пещера, Пловдив, Първомай, Раднево, Раковски, Садово, Свиленград, Септември, Симеоновград, Стамболийски, Стамболово, Стара Загора, Стралджа, Съединение, Тополовград, Тунджа, Харманли, Хасково, Чирпан и Ямбол. За своеобразен център и потенциално местоположение на седалището на организацията за управление на туристическия район е определен град Пловдив.

Район „Тракия“ е с основна специализация в Културен туризъм и винен туризъм, а разширената специализация е допълнена от делови туризъм, градски развлекателен и шопинг туризъм, здравен туризъм (всички видове), приключенски и екотуризм. Конкретно за община Ямбол представените видове туризъм съвпадат с основната специализация на района. Предвид териториалното ѝ разположение и непосредствената близост до границите на Район „Долина на Розите“, Район „Стара планина“ и Район „Бургаско Черноморие“, може да се обобщи, че частично притежава и техните характеристики. Това може да се разглежда като потенциал за интеграция на туристически ресурси и сътрудничество между общините.

Таблица 1. Основни видове и подвидове туризъм – класификация, Район „Тракия“ – общо за всички 35 общини

Основни видове туризъм	Подвидове туризъм
Културен туризъм	- Културно-исторически туризъм: мотивиран от интерес към материалното и нематериалното наследство (музеен, археологически, културно-религиозен, етно-фолклорен и др.). - Фестивален и събитиеен културен туризъм: основен мотив е посещението на конкретни културни прояви (обикновено с фиксиран период на провеждане и кратка продължителност). - Културен туризъм на изкуствата: мотивиран основно от интереса към различни изкуства (музика, танц, литература, изобразително, филмово изкуство и пр.). - Творчески туризъм: основен мотив за пътуване е желанието за творческа изява и създаването на култура заедно с местните общности (фотографски, занаятчийски туризъм и др.).
Винен туризъм	- Винен туризъм - основна цел на пътуването е дегустацията на вина и продукти на гроздето. - Кулинарен туризъм - основна цел на пътуването е дегустацията на ястия и напитки, характерни за определена дестинация. - Гурме туризъм – разновидност на кулинарния туризъм, с изискване за екзотичност в качеството и уникалността на храната и напитките.
Делови туризъм	- Конгресен туризъм – мотивиран от участието в конгреси, конференции, семинари и др. - Бизнес туризъм – мотивиран от участието в бизнес срещи, търговски изложения, борси и други делови прояви. - Тийм билдинг туризъм – мотивиран от желанието за неформално общуване на служителите на фирми и организации в извънработна среда. - Инсентив туризъм – свързан с поощрителни или наградни пътувания, обикновено финансирани от големи корпорации.
Градски развлекателен и шопинг туризъм	- Градски културно-познавателен туризъм – мотивиран от интереса към материалното и нематериалното наследство на градовете, както и към съвременната градска култура. - Шопинг туризъм – мотивиран от възможността за пазаруване, каквато обикновено предлагат по-големите градове. - Развлекателен туризъм – мотивиран от възможността за преживявания и развлечения в типично градска среда.
Здравен туризъм	- СПА и уелнес туризъм – свързан с процедури за отпускане и комфорт за тялото и душата, основани на различни природни ресурси и продукти (минерална вода, етерични масла, лечебна кал, вино, шоколад и др.). - Балнеотуризм – свързан с ефективно лечение и рехабилитация под медицински контрол, чрез минерална вода, лечебна кал и др. - Медицински туризъм - основна цел на пътуването и подобрене или възстановяване на здравето чрез медицинска интервенция.
Приключенски и екотуризм	- Приключенски туризъм - откривателски, екстремни (алпинизъм, делта-и парапланеризъм, рафтинг, пещерен туризъм и др.). - Екотуризм – отговорно пътуване до запазени природни комплекси с основна цел наблюдение и изучаване на дивата природа (включително в защитени природни територии).

Източник: Концепция за туристическо райониране на България

Културен туризъм

Основава се на съвкупността от материално културно наследство, обхващащо недвижими и движими културни ценности, както и нематериално културно наследство.

Културно-исторически туризъм се основава на интересът към материалното и нематериалното културно наследство и тяхната възможност да привличат посетители.

В структурата на община Ямбол материалното недвижимо културно наследство е представено от 57 археологически, исторически, архитектурно-строителни, художествени и етнографски недвижими културни ценности, както и представители на парковото и градинско изкуство. Сред тях са Безистен, Римска баня и Средновековна крепост, Църквата „Св. Троица“, Църквата „Св. Георги“, Църквата „Св. Никола“, Ески Джамя, Парк „Градска Градина“ и много други, свидетелстващи за древната и богата история. Към настоящия момент с проведени дейности по реставрация, консервация и социализация са най-значимите обекти като постепенно дейностите обхващат и останалите. Множество обекти са идентифицирани и на територии на близките общини Тунджа, Стралджа, Елхово и Болярово, Сливен, което може да бъде основа за формиране на културни маршрути за съвместно представяне и популяризиране.

Движимото културно наследство е представено от експонати, притежаващи културна стойност, непроменима и независеща от местоположението им. В структурата на община Ямбол културни ценности, спадащи към тази категория са поместени и представени в Регионален исторически музей Ямбол, Музей на бойната слава, Възрожденски етнографски комплекс Каргон. Културен център „Безистен“ с интерактивен музей и Художествената галерия „Жорж Папазов“ притежават богати колекции от различен характер и времеви периоди. В близост се намира Музей към Археологически резерват „Тракийски и античен град Кабиле“, оказващ ключово въздействие за привличането на посетители към областта.

Нематериалното културно наследство в община Ямбол е представено от устни традиции и форми на изразяване, художествено – изпълнителско изкуство, обичаи, обреди и празненства, знания и обичаи, отнасящи се до природата и вселената, знания и умения, свързани с традиционни занаяти. Съхраняването обхваща отделните хора, семейства, родове, общности, като официалните представяния са предимно в читалищата. Именно в тях се организират инициативи, фестивали и събития, които се представят пред местното население и посетителите.

Фестивален и събитиеен културен туризъм се основава на местния културен календар². В него са включени множество събития, представящи местния, регионален и национален бит и култура, отбелязването и почитането на християнски празници, фестивали и изложби от разнообразен характер. Преобладаващата част от събитията се провеждат ежегодно, като по този начин подпомагат още по-активното участие на местните жители и привличането на посетители от съседните населени места и туристи.

Сред най-значимите събития е Международен маскараден фестивал „Кукерландия“, провеждан между Месни и Сирни заговезни, преходен период между зимата и пролетта в българския обреден календар. В него са съчетани по колоритен начин хилядолетни традиции и обичаи, звуци, светлина и пъстри багри, хлопки и звънци на маскарадни групи от цялата страна и от чужбина – кукери, сурвакари, джамалари, джоломари, бабугери, старци, мечки, васильовци, арапи, бразай, дервиши, станчинари, чауши, къпачи и много други. Основни организатори на събитието са общините Ямбол и Тунджа, спомогнали за съхраняването на автентични маскарадни костюми и обичаи, представянето и популяризирането им на международно ниво.

Културен туризъм на изкуствата отново се основава на културния календар на община Ямбол и заложените в него събития. За развитие и насърчаване на художествените форми на изява като музикални, танцови, литературни и изобразителни са създадени школи, които регулярно организират изложби, съвместно с професионалните дейци и представители на културната инфраструктура като читалища, музеи и художествени галерии от община Ямбол, областта, региона и страната. Подходящо е разработването на онлайн общност за представяне на местни творци и развитието и до национално ниво за съвместно организиране на събития.

Възможностите за развитие на **творчески туризъм** в община Ямбол са свързани с провеждането на значими събития с висока степен на интерес и привличане на посетители за съвместна творчество и изява с местните общности. Към настоящия момент такива са занаятчийските пазари, представящи производители на традиционни български изделия от общината, региона и страната, Международен фестивал „Кукерландия“, музикални концерти, художествени фестивали и много други. В своята същност това са краткосрочни събития, провеждащи се през календарната година, и застъпването на този вид туризъм оказва малко влияние в сектора.

²<https://www.tourismyambol.com/%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80>

Винен туризъм

За развитието на **винен туризъм** са необходими благоприятни местоположение и климат с достатъчно слънчево греење и валежи, застъпено лозарство и условия за винификация (цялостен цикъл на отглеждане, бране, ферментация и отлежаване). Съгласно Лозаро-винарското райониране на България, територията на Югоизточен район е поделена на две части, като са представени областите и общините със застъпени дейности в направлението. Община Ямбол попада в Южен лозарски район „Тракийска низина“.

В исторически план териториите на Ямбол и Сливен и околностите са сред двата най-стари **винарски центрове** на България, със съхранени многовековни традиции във винопроизводството. Територията е подходяща за отглеждане на червени сортове като мавруд, мерло, каберне совиньон, ароматни бели сортове като мискет, мускат отонел, гевюрцтраминер, както и шардоне, совиньон блан, пино гри, вийоние. Действащи предприятия в направлението са „Вила Ямбол“ като наследник на най-старата изба в България, както и „Винпром Ямбол“ и „Стара изба“. Въпреки даденостите на община Ямбол, тя изостава по брой основани изби и произведена средногодишна продукция спрямо големите ядра Пловдив и Стара Загора, и по-малките Сливен и Бургас. Необходими са модернизация на техническите оборудвания и процесите на производство и популяризиране на крайната продукция на регионално, национално и международно ниво, развитие на дегустационни центрове и специализирани магазини с възможност за комбиниране с други местни продукти.

Кулинарният туризъм е частично застъпен в община Ямбол. През последните години се наблюдава тенденция в ресторантите за възстановяване на рецепти от традиционна местна кухня и съчетаването им в менюто със съвременна кухня. Сред ястията са: шкембе чорба, курбан чорба, домашен бахур, печени на скара свински учи, имамбаялдъ, гювеч от пресни зеленчуци, мусака в гювече, трахана, качамак, гьозлеме, баница, търнаклия, милинки, тиквеник, козунак, халва. Създадени са и кулинарни магазини, предлагащи местни групи продукти – млечни, месни и тестени, спиртни и винени напитки. Усилията спомагат за привличането на местни жители към конкретни обекти, но рядко се надхвърлят границите на общината. За популяризиране на традиционните ястия и продължаване нишката на кулинарните традиции между поколенията се провежда Кулинарен празник "Есенна ямболска трапеза" в Народно читалище „Зора“.

Гурме туризмът е частично застъпен в община Ямбол. В местните ресторанти се предлагат специалитети от традиционната местна и регионална кухня, приготвени с модерен технологичен подход. Провежда се Балкански пазар на занаятчийски изделия с представители от Албания, Словения, Македония, Босна и Херцеговина, от Черна гора, Сърбия и Украйна и „Гурме Кукерландия“ дегустации на традиционни и експериментални ястия.

Делови туризъм

Конгресният туризъм обхваща конгреси, конференции семинари. За тяхното осъществяване са необходими специализирани зали с оборудване и обзавеждане. Към настоящия момент в община Ямбол зали има в Безистен, хотелски комплекс „Кабиле“ и хотел „Диана палас“, хотел „Тунджа“ и Парк Хотел Ямбол.

За бизнес туризъм и по-конкретно провеждането на бизнес срещи, търговски изложения, борси и други делови прояви има частично създадени условия в община Ямбол. Конкретно за бизнес срещи залите се припокриват с тези на конгресни туризъм, а за по-многочислени събития са подходящи отворени, публични пространства в централната градска част. През изминалите години са организирани и проведени множество събития, сред които са: Национално изложение на производителите „С любов към българското“ / „Подкрепяме българското“, Национално изложение „Панаир на модата“, Специализирано изложение за земеделие „БАТА АГРО“ /представяне на земеделска техника/ и други.

Останалите две категории **тийм билдинг туризъм** и **инсентив туризъм** са в много малка степен застъпени в община Ямбол. Това се дължи на предпочитането на други дестинации и предлаганите от тях продукти и услуги.

Градски развлекателен и шопинг туризъм

В пространствената структура на община Ямбол са разположени множество обекти на материалното културно наследство – единични и групови недвижими културни ценности, както и движими културни ценности, разположени в обектите на културната инфраструктура като музеи, галерии, читалища. Съхранени са елементи на нематериалното културно наследство като автентични занаяти, песни, кухня. Те са допълнени от съвременна култура – модерно изкуство във всичките му аспекти. Съвкупността от минало и настояще е основа за развитие на **градски културно** –

познавателен туризъм. Към настоящия момент ресурсите за развитие са с частично оползотворен потенциал, което се дължи на проведените дейности по съхраняване на част от обектите, необходимостта от разработване на маркетингова стратегия за съвместно популяризиране и достигане до широк кръг от потенциални посетители.

Местоположението, транспортната осигуреност и достъпност и разнообразното на социалната инфраструктура на община Ямбол, обуславят посещенията за с цел пазаруване и развитие на **шопинг туризъм**. В централна градска част, главните пешеходни улици „Търговска“ и „Раковска“, търговските центрове и пазари са концентрирани множество обекти, предоставящи широк спектър стоки и услуги. Изградени са търговски център Ритейл Парк Ямбол и обекти на големи търговски вериги за техника – Технополис, Техномаркет, строителни материали и инструменти – Практикер, Мосю Бриколаж, мебели – Виденов, Нов дом, Мондо, Юск, хранителни стоки – Лидл, Билла, Кауфланд, Т Маркет и други. Ежеседмично те привличат посетители от съседните общини и съставните им населени места за достигането до обекти, отговарящи видово, количествено и качествено на техните потребности.

Като своеобразно допълнение на обектите за търговия са обектите за развлечения като ресторанти, кафе-сладкарници и барове с техните подвидове. Към тях могат да бъдат допълнени и пространства, част от парковете и градините, наситени с временни съображения като лунапаркове. Тяхното потребление е ограничено предимно до местните жители, като в много малка степен успяват да привлекат и външни такива, което не е предпоставка за **развлекателен туризъм** в територията.

Здравен туризъм

В категория **СПА и уелнес туризъм** функционира единствено Център „Аква Гатия“ към хотелски комплекс „Кабиле“, предлагащи спектър от услуги, включително сауна, парна и турска баня, хидротерапии и масажи. В община Ямбол, няма обекти свързани с **балнеотуризъм**, като най-близките такива са в територията на община Стралджа. По отношение на **медицинския туризъм**, статистическите данни показват, че община Ямбол е своеобразно ядро на здравеопазването в едноименната област. Концентрирани са обекти на болничната помощ (75,0% от всички в областта) с основни звена МБАЛ „Свети Йоан Рилски“ и МБАЛ „Свети Пантелеймон“, извънболничната помощ (97,0% от всички в областта), както и медицински персонал (83,0% от всички лекари и медицински специалисти по здравни грижи в областта).

Таблица 2. Лечебни и здравни заведения в област Ямбол и община Ямбол към 31.12.2019г.

	Болнични заведения											
	общо		многопрофилни болници		специализиран и болници		центрове за кожно-венерически заболявания		комплексни онкологични центрове		центрове за психично здраве	
	бр.	легла	бр.	легла	бр.	легла	бр.	легла	бр.	легла	бр.	легла
Област Ямбол	4	452	3	414	1	38	-	-	-	-	-	-
Община Ямбол	3	397	2	359	1	38	-	-	-	-	-	-

Лечебни заведения за извънболнична помощ												
	общо		диагностично-консултативни центрове		медицински центрове		дентални центрове	медико-дентални центрове		самостоятелни и медико-диагностични и медико-технически лаборатории	Други лечебни и здравни заведения	
	бр.	легла	бр.	легла	бр.	легла	бр.	бр.	легла	бр.	бр.	легла
Област Ямбол	34	12	1	5	9	7	-	-	-	24	2	-
Община Ямбол	33	12	1	5	8	7	-	-	-	24	2	-

Източник на данните: НСИ, Районите, областите и общините в Република България, 2019г.

Таблица 3. Медицински персонал в област Ямбол и община Ямбол към 31. 12. 2019г.

	Лекари		Лекари по дентална медицина	Медицински специалисти по здравни грижи
	общо	в т.ч. общопрактикуващи		
Област Ямбол	347	76	85	627
Община Ямбол	288	44	64	548

Източник на данните: НСИ, Районите, областите и общините в Република България, 2019г.

Предвид количеството на обектите в категория СПА и уелнес туризъм и състоянието на обектите от категория медицински туризъм, община Ямбол значително изостава от другите близки ядра – Бургас, Сливен, Стара Загора и Пловдив. За развитието на това направление е необходимо провеждането на обновяване и модернизация на материално-техническите бази и повишаване качествата на предлаганите услуги.

Приключенски и екотуризм

Спадащите към тази група категории туризъм не са застъпени в община Ямбол. Цялостно няма условия за откривателски и екстремни дейности като алпинизъм, делта- и парапланеризъм, рафтинг, пещерен туризъм и други. По отношение на екотуризмът не са развити природни комплекси за наблюдение и изучаване на дивата природа. В Лесопарк „Ормана“ има съхранена природна среда с алеи и поставено градско обзавеждане, като

територията цялостно се развива за осъществяване на ежедневен и ежеседмичен отдиш. Подходящо е обособяването на маршрути с места за наблюдение на представители на флората и фауната.

Към представените видове туризъм съгласно Концепция за туристическо райониране на България, община Ямбол **има изявен потенциал за развитие на спортен туризъм. Той е благоприятстван от наличието на:**

- **Спортни обекти:** Стадион „Тунджа“ (за футбол, лека атлетика, баскетбол, волейбол, фитнес и бойни изкуства), Спортна зала „Диана“ (за баскетбол, волейбол и бойни изкуства), Спортен комплекс „Георги Дражев“ (за тенис и футбол), Спортен комплекс „Арена Ямбол“ (тенис, футбол и плажен волейбол), басейни в Езикова гимназия „Васил Карагьозов“ и Математическа гимназия „Атанас Радев“ (водни спортове). Представените обекти са обновени и модернизирани с изключение на Стадион „Тунджа“, като за него тези процеси предстои да се осъществят. Създадени са условия за осъществяване предимно на масов и тренировъчен спорт и частично професионален, като има необходимост от развитие на мрежата от обекти и предоставянето на високо качество на средата за провеждане на национални и международни спортни събития.

- **Пространства за провеждане на спортни и развлекателни дейности:** Гребна база и гребен канал, пространства за самостоятелни игрища и площадки, обособени са при жилищните територии с комплексен тип застрояване - ж.к. „Златен рог“, „Граф Игнатиев“, „Диана“ „Хале“, „Зорница“, „Георги Бенковски“ и част от „Изток“, поречието на река Тунджа. Към настоящия момент Гребна база и гребен канал не функционират, като предстои провеждането на цялостно планиране и проектиране, изграждане на транспортни комуникации за достъп, алейна мрежа, обществено обслужваща сграда и пространства за спорт и отдиш на открито. Процесите на придаване на функции на междублоковите пространства и обновяване на съществуващите обхващат единични места, като през последните години техният брой нараства. Предоставят се условия за насърчаване физическата активност на местното население при свободен достъп и масов спорт.

- **Озеленени площи:** Градски парк, парк Боровец, Лесопарк Ормана и градини в централна градска част. С високи качества на средата са Градски парк и градините в следствие на извършените благоустройствени дейности по подобряване вида и функционалността на площите. Преобладаващите пространствата са добре оформени, като предоставят условия за отдиш и социално взаимодействие При Лесопарк Ормана

процесите са започнали и продължават. Специфично при него е възможността за разработването на екомаршрути, преминаващи през съхранена природна среда и обособяване на места за наблюдение на флора и фауна за подпомагане развитието на екотуризм.

- **Инициативи и събития:** провеждат се турнири по футбол, баскетбол, спортна стрелба, плувни спортове, спортни танци, туристическо ориентиране, общински първенства по волейбол, бадминтон, тенис на маса, шахмат, хандбал, лека атлетика, киокушин и много други. По този начин се поддържат и насърчават дейностите спортните общности и тяхното популяризиране. За осъществяването на събитията се използват спортните обекти и озеленените площи.

- **Възможности за застъпване и развитие на нови видове спорт** – за пълноценно оползотворяване на съществуващата спортна инфраструктура и утвърждаване на спортен туризъм в община Ямбол е подходящо създаването на условия за нови видове спортове в съществуващите спортни обекти и пространства и тези с потенциал за развитие. Предвид ресурсите на територията подходящо е развитието на водни спортове, спортен риболов, гребане и други.

Като допълнение към изградената и функционираща спортна инфраструктура могат да бъдат разгледани още и:

- **Територии с възможност за прилагане на ревитализация и внедряване на съвременни обществено обслужващи функции** – с най-висок потенциал се отличава територията на Бившето военно поделение. Това е благоприятствано от местоположението в цялостната структура на града и непосредствената близост с Централна градска част в значимите обекти и пространства и добрата достъпност. Собствеността на територията е смесена – частна, общинска частна и общинска публична, държавна частна и съответно е необходимо общуване и сътрудничество между местните общности, собствениците, бизнеса, общинските и държавни звена за постигане на развитие, отговарящо на нуждите и вижданията на всички участници. След преминаване на процеса по планиране и проектиране следва да се проведат дейности по съхраняване, укрепване, обновяване и модернизация на сградния фонд с подходящи конструктивни характеристики и премахване на негодния такъв, както и строителство на нови сгради. За формирането на територията като вторичен градски център е необходимо внедряване на съвременни функции и прилагане на функционално смесване на предназначенията между обществено обслужващи (култура, спорт, търговия) жилищни и производствени

(креативни производства, бизнес) и други. По отношение на достъпността с ключов значение е продължението на ул. „Раковски“ и изграждането на велосипедни алеи, свързващи се цялостните маршрути в града.

- **Свободни, незастроени територии:** южна част на ж.к. „Васил Левски“, западна част на ж.к. „Граф Игнатиев“ и поречието на река Тунджа, южна част на ж.к. „Диана“. Териториите са с потенциал за развитие и отново е подходящо смесването на функции, така че да се допълни мрежата от места в градската структура.

Исклучително значение за цялостната структура, развитието на спортен туризъм е постигането на връзка между обектите и пространствата за спорт, елементите на зелената инфраструктура (озеленени площи) и синята инфраструктура (водни площи) е постигането на пространствена и функционална свързаност. Подходящо е съвместното популяризиране на обектите и пространствата, развитието на нови по поречието на река Тунджа, обособяването на кътове за продължителен престой и социално взаимодействие, както и застъпването на велосипедния транспорт като част от стимулирането на беземисионен транспорт в културата на придвижване на местните жители. **Обвързването и с културните обекти, общественото обслужване и обществените пространства ще подпомогне утвърждаването на културен туризъм и градски развлекателен туризъм.**

Основни показатели за туризма и динамики

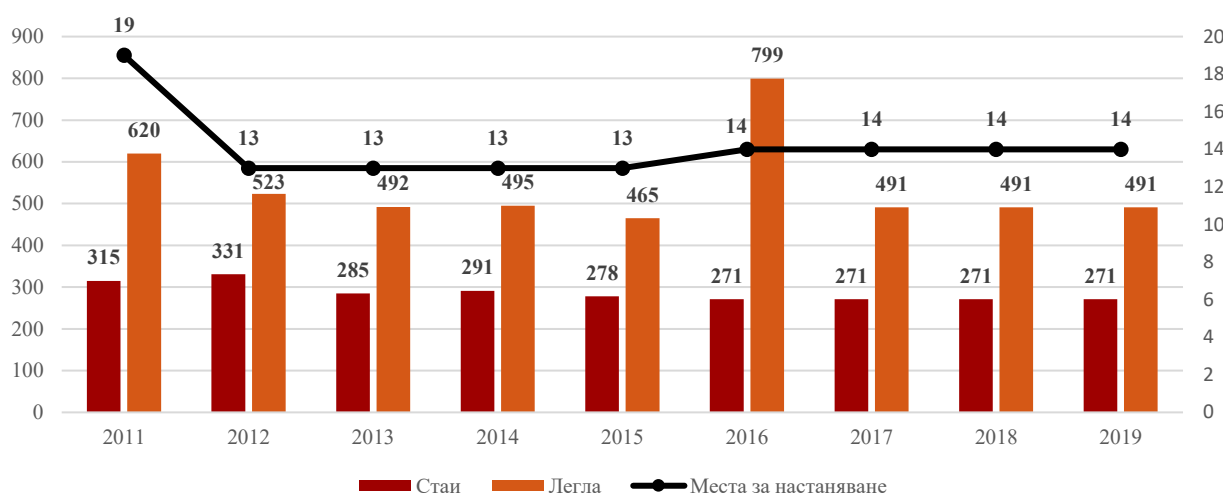
По-качествено изследване на рекреационните процеси и възможности може да се осъществи посредством анализиране на официалните статистически данни, предоставени от Национален статистически институт. В него са разгледани всички категоризирани и функционирали през последната отчетна година (2019г.) места за настаняване с капацитет над 10 легла.

Таблица 4. Статистически данни за туризма, 2019г.

	Места за настаняване	Легла	Леглоденонощия	Реализирани нощувки	Пренощували лица	Приходи
България	3664	341506	69254061	27154791	8187634	1521865800
Югоизточен район	1140	141229	20965580	10565610	2089330	576950103
Област Ямбол	22	725	229 073	40749	20 706	1 716 413
Община Ямбол	14	491	156 604	30988	15 704	1 326 923

Източник на данните: НСИ

Местата за настаняване в своята същност представляват специфичен сграден фонд, обхващащ хотели, хижи, почивни станции, къщи за гости, вили и други. Динамиките при показателя са малки, като през 2011г. общият брой възлиза на 19, в рамките на следващата една година са закрити 6 места, а през 2016г. е разкрито едно ново. Така към 2019г. на територията на община Ямбол има 14 места за настаняване. Те представляват 58,3% (24 бр.) от всички места за краткосрочно настаняване в областта, 1,2% (1 140 бр.) от тези в Югоизточния регион за планиране и 0,4% (3 664 бр.) от тези в страната. Броят на хотелите възлиза на 11.

Фигура 8. Места за настаняване, стаи и легла, община Ямбол, 2011-2019г., Източник на данните: НСИ

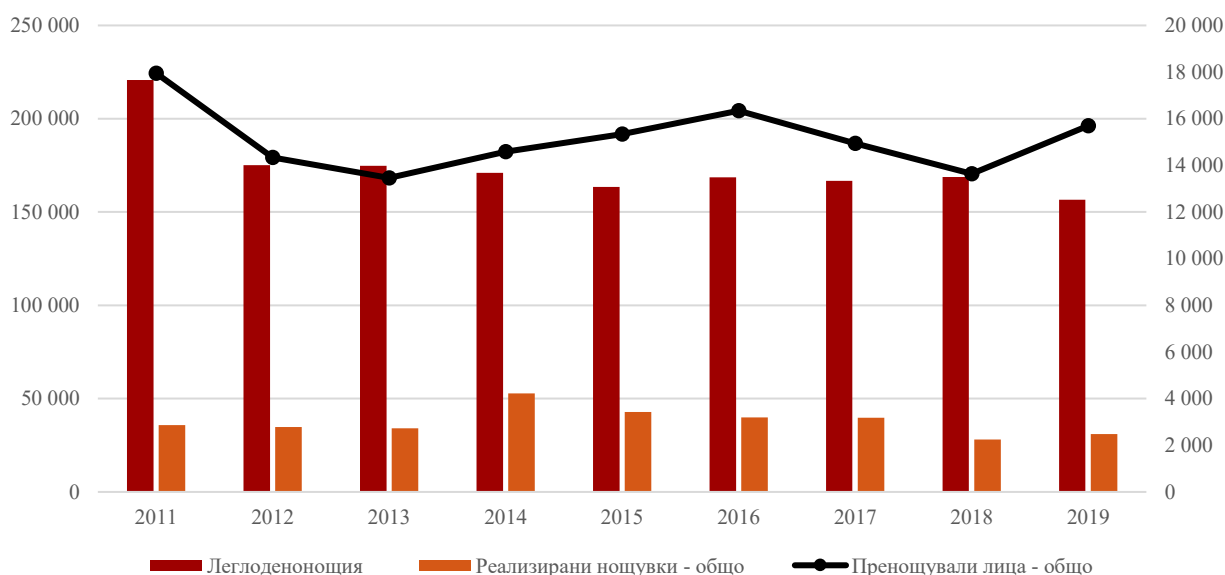
Таблица 5. Места за настаняване, стаи и легла, община Ямбол, 2011 – 2019г.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Темп на прираст 2019/2011г. (%)
Места за настаняване	19	13	13	13	13	14	14	14	14	-26,3
Стаи	315	331	285	291	278	271	271	271	271	-14,0
Легла	620	523	492	495	465	799	491	491	491	-20,8

Източник на данните: НСИ и собствени изчисления

Обособените **самостоятелни стаи** също се отличават с малки динамики. През 2011г. те са 315 и въпреки закриването на 6 места за настаняване, през 2012г. те нарастват до 331. Това дава информация, че в останалия сграден фонд са проведени дейности по преструктуриране. Към 2019г. общото количество стаи в община Ямбол са 271. Средно в едно място за настаняване има по 19,4 стаи.

Капацитет на легловата база се изменя от 620 до 491 за периода от 2011г. до 2019г. Средно в едно място за настаняване има по 35 легла. Предвид това може да се направи заключението, че преобладаващата част от местата за настаняване са малки и до средни.

Фигура 9. Леглоденонощия, реализирани нощувки и пренощували лица, община Ямбол, 2011-2019г., Източник на данните: НСИ

Таблица 6. Леглоденонощия, реализирани нощувки и пренощували лица, община Ямбол, 2011-2019г.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Темп на прираст 2019/2011г. (%)
Леглоденонощия	220 694	175 066	174 837	171 028	163 494	168 569	166 684	168 706	156 604	-29,0
Реализирани нощувки	35 767	34 814	34 178	52 848	42 906	40 002	39 694	28 134	30 988	-13,4
Ефективно използване на капацитета	16,2	19,9	19,5	30,9	26,2	23,7	23,8	16,7	19,8	22,2
Пренощували лица	17 954	14 339	13 464	14 580	15 337	16 345	14 945	13 632	15 704	-12,5

Източник на данните: НСИ и собствени изчисления

Най-съществени изменения се наблюдават при показатели леглоденонощия, реализирани нощувки и пренощували лица, както и приходи от дейността. Това са и най-важните показатели за туризма.

Възможностите за осъществяване на нощувки се определя посредством данните за **леглоденонощия**. Те са получени чрез събиране на броя легла за всеки ден от отчетния период, през който те са били разкрити, независимо дали са били заети или не. От 2011г. леглоденонощията постепенно намаляват от 220 694 до 156 604 в края на периода. Темпът на прираст за периода възлиза на -29,0%.

Реализираните нощувки през 2011г. възлизат на 35 867, като постепенно се покачват до 52 848 през 2014г., последвани от намаляване. През последната отчетна година 2019г. те възлизат на 30 988. Темпът на прираст за периода възлиза на – 13,4%. Реализираните нощувки през 2019г. представляват 76,0% от регистрираните в областта, 0,3% от тези в Югозападния регион за планиране и 0,1% от всички в страната.

Съпоставката между леглоденонощията и количеството реализирани нощувки определя степента на **ефективно използване на капацитета**. То дава конкретна информация за това колко от разкритите легла са били заети през отчетния период. **Ефективното използване на капацитета през 2019г. показва стойност от 19,8%**. Най-висока стойност е отчетена през 2014 г. – 30,9%. През останалите години тя варира между 20 и 24%, което дава информация, че **въпреки малките количества на материална база и съответно капацитета, те не се използват достатъчно добре**. Предвид това, може да се направи заключението, че **няма необходимост от изграждане на нови места за настаняване и увеличаване на капацитета на съществуващите**.

Количествата **пренощували лица** не следват еднозначна тенденция през периода 2011 – 2019г. В началото на периода избраните за почивка община Ямбол възлизат на 17954 души, следва спад, покачване и повторен спад, като в към края на периода са 15 704 души. Те представляват 75,8% от всички избрали областта за почивката си и 0,5% от тези предпочели Югоизточния район и 0,2% от тези за страната, което означава, че **община е предпочитана за отсядане на областно ниво, но в региона и страната има други дестинации, привличащи посетителите**. Средната продължителност на почивката възлиза на 1,9 дни. Основните фактори, които влияят на това са цената, качеството и разнообразието на предлаганите туристически продукти, възможностите за съчетаване на туристически продукти и услуги, обслужването, достъпността, състоянието на техническата инфраструктура и прилежащите й съоръжения.

Фигура 10. Приходи и дефлирани приходи, община Ямбол, 2011 – 2019г Източник на данните: НСИ и собствени изчисления.

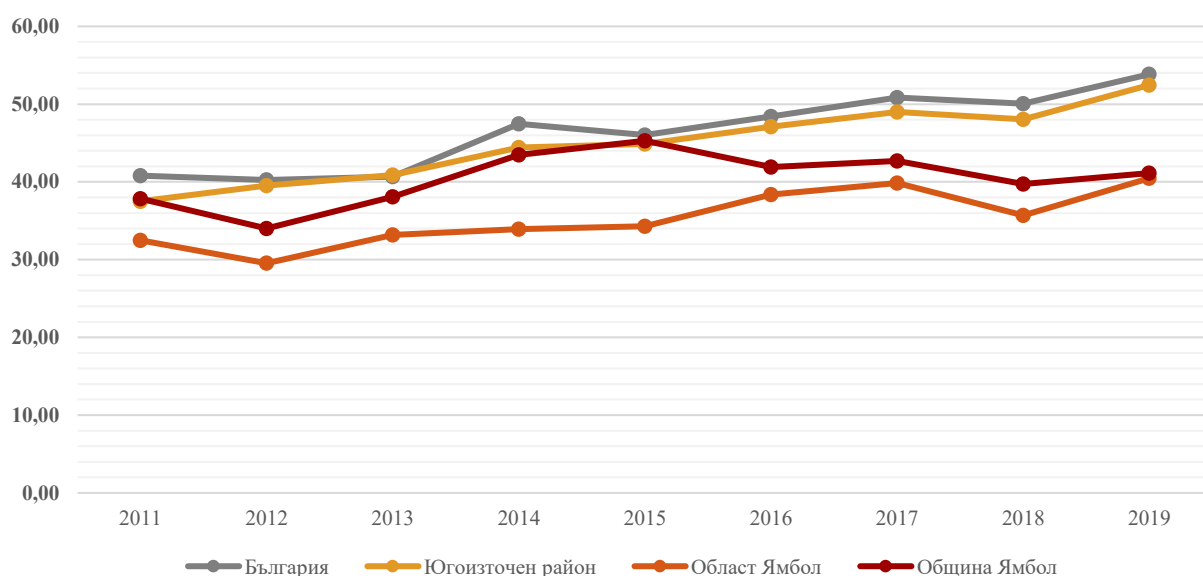
Таблица 7. Статистически данни за туризма. Динамика на приходите в община Ямбол в периода 2012-2018г.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Темп на прираст 2019/2011г. (%)
Приходи	1 289 328	1 214 885	1 342 339	2 227 044	1 713 888	1 690 219	1 714 913	1 210 948	1 326 923	2,9
Приходи (дефлирани)	1352915	1184098	1301978	2298291	1943149	1676805	1694578	1118142	1274662	5,8
Темп на растеж спр. предх. год.	..	-12,5	10,0	76,5	-15,5	-13,7	1,1	-34,0	14,0	-

Източник: НСИ

Приходите са важен фактор за осъществяването и развитието на всяка икономическа дейност. С цел постигане на по-голяма точност в анализа на приходите от туризъм са разгледани във времеви период от 2011 до 2019 г., като стойностите им са **дефлирани** с индекс на потребителските цени от категория *Ресторанти и хотели*, подкатегория – Услуги по краткосрочно настаняване, обявени от Национален статистически институт. Използваният индекс е съобразен с момента на отчитането на данните – месец декември съответната година. По този начин са получени изчистени от инфлация стойности, които позволяват реално съпоставяне.

В периода 2011 – 2019г. реализираните приходи от туризма преминават през съществени динамики на общинско, областно, регионално и национално нива, но е валидна сходна тенденция за повишаване. Конкретно при община Ямбол в началото на периода те възлизат на 1 289 328 лв. или 1 352 915лв. изчислени от инфлация, а в края достигат до 1326 923 лв. или 1 274 662 лв. изчислени от инфлация. Те представляват 78,9% от приходите на областта, 0,2% от тези на Югоизточния регион и 0,09% от тези на страната само от туристическите дейности. Темпът на растеж на приходите за периода 2011 – 2019г. възлиза на 2,9% или 5,8% при дефлирани стойности.

Фигура 11. Средна стойност на една нощувка при дефлирани цени – съпоставка между община Ямбол, област Ямбол, Югоизточен район и България (лв.), 2011 – 2019г Източник на данните: НСИ и собствени изчисления

Таблица 8. Средна стойност на една нощувка - съпоставка между община Ямбол, област Ямбол, Югоизточен район и България (лв.), 2011-2019г.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Темп на прираст 2019/2011г. (%)
Стойност на една нощувка (лв.)										
България	38,88	41,29	41,92	46,01	48,30	48,80	51,47	54,23	56,04	44,2
Югоизточен район	35,75	40,53	42,15	43,05	47,06	47,48	49,57	52,03	54,61	52,8
Област Ямбол	30,96	30,31	34,22	32,87	35,95	38,68	40,32	38,67	42,12	36,0
Община Ямбол	36,05	34,90	39,27	42,14	39,95	42,25	43,20	43,04	42,82	18,8
Средна стойност на една нощувка - дефлирани цени (лв.)										
България	40,80	40,24	40,66	47,48	46,04	48,41	50,86	50,07	53,84	32,0
Югоизточен район	37,51	39,50	40,89	44,43	44,86	47,11	48,98	48,04	52,46	39,8

Област Ямбол	32,49	29,54	33,19	33,92	34,27	38,37	39,84	35,70	40,46	24,5
Община Ямбол	37,83	34,01	38,09	43,49	45,29	41,92	42,69	39,74	41,13	8,7

Източник на данните: НСИ и собствени изчисления

Съпоставката на приходите и реализираните нощувки на общинско, областно, регионално и национални нива показва динамики, но с валидни няколко сходни тенденции през периода 2011 – 2019г. През всички отчетни години **средната стойност на една нощувка** в община Ямбол е по-висока от тази за едноименната област, но по-ниска спрямо съответните за Югоизточен район и България. Към 2019г. средната стойност на една нощувка на територията на община Ямбол възлиза на 42,82лв.и при дефлирани цени – 41,13лв. Отчетеният темп на прираст на 2019г. спрямо 2011г. показва, че покачването на стойността на една нощувка в община Ямбол (18,8% и 8,7% при дефл. ст.) е по-плавно спрямо по-високите териториални нива - област Ямбол (36,0% и 24,6% при дефл. ст.), Югоизточен район (52,8% и 39,8% при дефл. ст.) и България (44,2% и 32,0% при дефл. ст.). Това дава информация, че развитието и повишаване качествата на местата за настаняване и предлаганите туристическите продукти и услуги изостава.

Изследването на туризма в община Ямбол показва неблагоприятни аспекти при ключови показатели. **Основен проблем е ниската ефективност на използване на материалната база.** Това може да се разгледа като следствие от множество фактори сред които са:

- материални културно наследство (НКЦ) с необходимост от провеждане на дейности по реставрация, консервация и социализация;
- нематериално културно наследство с необходимост от съхраняване на автентичността и съвременно представяне;
- обновяване на материално – техническите бази на обекти на културната инфраструктура, модернизация и прилагане на съвременни методи за дигитализация на културния фонд, постоянни и краткосрочни инициативи;
- обновяване на материално – техническите бази на обекти на спортната инфраструктура;
- необходимост от повишаване качествата на предлаганите туристически продукти и услуги и тяхното разнообразяване;
- слабо ниво на популяризиране;

Развитието на туризъм е свързано с **осигуряването на социална, икономическа и екологична устойчивост.**

Потенциална насока за развитие и повишаване на регионалната значимост е сближаването с изявени туристически райони, съчетаване и предлагане на съвместни туристически продукти и услуги. Това би довело до хармонично и синхронично развитие на региона, изявяване на неговите специфични дадености, осъществяване на регионален маркетинг и взаимно подпомагане в процесите на надграждане и израстване.

Необходимо условия за развитие на туризъм е **справянето с предизвикателствата на съвременната среда**, сред които са: ограничени финансови ресурси, конкуренция, недостиг на кадри, бавно осъществяване на промени по физическата среда и много други. От съществено значение за община Ямбол е устойчивото оползотворяване на наличните туристическите ресурси и изградената материална база.

Изводи:

- Територията притежава ресурси за развитие на туризъм като:
 - съхранено и представено материално (движимо и недвижимо) и нематериално културно наследство, богат културен календар, основа за културен туризъм;
 - благоприятни местоположение и климат, застъпено лозарство и условия за винификация, основа за винопроизводство и винен туризъм, както и традиционна местна кухня и съчетаването ѝ със съвременна кухня за кулинарен туризъм;
 - природна среда, включително защитени територии съгласно Закона за защитените територии /ЗЗТ/ и Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 съгласно Закона за биологичното разнообразие, основа за екологичен туризъм;
 - развита и разнообразна социална инфраструктура, основа за градски развлекателен и шопинг туризъм;
 - конферентни зали с оборудване и обзавеждане и публични пространства в централна градска част, основа за делови туризъм;
- Община Ямбол има изявен потенциал за развитие на спортен туризъм, благоприятстван от наличието на спортни обекти, пространства за провеждане на спортни и развлекателни дейности, озеленени площи, множество ежегодни спортни инициативи и събития, възможности за застъпване на нови видове спорт, територии с възможност за

прилагане на ревитализация и внедряване на съвременни обществено обслужващи функции, както и свободни, незастроени територии.

- Територията разполага с достатъчно места за настаняване, стаи и легла за развитие на туризъм, но ефективното използване на капацитета е ниско (19,8% към 2019г.);
- Община Ямбол е предпочитана за отсядане на областно ниво, но в региона и страната има други конкурентни дестинации, привличащи посетителите;
- Приходите от туризма са с обща тенденция за повишаване;

Потенциална насока за развитие и повишаване на регионалната значимост е сближаването с изявени туристически райони, съчетаване и предлагане на съвместни туристически продукти и услуги.

IX. ИНТЕГРАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ РЕСУРСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЦЕЛОГИДИШЕН ТУРИЗЪМ В ЯМБОЛ И СЪСЕДНИТЕ ОБЩИНИ

Определените граници на район „Тракия“ съгласно Концепция за туристическо райониране на България обхващат обширна територия на 35 общини със сходни туристически специализации. В допълнение към това, община Ямбол се намира в близост до границите на Район „Долина на Розите“, Район „Стара планина“ и Район „Бургаско Черноморие“ като частично притежава и техни характеристики.

За постигането на интеграция на наличните ресурси за развитие на туризъм, създаване на съвместни туристически продукти и услуги и постигането на съвместно представяне и популяризиране, е необходимо концентрирането на усилията в по-малък териториален обхват, при зачитане на сходствата между съседните общини.

Характерно при планираните посещения на туристически дестинации е предварителното набелязване на желани за посещение обекти и пространства, намиращи се на кратки транспортни разстояния едни от други. По този начин във времето за престой могат да бъдат посетени по-голям брой места. Съгласно модела на транспортна достъпност, в рамките на 45 минутен автомобилен изохрон, могат да бъдат обхванати преобладаващата част от съседните **общини Болярово, Елхово, Тунджа, Стралджа, Карнобат, Сливен и Нова Загора**. Съгласно Концепция за туристическо райониране на България общините Тунджа, Елхово, Стралджа и Нова Загора също са съставна част на Район „Тракия“, община Сливен е в Район „Стара планина“, а община Карнобат и община Болярово в Район „Бургаско Черноморие“. Те разполагат с богати ресурси съвпадащи с основната специализация на община Ямбол - културен туризъм и винен туризъм, както и разширената специализация - делови туризъм, градски развлекателен и шопинг туризъм, здравен туризъм, приключенски и екотуризъм. В допълнение към това при тях са застъпени още видове, които могат да спомогнат за разнообразяването на съвместните туристически продукти.

Определянето на основната специализация на община Ямбол – културен и винен туризъм е обусловено от развитите налични туристически обекти в тези области и анализа на потенциала на развитие на интегрирани туристически продукти със съседните общини. Анализът на туристическия потенциал на съседните/близки общини включва преглед на техните Планове за интегрирано развитие и съответно Програми за развитие на туризма. При общините Стралджа и Елхово към момента такива не са разработени.

Всички общини в рамките на 45 минутен изохрон, определени като потенциални за развитие на интегрирани туристически продукти, имат добре развит културен туризъм и той е определен като водещ за тях. Безспорно културно-историческият туризъм е водещ в разглеждания ареал, с обекти като археологическия резерват „Тракийски и античен град Кабиле”, Безистена, късноантична и средновековна крепост „Туида” и други, и следва да продължава да се популяризира и да бъде „визитна картичка” на района, като предоставя целогодишна възможност за практикуване. Заедно с добре популярните обекти, чрез акцентирание на този вид туризъм посредством разнообразни дейности и проекти, следва да се социализират и популяризират уникални обекти и находки като тракийската колесница край с. Болярово, разкопки „Малкото Кале” край с. Воден и много други.

Виненият туризъм също е част от основната специализация на Район „Тракия“ и е заложен като основен за община Ямбол. Той е сериозно застъпен и в общини Сливен и Карнобат. Този вид туризъм има изключително голям потенциал за развитие в района, не само по исторически и природно-географски причини – развитието на значителни гроздови масиви и винопроизводствени комплекси, но и поради възникването на много модерни винарски изби през последните години, произвеждащи уникални продукти и работещи не само в страната, но и изнасящи продукция в чужбина, което е най-добрата реклама и начин на привличане и на международни туристи. Виненият туризъм се развива с много добри темпове в района и има висока добавена стойност.

Допълващите специализации за развитие на туризма, определени за община Ямбол, са природният и екотуризмът, както и спортният туризъм. Общината има потенциални туристически обекти в тези сфери, но следва да се обърне внимание на тяхното подобряване, популяризиране и активно включване в интегрирани туристически продукти и услуги. Характерните специфики на община Ямбол като град-община, обуславят пречките за развитие на природния и екотуризмът. Въпреки това, възможността за включването на общината в общи туристически маршрути с общини като Сливен (природен парк „Сините камъни”), община Тунджа (лесопарк „Бакаджик”), община Елхово (резерватите „Балабана“ и „Долна топчия”) трябва да бъде използвана и по този начин да се допринесе за развитието на този вид туризъм. Спортният туризъм се характеризира с обекти в община, които има голям потенциал за развитие и привличане на нови целеви групи туристи. Такива са Гребният канал, лесопарк „Ормана” и др., които

могат да се превърнат в модерни открити пространства за спорт и събития, свързани чрез вело и пешеходни алеи и маршрути.

Основен двигател за разработването на съвместни интегрирани пакети и услуги в сферата на туризма са интегрираните териториални инвестиции, които ще имат голяма роля в периода на действие на настоящата стратегия. Примери за междуобщинска колаборация с участие на община Ямбол в туризма вече има – проект „ТОНЗОС – магията на Тунджа”, които се определя като успешен и е от общ интерес интегрираните продукти да продължат да бъдат развивани. Това ще доведе до синергичен ефект и множество ползи на местни общности. Във тази връзка, вече е постигнато съгласие между общините Сливен, Ямбол и Тунджа за съвместното реализиране на интегриран териториален проект за развитие на инфраструктурата и маркетинг на Национален археологически резерват „Тракийски и античен град Кабиле” на обща индикативна стойност от 5 млн. лв., които е заложен в техните ПИРО. За да се подпомогне работата на община Ямбол и тя да бъде инициатор на съвместни проекти, в т. XII е представен практичен инструмент за разработване на интегрирани туристически маршрути, давайки база данни и категоризация на наличните туристически обекти в община Ямбол и определените за потенциални за съвместни проекти общини.

Културен туризъм

По отношение развитието на **Културния туризъм** се отчита голям потенциал за развитие на един от неговите подвидове – **културно-исторически туризъм**, който е мотивиран от интерес към материалното и нематериалното наследство (музеен, археологически, културно-религиозен, етно-фолклорен и др.). Общините Ямбол, Стралджа, Тунджа и Болярово имат разработен **културен маршрут „ТОНЗОС – магията на Тунджа“**, но той не е достатъчно развит по отношение неговата реклама и маркетинг. Отчита се и необходимостта от интегрирането му в интернет базирани платформи и приложения за мобилни устройства с цел популяризиране и привличане на повече туристи, както и използването на приложенията в реално време при посещение на културните обекти.

Важна част от развитието на този вид туризъм е включването на обектите от *културната инфраструктура /читалища, галерии, библиотеки, музей и т.н./* и развитието на техните функции и дейности. Основна роля в този процес могат да имат читалищата, които съхраняват народните традиции и културни обичаи и които заедно с останалите културни обекти могат да бъдат фактор за развитие за по-активен културен и жизнен градски живот и да представляват интерес и за посетителите на общините в региона.

В този процес следва да бъдат включени и Регионалните исторически музеи в Сливен и Ямбол, които са основните структури опазващи културното наследство на общините.

Между общините в региона/областта има възможно за реализиране и на друг под вид туризъм – **Фестивален и събитиеен културен туризъм** като основен мотив е

посещението на конкретни културни прояви, обикновено с фиксиран период на провеждане и кратка продължителност/ и **Културен туризъм на изкуствата** мотивиран основно от интереса към различни изкуства /музика, танци, литература, изобразително, филмово изкуство и пр./.

Община Ямбол има възможност да разширява дейностите свързани с фестивален туризъм заедно с общините Стралджа, Болярово, Сливен, Тунджа, Елхово, които имат изградени традиции и потенциал за провеждане на различни събития с фестивален характер. Това е възможност за разработване на интегриран туристически продукт между общините.

Винен туризъм

Голям потенциал за региона и община Ямбол е развитието на **Винен туризъм** – основна цел на пътуването е дегустацията на вина и продукти на гроздето и съчетанието му с **Кулинарен туризъм** – основна цел на пътуването е дегустацията на ястия и напитки, характерни за определена дестинация и **Гурме туризъм** – разновидност на кулинарния туризъм, с изискване за екзотичност в качеството и уникалността на храната и напитките.

Регионът на Ямбол и съседният – Сливен, са сред най-старите винарски центрове на България, с многовековна традиция. Поради факта, че Източнотракийската низина е една от най-плодородните земи в страната, тук в периода на индустриализацията на България са построени някои от най-големите винени предприятия, а част от тях и до момента са сред двигателите на винената индустрия.

В териториално отношение регионът е като кръстопът, който среща най-доброто от два свята: богатите хумусни почви, умереният преходно-континентален климат с дълго слънцегреене, добре разпределени валежи и защита от острите северни ветрове го правят много подходящ за отглеждане на червени сортове като мавруд, мерло, каберне совиньон, от които се създават богати, плътни червени вина. В същото време в региона попада и част от Розовата долина с нейните идеални условия за развитие на ароматните бели сортове като мискет, мускат отонел, гевюрцтраминер, но също и шардоне, совиньон блан, пино гри, вийоние.

С оглед потенциала на разгледаните общини има възможност за **обособяване на маршрут посветен на виното** като целта е да се обвържат местните производители в единна мрежа/платформа/маршрут и провеждане на общи фестивали на виното, събития за дегустация на вина и продукти на грозде и др. За реализацията на винения маршрут следва да се разработи **интерактивна карта и приложение на местни производители по маршрута посветен на виното в региона и услугите/дейностите**, които предлагат както цялостно, така и в определени периоди от годините.

С оглед потенциала на разгледаните общини има възможност за **обособяване на маршрут посветен на кулинарията** като целта е да се обвържат местата, където се предлагат местни продукти и ястия. *А с оглед и на популяризирането на разновидностите на кулинарни туризъм следва да се обособят местата, където има най-високо качество, уникалност и автентичност на продуктите за изграждане на гурме кухня/туризъм.*

За реализацията на кулинарния маршрут следва да се разработи **интерактивна карта и приложение на местни производители по маршрута посветен на храни/ястия и напитки в региона и услугите/дейностите**, които предлагат както целогодишно ,така и в определени периоди от годините.

Почти във всяка община в региона се предлагат традиционни храни, като се провеждат и ежегодни събития представящи традиционните ястия с цел съхраняване на традиционните рецепти, както и интерпретацията им за развитие модерна и гурме кухня. Едни от най-важните събития за община Ямбол, които се провеждат в тази насока са *Кулинарен празник "Есенна ямболска трапеза" в Народно читалище „Зора“ и „Гурме Кукерландия“ за дегустации на традиционни и експериментални ястия.*

Заедно с културния и винения туризъм община Ямбол и региона може успешно да бъде развит както природен и екотуризъм, така и спортен туризъм, предвид наличните

природни обекти, изградената спортна инфраструктура и отбори с дългогодишни традиции и успехи в определени спортове.

Природен и екотуризм

Природният и екотуризм представлява пътуване до запазени природни комплекси с основна цел наблюдение и изучаване на дивата природа /включително в защитени природни територии/.

По отношение на *екотуризмът могат да бъдат развити природни комплекси за наблюдение и изучаване на дивата природа, както и приятни преходи на открито сред природата по различни интереси.* Има възможност за обособяването на маршрути с места за наблюдение на флората и фауната както в община Ямбол, така и в съседните общини в региона. *Подходящи места в община Ямбол са лесопарк „Ормана“, парк „Боровец“ и Гребния канал, докато в региона най-изявени са природните местности – Бакаджиците и Карандила /природен парк Сините камъни/.*

Спортен туризм

Общините в региона и община Ямбол имат богат спортен календар. Ежегодно се провеждат турнири по футбол, баскетбол, спортна стрелба, плувни спортове, спортни танци, туристическо ориентиране, общински първенства по волейбол, бадминтон, тенис на маса, шахмат, хандбал, лека атлетика, киокушин и много други. По този начин се поддържат и насърчават дейностите спортните общности и тяхното популяризиране. За осъществяването на събитията се използват спортните обекти и озеленените площи.

В района на Ямбол и прилежащите територии на града са разположени множество язовири, които могат да бъдат използвани за риболов и провеждане на състезания по спортен риболов /гребен канал, град Ямбол/.

Изводи:

- Възможност за обособяване на туристически маршрути за развитие на кулинарен и винен туризм, културно-познавателен и фестивален туризм, спортен и природен и екотуризм;
- Възможност за обвързване туристическите ресурси на съседните общини в общи интегрирани туристически пакети и услуги с община Ямбол;
- Възможност за разработване на интегрирана платформа с приложение за популяризиране на туризма в общината и региона.

Х. ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРИРАНИ ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ

Представянето има за цел да структурира наличните туристически ресурси и да предостави основа за разработване на съвместни интегрирани туристически продукти и проекти на община Ямбол и съседните и близки общини. Също така се цели да се осигури основа за това община Ямбол да е водеща община в такива съвместни проекти и да може да инициира тяхното разработване. В допълнение, се представя и желаната посока на развитие на общината с основа културно-исторически и винен туризъм. На база на анализ на потенциала на туристическите ресурси, тези сфери са определени като водещи, а допълващи към тях са природният и екотуризъм и спорен туризъм. Основен фактор за разработването на общи продукти в сферата на туризма между няколко общини са интегрираните териториални инвестиции, които ще осигуряват финансиране на цялостни концепции от взаимосвързани проекти в подкрепа на туристически продукти, като предимство ще имат регионални такива, с обхват от няколко общини. Така две и повече общини с различни специфики, характеристики, население и икономика ще могат да планират и приоритизират съвместно на база на техния общ интерес. По този начин ще се получи синергичен ефект на база на партньорството. За да се предложат практически най-ефективните маршрути за община Ямбол и тя да има водещо място в тях, при разработването са взети предвид три основни фактора:

1) Туристическите обекти да се намират в рамките на **45-минутен изохрон** от центъра на гр. Ямбол – на база на това са включени обекти от следните общини: Тунджа, Стралджа, Елхово и Болярово (област Ямбол), Сливен, Нова Загора (област Сливен) и Карнобат (Област Бургас).

2) Туристическите обекти са разпределени в **четири тематични области: културно-исторически, винен, природен и екологичен и спортен туризъм.**

3) Туристическите обекти са експертно категоризирани в **3 категории:**

✓ **Първа категория** – обекти с много висок интерес и посещаемост, отлични състояние, социализация, достъпност;

✓ **Втора категория** – обекти със среден интерес и посещаемост, добро състояние с необходимост от леки намеси по поддръжка и обновяване, добра достъпност;

✓ **Трета категория** - обекти със съществени проблеми от различно естество (необходимост от реставрация, консервация, социализация, влошена достъпност и други),

които съществено пречат на тяхната ефективна експлоатация и включването им в туристическия живот към настоящия момент.

Изборът общините/туристически обекти, които да се включат в интегрираните туристически маршрути в програмата на община Ямбол да са в рамките на 45-минутен изохрон е обоснован от целта община Ямбол да има „централно място” в тях, а и от практическа гледна точка за логистиката на туристите. Анализът на туристическия потенциал на съседните/близки общини включи и преглед на техните ПИРО (и съответно Програми за развитие на туризма), като за общини Стралджа и Елхово към момента няма разработени такава. Всички програми залагат в мерките за развитие сътрудничество със съседни общини по модела на интегрираните териториални инвестиции и показват изявен интерес за създаването на общи продукти в сферата на туризма.

Туристическите обекти, които са оценени с 3-та категория по използваната тристепенна оценка в настоящия анализ, са тези обекти, които се нуждаят от финансиране и интервенция за тяхното успешно включване в туристическия живот на общината. Те са обектите, които ще бъдат акцент за финансиране при разработването на интегрирани туристически проекти между общините, чрез интегрираните териториални инвестиции. Интегрирането на тези обекти в общи пакети с други обекти, които са с доказан интерес от страна на туристите, ще има положителен ефект върху тях, ще доведе до тяхното включване в туристическия живот и, същевременно, такива проекти имат по-добър шанс да бъдат реализирани, предвид обвързването им с популярни обекти. Това е практически инструмент за общината, чрез който по лесен начин да бъдат структурирани бъдещи интегрирани проекти в партньорство с други общини. При разработването на интегрирани проекти в бъдеще, всяка община следва да определи обектите от 3-та категория на своята територия.

Обекти от 3-та категория в община Ямбол

Като обекти, във всички тематични области туризъм, със съществени проблеми от различно естество (необходимост от реставрация, консервация, социализация, влошена достъпност и други), които съществено пречат на тяхната ефективна експлоатация и включването им в туристическия живот, към настоящия момент са определени:³

- **Римска баня** – Обекта „Римска баня” е бил регистриран при строежа на х-л

³ Списъкът е индикативен и следва да бъде актуализиран периодично.

Тунджа, който поради разкритите тухлени зидове е бил преместен в западна посока. Обекта в момента е под насип и не е бил проучван археологически;

- **Средновековна крепост** – Крепостта е разположена в западната част на града, Съфоларска махала. Крепостната стена е градена в края на X в., като няколкократно е преправяна и разширявана през XII-XIV в. Сега една значителна част от нея е проучена, консервирана и достъпна за посещение. Тя е единствената археологическа недвижима културна ценност от Средновековието;

- **Селищна могила** от епохата на неолита и енеолита - „Рашева могила" археологически, категория „национално значение";

- **Селищна могила** от енеолита и бронзовата епоха- „Марчева могила", археологически, категория „национално значение";

- **Надгробна могила „Чатал могила";**
- **Надгробна могила, археологически обект;**
- **Надгробна могила, археологически обект;**
- **Селищна могила „Чарла търла";**
- **Антично (римско) селище в местността „Гърдев кладенец",**
- **Праисторическо и антично селище в местността „Два чучура",**
- **Антично, средновековно и българско селище от османския период в местността „Илязкьой",**

- **Антично (тракийско и римско) селище в местността „Черната чешма",**
- **Гребна база Ямбол;**
- **Стадион „Тунджа";**
- **Медицинска сбирка и експозиционна зала в ДКЦ 1 в гр. Ямбол;**
- **Регионална библиотека „Г.С. Раковски“;**
- **Народно читалище „Зора-1945” – Ямбол;**
- **Читалище „Съгласие“;**
- **Драматичен театър „Невена Коканова“;**
- **Читалище „Пробуда“;**
- **Сграда на "Младежки дом";**
- **Куклен театър „Георги Митев – Жоро“;**
- **Сграда – „Парахода“;**
- **река Тунджа като туристически обект.**

Културно-исторически туризъм

Културно-историческият туризъм, на база на анализа на туристическия потенциал на общината, е определен като водещ. Поради тази причина, той включва най-много обекти и е представен под формата на маршрут (с пешеходен маршрут в неговото ядро). Останалите тематични области – винен, природен и екотуризм и спортен, са **представени като обекти, които да бъдат добавяни към основния маршрут** предвид желания и времето, с което разполагат туристите. Също така, туристическите обекти са разделени в две групи – основни и допълващи с цел по-лесно формиране на желан продукт спрямо индивидуалните интереси на туриста.

Културно-историческият туризъм е безспорно водещ в общината, обусловено от наличието на редица обекти с национално и место значение, които се радват на добър туристически интерес. Културно-историческият маршрут цели да представи на туристите най-популярните и интересни обекти в сферата на културата и историята, експертно оценени с първа и втора категория, което означава, че са популярни, добре социализирани и разпознаваеми. **Целевата група** на културно-историческия туризъм е широката публика. Тук се включват всички възрасти – деца (в.т.ч. ученици) и младежи, средна възраст и пенсионери. Освен всички възрасти, тук се включват и туристи с всякакъв профил – различни професионалисти и любители. Туристическите обекти в тази тематична област са насочени към всеки сегмент туристи. С най-висок потенциал за развитието на интегрирани културно-исторически туристически продукти, спрямо направения анализ са общини Сливен и Болярово, следвани от общини Тунджа, Елхово и Карнобат. Община Стралджа и Нова Загора са представени с допълващи обекти, които при желание за колаборация, могат също да бъдат част от общ културно-исторически маршрут/пакет.

Основните обекти в тази тематична област в община Ямбол са представени като **еднодневен пешеходен маршрут** с дължина около 3 км и са съсредоточени в централната част на града. Маршрутът започва от центъра на гр. Ямбол, или ядрото на този маршрут, и по-точно от един от най-емблематичните обекти в града – Безистенът. В близост до него се намира и Ески джамия. След нея маршрутът продължава по главната пешеходна улица „Г. С. Раковски”. В близост до сградата на общината може да се посети красивата църква "Свети Николай Чудотворец". След това, в южна посока, на ул. „Бяло море” туристът може да разгледа експозициите на Регионалния исторически музей в града.

В северна посока от ядрото на маршрута може да се посети Музеят на бойната слава, а по път за него да се разгледа и храм "Св. Св. Кирил и Методий".

На юг от ядрото, след пресичане на р. Тунджа, в маршрута се включва Етнографския комплекс. В близост до него може да се посетят църквите „Св. Троица” и "Свети Георги Победоносец Великомъченик", а по пътя до тях, може да се разгледат експозициите в художествената галерия "Жорж Папазов" и да се види красивата сграда на арменска църква "Сурп Агоп".

Ядро:

- **Безистенът**

Ямболският безистен е емблематичен обект и културно-исторически паметник в Ямбол. Той е изключителен пример за сграда от този тип от времето на османското владичество. Оценява се като един от най-красивите покрити пазари на Балканите и еталон на общественото строителство за граждански нужди в Османската империя в периода XV–XVIIв. Обявен за паметник на културата с национално значение от 1972г. Съществувал през вековете като покрит базар, от 2015 г. Безистенът отваря врати като модерен културно-информационен център, който представя по атрактивен начин богатото културно-историческо наследство на Ямбол и региона. Има изградени зали на три нива, които дават данни за минало, настояще и бъдеще. Иновативни технологии са използвани в предоставянето на интересна информация за история, бит и култура.

- **Ески джамия**

Ески джамия в град Ямбол е втората по големина джамия в България и е построена през лятото на 1373 г. Тя се намира в центъра на града, на площад "Освобождение". Архитектурата на сградата е впечатляваща, с ориенталските си орнаменти, масивен купол и извити сводове. Централната част на сградата с купола и нетипичното за Балканите минаре с квадратно сечение я определят като една от най-старите съществуващи османски сгради в българските земи. Джамията има три входа, които водят към главната зала, но днес се използва само централният вход. Ески джамия е реставрирана и е обявена за паметник на културата от национално значение.

- **Църква "Свети Николай Чудотворец"**

След Освобождението на Ямбол от османско владичество, на мястото на две изоставени турски къщи руските военни изграждат армейски параклис "Свети Николай Чудотворец", който е тържествено осветен на 6 август 1878 г. През 1923-1926 г. се извършва преустройство на църквата, като са пристроени двете странични кули с камбанарията и централния купол. След извършените архитектурни промени и стенописи църквата "Свети Николай Чудотворец" се превръща в символ на града.

- **Регионален исторически музей гр. Ямбол**

Регионалният исторически музей е разположен в двуетажна сграда в центъра на града. Той е учреден през 1952 г. като естествен наследник на местни археологически и научни дружества. Днес фондът на музея наброява приблизително 93 000 експоната, някои от които с голяма художествена и историческа стойност. Експозицията на музея е разделена на няколко отдела: Праистория, Античност, Средновековие, Нумизматика, Възраждане, Етнография, Нова история, Най-нова история. Археологическото богатство на Ямболския регион, експонирано в залата на първия етаж, представя образци на материалната и духовна култура на човека още от неолита (VII-VI хил. пр.Хр.). Тук могат да се видят някои от важните находки, направени при разкопки в близкия античен тракийски град Кабиле. Експозицията, организирана на втория етаж в музея, е посветена на етнографските особености на Ямболския регион. Тук може да се научи повече за местните обреди и обичаи, за занаятите, празниците и вярванията на хората от Ямболския край. Сред най-интересните експонати са празнични носии, обредни костюми, кукерски маски, градско облекло, музикални инструменти и др.

На север:

- **Музей на бойната слава**

"Музеят на бойната слава" в е открит на 9 май 2013 г. с възстановяването на портала-паметник на 29-ти пехотен Ямболски полк. Музеят е единственият специализиран военен общински музей в България. Той има за цел да съхрани спомена и отдаде почит към войните от всички военни подразделения от града и региона за периода от Освобождението до наши дни. Намира на територията на бившите пионерски казарми върху терен от 9 дка, предоставен от Министерството на отбраната и включва лапидариум (открит музей) и 2 експозиционни зали. В откритата част на музея могат да се видят няколко реставрирани танка Panzer IV, щурмови оръдия Sturmgeschutz III и уникално

самоходно противотанково оръдие Jagdpanzer L 48, което е едно от шестте запазени в света, попаднало в българската армия, вероятно като трофей по време на сраженията в Унгария или в Австрия.

На юг:

- **Художествена галерия "Жорж Папазов"**

Галерията води началото си от 1952 г. като художествен отдел към Исторически музей. Сградата на бившата Синагога е обявена за паметник на културата през 1967 г. и е адаптирана за художествена галерия през 1979 г. Адаптация е извършена и със сграда – бивша ТПК, свързани помежду си с топла връзка. Галерията притежава фонд над 3500 движими културни ценности. ХГ "Жорж Папазов" се гордее с великолепните творби на художници от Ямбол – Александър Попгеоргиев, Иван Славов, Жорж Папазов, Георги Попов – Джон, Георги Атанасов, Стефан Бъчваров и др. Художествена галерия "Жорж Папазов" притежава изключително ценна сбирка от 348 икони и църковна утвар, датиращи от XVI–XXв, представящи различни иконописни школи. В постоянната експозиция са застъпени едни от най-ценните експонати от фонда на галерията.

- **Възрожденски етнографски комплекс гр. Ямбол**

Етнографският комплекс е разположен в най-стария квартал на Ямбол - "Каргон". Към него има прилежаща музейна експозиция. В архитектурния ансамбъл са включени двуетажна етнографска къща, представлява местния бит, традиции и поминък на населението в региона, три ателиета за стари художествени занаяти и културно-информационен център. За пръв път идеята за такъв комплекс се появява през 1983 г. През 2012 г. в Етнографския комплекс в са направени голям ремонт и обновление. Целта е градът да получи нов център, който да привлича повече посетители и в него да се организират различни събития.

- **Църква „Св. Троица”**

Църквата се намира в кв. "Каргон" и е паметник на културата. Това е най-старата църква в Ямбол. Според някои автори първоначално тя наподобява раннохристиянска катакомба – вкопана, без прозорци, осветявана само от пламъка на восъчните свещи, с бедна украса и с две отделения – за мъже и за жени. След фермана за учредяване на българската екзархия през 1871 година на мястото на старата църква се

строи нов храм с голямо кубе. По време на руско-турската война 1877-1878 година храмът е опожарен и след Освобождението през 1884 г. е построена сградата на сега съществуващата църква “Света Троица”. В двора на църквата се намира гробът на народния учител и известен ямболски възрожденец Ради Иванов Колесов.

Към предложения тематичен културно-исторически маршрут са включени и обекти от близки общини, които да бъдат посетени през втори, трети и последващи дни от престоя на туриста. След категоризация и оценка, следните обекти са предложени за създаване на съвместни туристически пакети:

- **Община Сливен - Късноантична и средновековна крепост “Туида”** - намира се на хълма “Хисарлъка” в североизточната част на гр. Сливен. В миналото местността е била населявана от тракийски племена, антични римляни, средновековни българи. От мястото на крепостта се открива уникална гледка към величествените “Сини камъни” и към града. Крепостта е част от укрепителната старопланинска система, имала изключително важна роля за отбраната на Римската, по-късно и на Ранно-византийската империя, както и за Средновековната Българска държава.

- **Община Сливен - Къща – музей „Хаджи Димитър“** - Един от най-известните туристически обекти в град Сливен е къщата на легендарния сливенски войвода Хаджи Димитър. Тя е построена от дядото на именития войвода в края на XVIIIв и се намира в сливения квартал "Клуцохор". Сградата е малка, едноетажна, несиметрична къща с дървен чардак, с характерните архитектурни белези на ранното Българско възрождане. В нея на 10 май 1840 г. е роден Димитър Николов Асенов, познат най-вече като Хаджи Димитър – един от най-известните български борци за освобождение от османското владичество през XIXв. Днес къщата се намира сред красив озеленен двор. Изцяло възстановени в автентичния им вид са стаята, където е роден Хаджи Димитър, гостната, огнището и типичната сливенска винарска изба. Част от музейния комплекс е и ханът на Хаджи Никола Асенов с прилежащите стопански постройки, където е пресъздадена обстановка, типична за предосвободенски хан. В къщата се предлага обиколка с екскурзовод и беседа, а в павилион на входа се продават информационни материали и сувенири.

- **Община Сливен - Къща музей "Сливенски бит"** - тя е построена през първата четвърт на XIX в. в една от най-старите махали на Сливен – Кафтанджийската. Тя

е образец на жилищната архитектура от годините на Възраждането (XVIII-XIXв) - отворена симетрична къща с чардак. Представени са стотици уникални предмети, показващи развитието на килимарството, медникарството, грънчарството, дърводелството, сарачеството (изработка на седла и принадлежности за впряг) и др., както и основни битови практики и традиционни изисквания от времето на Възраждането. Експонирани са вносни и български мебели - спалня, нощни шкафчета, диван, фотьойли, бюфет. Независимо че къщата е рожба на по-старо време, в нея успешно съжителстват нововъведенията в градския бит с дървения одър в спалнята, огнището в кухнята и големите дървени шкафове във всички помещения.

- **Община Сливен - Музей на текстилната индустрия** - Музеят на текстилната индустрия е филиал на Националния политехнически музей. Намира се в гр. Сливен, на площад "Стоил войвода" № 3, в сграда - паметник на културата. Тематично музеят е посветен изцяло на производството на текстил от най-дълбока древност до наши дни и като такъв музеят е единствен в страната. На първия етаж на музея са разположени машините. Сред експонатите има предачна машина от 1937г, механичен тъкачен стан с търговска марка "Княгиня Мария Луиза", произведен в Англия специално за българския пазар през 1943 г. Специална експозиция е посветена на живота и делото на Добри Желязков (1800-1865г) - основоположник на индустрията по българските земи.

- **Община Тунджа - Античен град Кабиле** - на 7 км. от Ямбол се намира единственият в България запазен голям тракийски античен град – Древният Кабиле. „Кабиле“ е почти изцяло проучен и е лесно достъпен за туристи. Архитектурните останки на „Кабиле“ са впечатляващи, като голяма част от тях са консервирани и реставрирани. Характерното за обекта е, че дава уникална възможност за своеобразно пътуване през времето със „спирки“: Праистория, Тракийска епоха, Елинистичен период, Римска епоха, Ранно Средновековие. Туристите могат да посетят и манастирът "Рождество на Пресвета Богородица", който се намира в средата на нива недалеч от археологическия резерват Кабиле. Манастирът очарова с красиво подредени градини, прекрасни алеи и невероятното гостоприемство на монахините. Той има и хотелска част, където могат да отседнат туристи.

- **Община Болярово - Средновековен манастирски комплекс, с. Воден** - В землището на боляровското село Воден се намират останките на исихасткия манастир „Св. Богородица“. Той е бил създаден през 1335 г. в тогавашната погранична област Парория, от където става известен като Парорийски манастир. Създателя на манастира е

основоположника на исихазма в България, монаха-аскет Григорий Синаит. Макар да е съществувала съвсем кратко, само 15 години, Парорийската обител станала главно средище на исихазма. Сред монашеското братство, което наброявало около 50 ученици на Синаит, били станалият по-късно стожер на българския исихазъм Теодосий Търновски – учител на патриарх Евтимий, Ромил Видински, Киприян Цамблак – бъдещ Киевски патриарх и Калист – бъдещ Византийски патриарх.

Парорийският манастир е един от най-ценните обекти на културно-историческото наследство на региона. От езотерична гледна точка се вярва, че мястото, на което е построен манастира има особена енергия, която се дължи на комбинацията на пещерата, където повечето исихасти са оставали сами с дни, за да се докоснат до Бога и реката, която преминавала под хълма.

Манастирът има много голям принос за израстването на Българската култура. Може да се каже, че преди столицата Търново да се оформи окончателно като водещ център на духовния живот, странджанската обител е сложила основите на забележителното културно явление на средновековието – Втория златен век на българската култура. Литературната дейност на Синаитовия манастир се изразява преди всичко в превеждане на исихастки произведения. Най-известен и търсен бил преводът на 150 поучителни глави на Григорий Синаит. Според изследователката Елена Коцева, около 40 от достигналите до наши дни български ръкописи от XIV век са “парорийски”.

Манастирът просъществува кратко – докъм 1350 г., когато го разрушават турците на Умур бег. Монасите в Парорийската обител били предупредени за атаката на Умур и успели да се спасят, но при бягството си се пръснали. Някои отишли в Атон, други – към дунавските земи, а най-много постъпили в новоосновения Килифаревски манастир. След разорението на Парория в 1350 г., в главно исихастко средище се превръща Килифаревския манастир. По устройство той повтарял Синаитовата обител в Парория и имал Синаитовия ктиторски устав.

По следите които са останали от Парорийския манастир става ясно, че манастирът е бил укрепен – ясно личат очертанията на стената, която го е ограждала. Точно срещу входа на стената е бил храмът – първоначално изграден като еднокорабна базилика. Църквата е била стенописана. В долната си част стените били украсени с рисуван цокъл, който имитирал мрамор. Някога от двете страни на дромоса са били разположени симетрично 24 колони, сега от тях са останали само основите. Колоните имали овална

форма, постигана с иззиждане на тухли, всяка с формата на четвърт пръстен. И долу, и горе били украсени с мраморни капители.

В дъното на дромоса е бил входът за пещерата, която вероятно е била обработвана от човешка ръка много преди възникването на манастира – още около III в., и то от население, което е имало рударски умения. От двете страни на входа за пещерата в скалата са вдълбани гробни ниши, в които вероятно са били останките на самия Григорий Синаит, за когото се знае със сигурност, че е умрял и погребан в манастира, но не можем да сме сигурни понеже през 1926 г. от тук са минали иманяри, които са извадили костите от нишите. До дъното на 14 метра дълбочина се слиза по стълбище с 34 стъпала, прецизно издялани във вулканичната скала – още едно доказателство за каменоделските умения на тогавашното местно население. Около средата на стълбището е второто ниво на пещерата. Една от стените му е иззидана с фин тухлен градеж с хоросан. Според историка, разработващ обекта доц. Атанас Орачев и той е много по-ранен от манастира, правен през Късната античност. Таванът на третото ниво е сводест, в основата на стената срещу стълбището е вкопана ниша, голяма колкото в нея да се побере приклепнал човек. Според историци вероятно Синаит се свивал в пещерната ниша за молитва и медитация. Вдясно от най-долното стъпало на стълбището започва много тесен и нисък коридор, на чийто вход с фини тухли е иззидана арка. Сега този коридор е недостъпен – след входа му има “кладенец”, дълбок към 14 метра. Според пещерняци не било изключено от дъното му да тръгва галерия, която да води извън стените на манастира.

- **Община Болярово - Къща – музей „Стефан Караджов“** - Родният дом на Стефан Караджа се намира в центъра на едноименното село. Обявена е за паметник на културата с национално значение. Къщата е един от петте подобни обекта в Ямболска област. Възстановена е върху имота, където е живяло семейството на Стефан Караджа. В нея е разположена етнографска сбирка. Има големи пана с родословието на революционера, портрети на Стефан Караджа, както и копие на знамето на четата, водена от него и Хаджи Димитър. В двора на къщата се намира и първия паметник на Стефан Караджа в България, поставен от сестра му Търна през 1895г. Представлява голям каменен кръст с надпис. Извън сегашния двор пред къщата се намира и е възстановен кладенец-чешма, който е използван от рода на Караджата.

- **Община Болярово - Църква „Успение Богородично“** - Църквата се намира в село Стефан Краджово. Изградена през 1763 година и притежава безспорна архитектурна, художествена и историческа стойност /строена е през епохата на Българското възрождане/. Към храма е съществувало българско килийно училище, единствено в този Странджански регион, доказателство, че църквата е била духовен и просветен център. Съхранява полюлей доставен от Иерусалим през XIX век. Църковната камбана е от 1907 година и е окачена на черничево дърво.

- **Община Болярово - Църква „Свети Димитър“, гр. Болярово** - Построена е през 1887 г. изцяло с дарения и доброволен труд на населението. Предвид времето и облика си представя възрожденската архитектура. Обявена е за архитектурен и художествен паметник на културата заради иконите в нея. Към настоящия момент са проведени дейности по реставрация, консервация и социализация.

- **Община Болярово - Църква „Свети Георги“, с. Воден**

Църквата е се намира в село Воден, отличаващо се със своята история. Сегашното селище в миналото обединява две села, които до 1940 г. съществуват като отделни – Дерекьой и Даре Махле (Речна махала). Преименувани са Воден и Малък Воден, съответно през 1925 и 1934 г. По време на османската власт част от населението на Дерекьой е използвано като охрана на стария римски път, по който е минавала държавната хазна. Заради това жителите са били освободени от налози. Даре Махле е било чифлик и в него са отглеждани коне за турската армия.

Първата църква в селото е построена през 1841 г. Опожарена е от отстъпващите турци по време на Руско-турската освободителна война. От нея е запазен само каменният зид. Решение за построяване на нова църква е взето през 1891 г. Паричните средства за изграждането са събрани с доброволни дарения на селяните. Носи името "Св. Георги" и е осветена през 1902 г. от сливенския митрополит Гервасий.

Край селото минава древен римски път, който е свързвал Дебелт, Одрин и Цариград. Там е изграден укрепен възел – Потамокастел (Речна крепост), обединяващ четири крепости – Голямото кале, Градището, Малкото кале и Калето. Построени са през късната античност и средновековието с цел охрана на пътя. Запазени са останки от крепостния зид.

- **Община Болярово - Разкопки „Малкото кале“, край с. Воден -** Средновековната крепост се намира на 2.5 километра югоизточно от с. Воден, община Болярово, област Ямбол. От 2017 година има статут на недвижима археологическа ценност с национално значение. Археологическите разкопки започнаха през 2008 г., под ръководството на специалисти на РИМ-Ямбол с научен ръководител ас. д-р Стефан Бакърджиев.

Самата крепост е с четириъгълна форма, с размери 32х33х29х30 м, затваряща пространство от около 1083 кв. м. Към момента е проучена е почти изцяло западната крепостна стена с ъглов кръгъл бастион и части от северната и южната стена. Крепостната стена е с дебелина 2.0 м, изградена е от ломени камъни, споени с бял хоросан. Тя е запазена на височина между 2.5 и 3.8 м. Разкритите помещения са верижно разположени покрай западната и южната крепостни стени, като оформят правоъгълен двор. Крепостта има вход разположен в средата на северната крепостна стена. По запазената част от сградите се наблюдава украса на фасадите с хоросанови замазки, тухлени касети и ниши. Входовете са били с тухлени арки. При изграждането ѝ широко са използвани декоративни тухли и керамопластични украси, което не е характерно за цивилните постройки.

Представителният характер на крепостта Малкото кале се допълва и от откритите до момента находки - голямо количество луксозна вносна керамика, оловни печати, литиен кръст, позлатено копче, приложения за кутии, фрагменти от стъклени подноси и стенописи. Стратиграфските наблюдения и откритите монети показват, че крепостта възниква не по-рано от средата на XI век и е разрушена по време на Третия кръстоносен поход в края на XII век.

Голямата значимост на проучванията на крепостта Малкото кале се обуславя и от възможността за проследяване на историческото развитие на региона в един сравнително кратък период (XI-XII век). Тя е единственият засега археологически обект в днешните български земи, отразяващ архитектурния ренесанс, настъпил в Източната Римска империя по времето на династията Комнините. Сред проучваните у нас археологически обекти, средновековната крепост Малкото кале е най-близко разположена до Константинопол, което неминуемо е оказало изключително силно влияние и я отличава от повечето обекти, намиращи се във вътрешността на страната.

- **Община Елхово - Етнографско-археологически музей** – Музеят е създаден с откриването на етнографска музейна сбирка през 1958 г. с много желание и усилия на неговия основател Иван Желязков, а през 2008 г. профилът му е разширен на Етнографско-археологически. Включен е в Стоте национални туристически обекта. Във фонда му се съхраняват над 22 000 експоната, разделени в няколко категории “Земеделие и животновъдство” “Жилище и жилищна уредба” “Транспорт, лов, риболов” “Облекло и накити” “Тъкани и шевици” “Традиционни занаяти” “Художествено народно творчество”. Музеят работи съвместно със Саарландския университет – Саарбрюкен, Германия, Софийския университет “Св. Климент Охридски” и историческия музей в Ямбол.

- **Община Елхово - Тракийска могила край с. Борисово** – През 2008 г. в могилен насип с височина 8 м. и диаметър 60 м. е открита една уникална по рода си находка - парадна колесница на тракийски войн -аристократ, живял през първата половина на II в. сл. Хр. Подобна колесница се открива за първи път в Европа и е безпрецедентна, защото е единствената луксозна четириколка, намирана по нашите земи във вида, в който е положена. Колесницата ще се експонира на място.

- **Община Карнобат - Крепост Маркели** - На 7,5 км западно от днешния град Карнобат се намира един от най-забележителните средновековни паметници в цяла Южна България – мощната средновековна крепост Маркели. Уникалното рядко срещано раннохристиянско съоръжение съществува до VIв. Маркели заема възлово значение в българо-византийските отношения. Град Маркели е стратегически пункт, разположен по важния път Константинопол – Адрианополис – старобългарските политически центрове Плиска и Преслав – река Дунав. Крепостта е отворена за посещение целогодишно. Има изграден нов път с разклон от магистралата до самата крепост. Пътят приключва с широк паркинг, който може да приюти множество желаещи да посетят "Маркели". Крепостните стени, църковния комплекс, както и водното съоръжение са реставрирани и консервирани.

Като допълващи туристически обекти във всички общини включени в рамките на 45-минутен изохрон, с голям потенциал за развитие като част от интегрирани туристически маршрути, в тематична област културно-исторически туризъм, са включени:

- Община Ямбол - Храм "Св. Св. Кирил и Методий";
- Община Ямбол - Арменска църква "Сурп Агоп" ;
- Община Ямбол - Църква "Свети Георги Победоносец Великомъченик";
- Община Ямбол - Църква „Успение на Пресвета Богородица“

- Община Сливен - Къща „Миркович“;
- Община Сливен - Чинтуловски манастир „Свети Илия Пророк“;
- Община Сливен - Катедрален храм „Свети Димитър“;
- Община Сливен - Паметник на Свети Димитър – символ на град Сливен;
- Община Сливен - Къща-музей „Добри Чинтулов“;
- Община Тунджа - Етнографски комплекс „Стара Акбунарска къща“, с.

Генерал Инзово;

- Община Тунджа - Храм-паметник „Свети Александър Невски“ в лесопарк „Бакаджик“;
- Община Стралджа - Етнографска експозиция с. Зимница;
- Община Стралджа - Исторически музей Стралджа;
- Община Стралджа - Храм „Свети Димитър“, с. Зимница;
- Община Стралджа - Храм „Св. Архангел Михаил“, гр. Стралджа;
- Община Болярово – Етнографска музейна сбирка, гр. Болярово;
- Община Болярово – Етнографска музейна сбирка, с. Крайново;
- Община Болярово – Параклис „Три Светии“, с. Крайново;
- Община Нова Загора - Исторически музей;
- Община Нова Загора - Карановска могила;
- Община Карнобат - Къща-Музей "Димитър Полянов" и Къща-музей "Минко Неволин";
- Община Карнобат - Етнографски музей Карнобат.

В културните календари на общините са включени събития, отбелязващите християнски празници /Йордановден, Трифоновден, Гергьовден, Лазаровден, Воскресение Христово, Илинден, Успение на Пресвета Богородица, Димитровден, Ден на християнското семейство, Никулден, Бъдни вечер, Рождество Христово/, традиционни български празници и паметни дати /Баба Марта, Ден на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност, Ден на Ботев и загиналите за свободата на България/, местни празници като събори на съставните населени места, годишнини от основаване на важни за общността обекти /училища, читалища/, национални празници /Ден на Освобождение на България от османско иго, Ден на Съединението на България, Ден на Независимостта на България, Ден на народните будители/ и международни празници /Ден на жената, Ден на труда и международната

работническа солидарност, Ден на детската книга, Ден на здравето, Ден на спорта/ и много други.

Значими фестивали, събития и празници, които привличат туристи са:

Община Ямбол

- Международният маскараден фестивал „Кукерландия“,
- Театрални празници „Невена Коканова“,
- Музикални празници „Златната Диана“,
- Национален куклено-театрален фестивал „Михаил Лъкатник“.
- Фолклорно шоу "Който може, го може",
- Фолклорен ученически фестивал „Родило се преродило“

Община Стралджа

- Ежегоден народен събор „Мараш пее“
- Фолклорен конкурс-надпяване „С песните на Вулкана Стоянова“

Община Сливен

- „Живият музей“ в къща-музей „Сливенски бит“,
- Карнавал „Машината на времето“,
- Средновековен събор „Помни славата – Туида“
- Фестивал на Стоте войводи

Община Болярово

- Национален детски фолклорен събор -“Върбова свирка свири”
- Общобългарски събор “Белянката”

Община Елхово

- Общински кукерски празник
- Пленер „Яница“
- Фолклорен фестивал "Тунджа пее и танцува"

Община Тунджа

- Международен фолклорен празник "От Цветница до Гергьовден"
- Пролетно надиграване "РОМБАНА"

- Българо-гръцки събор
- Национален фолклорен събор-надсвирване "Ангел Кръстев",
- Общински празник на традициите "Модата се мени, фолклорът остава"
- Общински празник на виното

Община Карнобат

- Балкански фестивал на изкуствата
- Национален конкурс „С песните на Ст. Гьокова“
- Национален конкурс за любителски състави.

Винен туризъм

Виненият туризъм има ключово значение за община Ямбол и постигането на сътрудничество посредством предлагане на интегрирани туристически пакети, заедно с териториално близките общини – Сливен, Тунджа, Стралджа, Нова Загора и Карнобат. **Включването на обекти към водещия културен маршрут подпомага представянето на спецификите на района в по-голяма пълнота и обогатяването с разнообразни възможности за преживяванията на посетителите.**

Целевата група на винения туризъм са двойки, млади семейства и ценители, ориентирани към среден и висок клас вино и традиционна и модерна кухня. Това е специфична група потребители, изискващи високо качество едновременно във всички аспекти на тяхното посещение – посещения на специализирани магазини, дегустация на продукти, места за настаняване, ресторанти.

Като основни обекти са подбрани и представени винарски изби, ресторанти и мандри с развита дейност, разпространение на продукти на местно, регионално, национално и международно ниво, участия в изложения, получаване на награди и отличия за дейността си, изявена идентичност и разпознаваемост, както и възможност за посещение и дегустация. В регионален контекст, развитието на винопроизводството благоприятствано от климатичните условия и е добре застъпено от миналото и създаването на винарски изби е естествено съхраняване и надграждане на знанията. Обхващаните обекти са разпръснати по общините, като концентрация се наблюдава при община Сливен.

- **Община Ямбол - Винарска изба „Вила Ямбол“**

Наследник на създадената през 1924 г. Винарна Вила Ямбол е сред най-старите в Южна България. Разполага с 900 ха собствени лозови масиви, разположени в долината на р. Тунджа, в района на Тракийската низина, които се обработват от нова, модерна техника, отговаряща на всички европейски изисквания. Разполага с бази в Ямбол и Стралджа. Произвеждат се бели, червени, розе и пенливи вина от сериите Kabile и Villa Yambol, както и ракия.

Общият капацитет за преработка на грозде възлиза на над 16 млн. кг., а за съхранение – над 18 млн. кг. Продукцията на винарната се цени високо и доказателство за това са множеството призови отличия от винарски изложения и конкурси. Вила Ямбол е една от малкото компании в България, притежаващи собствена бъчварска работилница, като майстори - бъчвари с дългогодишен опит изработват нови бъчви от висококачествен български дъб. Рециклират се и стари бъчви по френска технология.

Продукцията на винарната се изнася в над 20 страни от целия свят - Япония, Канада, Великобритания, Холандия, Норвегия, Германия, Швеция, Финландия, Австрия, Франция, Дания, Швейцария, Чехия, Полша, Русия, Литва, Латвия, Естония, САЩ и др.

Дегустация и посещение на избата и лозята се организират всеки ден от 8.30 до 17.30 часа или след предварителна резервация.

- **Община Сливен - Винарска изба „Росиди“, гр. Сливен**

Това е иновативен винарски проект, който се отличава с нестандартен подход. Произвеждат се чисто сортови вина от интернационалните сортове шардоне, гевюрцтраминер, мерло, каберне совиньон, сира, пино ноар и рубин – висококачествени, с характер и подчертана индивидуалност. В процеса се цели минимална намеса и се експериментират с различни стилове. Към момента пазарните усилия са насочени извън страната – Великобритания, Белгия, Нидерландия, САЩ, Тайланд. Собствените лозя на избата се намират до с. Николаево, Сливенско, а производственият обем възлиза на 25 000 бутилки.

- **Община Тунджа - Винарна „Марвин“, с. Хаджи Димитрово**

Винарска изба “Марвин” е създадена през 2005 г. в екологично чист район без тежка индустрия и други замърсители. Произвеждат се червени вина от сортовете Каберне

Совиньон, Мерло, Пино Ноар, Сира и розе от Каберне Совиньон, както и белите – Алиготе, Мускат Отонел, Вионие, Шардоне и Совиньон блан. Характеризират се с наситени плътни цветове, характерна сортовост, изразен плодов характер, меки танини и добра фенолна запасеност. Дистрибуцията обхваща търговски вериги в България и чужбина, както и по елитните ресторанти в големи градове и курорти. Лозовите масиви са разположени на 200 м от избата и като площ възлизат на 900 декара, засадени с елитен посадъчен материал – внос от Франция. При производството са използвани най-съвременни технологии, съчетани с добрите традиции на българското винарство и опита на екипа.

- **Община Тунджа - Винарска изба „Балар“, с. Скалица**

Открита е през 2006 г. в землището на село Скалица, югозападно от град Ямбол. Лозовите масиви са разположени непосредствено до винарната, което гарантира запазването на качествените характеристики на гроздето към началото на винифицирането му. Произвеждат се богати и плътни червени вина от сортовете каберне совиньон, мерло, сира, пти вердо, карменер, малбек, както и бели вина от мускат отонел и гевюрцтраминер, допълнени от бели вина и розе. Капацитетът за преработка възлоа на 50 тона грозде. Основната цел е производство на лимитирани серии вина с изявен характер и нямаме за цел разширяване на дейността. Прилага се класическа технология за получаване на червено вино с преобладаващо използване на ръчен труд. Младото вино съзрява във френски 225-литрови дъбови бъчви, последвано от бутилково отлежаване в подземно помещение с постоянна температура и контролирана влажност на въздуха.

- **Община Стралджа - Винарска изба „Домейн Мараш“, гр. Стралджа**

Създадена през 2009 г. с цел да произвежда високо качествени вина и ракии. През 2008 г. проекта стартира с засаждане на 450 декара винени лозя в землището на с. Неद्याлско, Област Ямболска, а самата винарна се намира в гр. Стралджа. Отглеждат сортовете каберне совиньон, каберне фран, мерло, сира, малбек, пти вердо, пино ноар, аликант буше, шардоне, траминер, мускат отонел, вионие, семийон и совиньон блан. Първата винарска кампания на винарска изба Мараш е през 2010 г. Брандовете, които Винарска изба Мараш, развива са: MARASH, LENEА, MEANDRA, M'Series и ракия ERKESIA. Винарната разполага с 6000 хектолитра неръждаем съдов капацитет в съдове от 10ha до 500ha. Винифицират се малки лимитирани партии които отлежават в Френски и

Американски дъбови бъчви от 225 и 400 л. През 2018 година в партньорство се отглеждат лозови масиви в Източен Черноморски регион в землището на с. Белоградец, Община Ветрино, Област Варна с площ 382 декара.

- **Община Нова Загора - Винарска Изба „Едуардо Миролио“, с. Еленово**

Винарска изба Едоардо Миролио е разположена в регион Тракийска низина в село Еленово, на 22 км от Нова Загора. Създадена през 2002 г. с първа продукция през 2005 година. Разполага с лозови масиви от приблизително 220 хектара лозя, които покриващи склона на хълма „Свети Илия“ към село Еленово, като самата изба е разположена в централната част. Отглеждат се интернационални сортове Пино Неро, Шардоне, Траминер, Совиньон Блан, Мускат, Мерло, Шира, Каберне Фран и Каберне Совиньон, и българските Мавруд и Мелник, както и Букет и Рубин. Годишният производствен капацитет възлиза на 1 милион литра. На посетителите се предлага цялостна концепция, съчетава местно производство вина, други алкохолни напитки като уиски, водка, джин, коняк и бренди, ром, ракия, текила, анасонови напитки, вермут, ликьор, както и безалкохолни напитки. В продукцията влизат още и гурме специалитети като деликатеси, разядки, гризини и крекери, морски дарове, зехтин и балсамов оцет, паста, кафе, чай и ядки.

- **Община Карнобат - Винарска изба „Братя Минкови“, с. Венец**

През 1875 г. тримата братя Иван, Васил и Никифор Минкови основали изба в търговско-занаятчийския център на Карнобат – Черковната махала, като следващите им години преминават в усърден труд и абсолютна отдаденост и труд в лозята, което им донася международна слава. Към настоящия момент възродената винарна е разположена на едно от последните възвишения на местността Терзийски баир, изба „Братя Минкови“ се намира непосредствено до карнобатското село Венец. Разполага с ресторант, дегустационна зала, винен магазин, музейна експозиция, посветена на винарската фамилия и съдържа автентични предмети, принадлежали на семейство Минкови, както и два подземни тунела с обща дължина 160 метра, където отлежават вината. Винарската изба е носител на значими национални и международни награди. Лозовите масиви са разположени в три землища - с. Терзийско, с. Огнен и с. Деветак, като общата им площ възлиза на 4200 дка.

- **Община Карнобат - Мандра „Сигмен“**

Мандра Сигмен е създадена през 1994 г. в едноименното село в община Карнобат. Произвежда млечни продукти от овче, краве, козе и биволско мляко, с доказан произход, като съхранява местните традиции, характерни за региона. Сред продуктите са краве сирене Класико и Хемус, овче и козе сирене, биволско сирене, масло и кашкавал, пикантен кашкавал и извара. Носител е на международни награди.

- **Община Ямбол – Ресторанти в Централна градска част** – преобладаващата част от заведенията за хранене разполагат с вътрешна /закрита/ част и градина. Менюто му е съставено целогодишни, сезонни и дневни предложения, съчетаващи традиционната местна и съвременна кухня на посетителите.

- **Община Ямбол - Пекарна „Къщата на хляба“, гр. Ямбол**

Основана е през 1992 г. в град Ямбол. През първите години произвежда ръчен хляб, изпечен по един от най-старите начини – в зидана подова каменна пещ, загрята с дърва. Постепенно внедрява модернизирано оборудване и започва производство на хляб по заводски способ, като организира се транспортиране до търговската мрежа на няколко общини. През 2013г. започва производство на хляб и хлебни изделия, различни от масовото промишлено производство – погачи, обредни хлябове, козунаци, закуски.

- **Община Ямбол - Мандра „Сакарела“, гр. Ямбол**

Млекопреработвателното предприятие е създадено през 1998 г. в Ямбол и разполага с модерна база за производство и оборудване, отговарящи на всички изисквания на българските и европейски стандарти. Разполага с високотехнологична лаборатория, в която се извършват физико-химични и микробиологични анализи. Мисията на Мандра „Сакарела“ е запазване и обогатяване на вековните български рецепти в съчетание с модерните технологии и научни изследвания. Мандрата произвежда кашкавали от краве мляко – Сакарела, Ревански, с маслини, с шунка, с български подправки, кашкавал Диана, топен кашкавал, кашкавал с намалено съдържание на животински мазнини Здраве, краве саламурено Сирене на Дядо, краве сирене Диана, деликатесен продукт Сакарела, краве масло и извара от първокачествени суровини.

- **Община Ямбол - „Алианс Агрикол – АЛАГ“ /ПАТЕСА/**

Предприятието се занимава с производството на угоен дроб, месо и термично преработени продукти от патици и гъски. Производственият комплекс на фирмата се намира в село Окоп, в близост до град Ямбол и е разположен на 6 000 кв.м. закрита площ,

като включва: Птицекланица, Цехове за разфасоване, пакетиране, термична преработка и консервиране, Цех за преработка на перушина (подготвя суровина за производителите на пух и пухени изделия) и завод за комбиниран фураж и зърнобаза, осигуряващи отглеждането и угодяването на патици и гъски.

- **Община Сливен - Винарна „Афузов“, с. Калояново**

Създадена през 2014 година, наследявайки традициите на сем. Афузови във винопроизводството. При проектирането и изграждането на съоръжението в с. Калояново, общ. Сливен са използвани най-съвременните технологии и тенденции в световното винопроизводство. Капацитетът е 300 000 бутилки вино от най-високо качество. Вината, произведени в избата са с модерен стил, подчертани плодови ефекти, а внимателната работа с дъбови бъчви предопределя комплексния характер на луксозните серии продукти.

- **Община Сливен - Шато „Ветровитите хълмове“** в гр. Кермен предлага и хотелско настаняване с ползване на басейн. Избата е ежедневно отворена за посещения, а в нейната подземна част, където се формират и стареят вината, е оформена зала за дегустации. В надземната част на избата е проектиран ресторант с 60 места, от който се открива чудесна панорамна гледка, обхващаща целия район.

- **Община Сливен - Шато „Авли“, с. Глушник**

Името произлиза от средновековния град Авли, известен със земеделието и винопроизводството си. Лозята са засадени през 2006 г. като е използван френски посадъчен материал. Разположени са върху 330 дка на два масива (Бозалъка и Рупов дол) в подножието на сливенската планина – на терени с благодатни глинесто-каменисти почви, с южно изложение и отличен въздушен дренаж. Отглежданите сортове са Каберне Фран, Каберне Совиньон, Мерло, Пино Ноар, Каладок, Сира, Мускат, Пино Гриджо, Гевюрцтраминер и Вионие. Представени са леки, плодови и свежи бели вина и розета, както и ароматни, плътни и отлежали червени. Произвежданите вина са балансирани и интересни, със свежи плодови аромати и отлично структурирани – плод на иновативната, професионална и страстна работа на технолозите Николай Кръстев, Петър Георгиев и Радостин Милков.

- **Община Сливен - Винарско имение „Ейнджълс естейт“, северно от с. Баня**

Намира се в непосредствена близост до язовир Жребчево, Нова Загора. притежава Началната копка на винарското имение е направена едва през 2010 г. като е разположено върху 14 000 кв. м разгъната площ, от които 7 000 кв. м вкопани под земята. Лозовите масиви възлизат на 1500 дка нови лозови насаждения, които включват както червени сортове - Мерло, Каберне Совиньон, Каберне Фран, Сира, Пети Вердо, Гренаш, Мурведър и Барбера, така и бели сортове - Шардоне, Совиньон Блан, Траминер, Вионие, Семийон и Пино Гри. Капацитетът за преработка е 650 тона грозде.

- **Община Сливен - Винарска изба „Сините скали“** предлага посещения за запознаване с технологичния процес за производство на вино и дегустации в своята „Къща на виното“ на организирани туристи. Гостите имат възможност за закупуване на вина от всички асортименти.

- **Община Сливен - Мандра „Йотови“**

Създадена е през 1994г. с основна дейност производство на млечни продукти по традиционната българска технология. Произвежда кашкавал от краве и овче мляко, сирена, маслото и изварата. Целият асортимент е получен от преработката на 100% сурово мляко, без добавка на растителни или каквито и да е било други мазнини и адитиви. Непрекъснато усъвършенстване, абсолютен контрол на всеки етап от производствения процес, пълно изпълнение на всички национални и европейски норми и регламенти се синтезира в един висококачествен краен продукт.

- **Община Тунджа - Винарска изба „Шато Ботево“, с. Ботево**

Създадена е през 2013г., в местността „Балталък“ в землището на с. Ботево, общ. Тунджа, Ямболска област в подножието на възвишенията на Свети Илия. Отглеждат се Пино гри, Шардоне, Вионие, Совиньон блан, Траминер, Мускат, Гренаш, Пино ноар, Мерло, Каберне совиньон, Каберне фран, Сира и Барбера. Лозовите масиви възлизат на 1000 дка. Отличават се със специфичен тероар. Посадъчният материал на винарната е селектиран лично от водещи европейски пепиниеристи. Съдовият капацитет е предвиден за преработка на 750 тона грозде. То се приема само по гравитачен метод. Избата разполага с модерна техника за обработка и стабилизация на виното. Има възможност за поддържане на постоянна контролирана температура. Условиата в избата осигуряват

качествено развитие на младите вина в бъчви. Избата разполага с над 600 нови бъчви от френски и американски дъб с различни степени на изпичане.

- **Община Стралджа - Винарска изба „Лозенец“, с. Лозенец**

Създадена е през 2001г. в село Лозенец, община Стралджа. Лозовите масиви възлизат на 100 дка, като половината от тях са нови насаждения от елитните винени сортове Каберне, Мерло, Шардоне, Мускат Отонел и Червен мискет. От петте сорта се произвеждат седем марки вина. Винарната е разполага с висококачествено оборудване за осъществяване на съвременен цикъл на производство.

- **Община Карнобат – Винпром Карнобат**

Винарският комплекс е разположен при село Церковски, на 12км. западно от общинския център - град Карнобат. Десетилетия наред "Винпром Карнобат" създава вина и ракии, представяи България на международно ниво. Агрономите и енолозите майсторски съчетават хилядолетните традиции с най-актуалните достижения на съвременното лозарство и винарство, в които компанията инвестира непрестанно.

Тайната на карнобатските вина и ракии се крие в собствените лозя, засадени върху най-плодородните масиви на Карнобатския край. В над 20-те хиляди декара среща си дават отглежданите векове наред по българските земи Тамянка, Димят, Юни Блан, Мискет, Памид, Рубин и Ркацител и някои от най-известните и аристократични винени сортове като Совиньон блан, Траминер, Сира, Каберне совиньон, Мерло, Пино Ноар, Каберне фран и други.

Природен и екотуризъм

Природният и екотуризъм към момента не са водещи в развитието на сектора, но е установен голям потенциал за създаване на интегрирани продукти с други общини. Община Ямбол, предвид своите специфики на град-община, не предлага много разнообразни туристически обекти в тази сферата, но въпреки това, в колаборация със съседните общини могат да бъдат предложени интересни маршрути. **Целеви групи** туристи тук са деца и младежи, които правят организирани преходи и посещения на природни обекти, както и млади активни хора, които търсят почивка сред природата. Друга целева група, която спада към този вид туризъм са и професионалните спортисти,

които тренират и на открити терени, сред природата. Отново ключов елемент при подбора на обекти е тази тематика е 45 минутният изохрон с автомобил от центъра на града. Основни обекти в рамките на общината са Градския парк с розариума, лесопарк „Ормана” и Тракийското скално светилище на Зайчи връх. Тук е включен и един уникален обект - Астрономическа обсерватория и планетариум, който не е част от природния и екотуризъм, но няма подходяща тема в която да бъде включен, а е важен и привлича туристи, а и съвпада с целевите групи на тази тема. С най-голям потенциал за интегрирани туристически продукти в тази сфера са оценени общини Сливен, Тунджа, Болярово и Елхово, а общини Стралджа и Карнобат са представени с допълващи обекти.

- **Община Ямбол - Градски парк с розариум** – Градският парк е с обща площ 278 дка, алейната мрежа е 6665 м², застроената площ е 6520 м² и включва – спортна зала "Диана", Младежки дом, ресторант "Златен рог", Морски клуб, административна сграда на "Техностройинженеринг". Растителните видове в парка са бряст, чинар, конски кестен, топола (бяла и пирамидална), акация, черен бор, обикновен смърч, фрозиция, спирея, хибискусмаклура, люляк. Паркът е реновиран и в него постоянно се обновяват развлеченията за деца и възрастни. Разположен е на остров между два от ръкавите на река Тунджа и същевременно на минута път от центъра на града. Добре поддържаните цветни алеи и тревни площи, създадените кътове с разнообразни нови съоръжения, чистият въздух и романтичната атмосфера го превръщат в предпочитано място за отдих сред жителите на града. Близко 4500 рози са засадени в парка, огромната част от тях в големия розариум. Паркът е утвърдено място за провеждане на големите фестивали от културния календар на Ямбол.

- **Община Ямбол - Лесопарк "Ормана"** – намира се на 5 минути с автомобил и на около 10-15 минути пешеходно разстояние от центъра на гр. Ямбол. Легендата гласи, че през 1901 г. Фердинанд отишъл в Ямбол на лов за фазани в "Ормана" и се влюбил в месността. В Общината обяснили на княза, че от "Ормана" градът се снабдява с дърва за отопление и това е по-важно за града, отколкото желанието на княза да го превърне в ловна резиденция. Местността "Ормана" е любимо място за отдих на ямболци в техните почивни дни. На територията на Община Ямбол, лонгозната гора "Ормана" притежава редки видове местни растения и местен дребен дивеч, разнообразна флора и фауна - блатно кокиче, мразовец и колхидски фазан. Местност "Ормана" се намира в землището на град Ямбол. Там е разположено и стопанство за развъждане при

изкуствени условия на колхидски фазан. Местността е получила своето название още през годините на Османското владичество (в превод гора).

- **Община Ямбол - Тракийското скално светилище на Зайчи връх** – Скалното светилище при Зайчи връх в Археологическия резерват „Тракийски и античен град Кабиле“ е посветено на култа към Слънцето и представлява своеобразна слънчева обсерватория. Според редица изследователи и учени от различни области, връхната скалиста част на "Зайчи връх" е била моделирана от Траките и е била използвана като обсерватория и светилище на Богинята Майка- Кибела, почитана от фригите, а по-късно култът е трансформиран в отдаване почит към Артемида. Трасирани са основните астрономически посоки. При посока Изток – Запад – през своеобразна „мушка“ се вижда изгряващото Слънце в дните на равноденствия. При посока Североизток – в деня на лятното слънцестояние - слънцето, при изгрев, огрява образа на богинята Кибела. Слънчевата тракийска обсерватория на Зайчи връх е интересен обект за туристическа атракция поради съчетаването на археологически и астрономически изследвания и забележителности, характерни за малко райони в България и Европа. От "Зайчи връх" се открива прекрасна гледка към ямболското поле, както и археологическия резерват в с. Кабиле.

- **Община Ямбол - Астрономическа обсерватория и планетариум** Идеята за изграждане на НАОП в град Ямбол възниква в период, когато се извършват епохални събития в науката - изстрелването на първия изкуствен спътник на Земята, полетът на първия космонавт, стъпването на човек на Луната. Така на 21 март 1971 година акад. Бонев открива третия до този момент планетариум в България - в град Ямбол. Планетариумът в град Ямбол е единствен в югоизточна България и ежегодно през звездната зала преминават хиляди ученици и граждани, като за 30 години техният брой надхвърля 500 000 души. Предлаганите 74 лекции-сеанси подпомагат усвояването на знания по роден карай, природознание, география, физика, астрономия, биология и философия от първи до единадесети клас. Астрономическата обсерватория и планетариум са утвърдени като единственото място в региона, в което се извършва масова работа по обучение и популяризиране на астрономията и космонавтиката сред всички възрастови групи ученици и граждани. За това помагат дискусиите, семинарите, лекториите, срещите с изтъкнати учени от страната и чужбина. Многобройни са музикалните вечери, промоциите на книги, изложбите на детско изобразително и приложно изкуство, гостувания на музеи и други.

В близките общини, привържениците на еко туризмът може да посетят следните обекти, които експертно са оценени с висока оценка:

- **Община Сливен - Природен парк „Сини камъни“** - Паркът притежава многобройни природни забележителности – скалните феномени Халката, Кумините, Куклите, Ръкавичката, Калоянови кули и др., пещерите Змееви дупки, Бъчвата, Футула, Хайдушка, Песченик, изворите Кушбунар, Белите извори. От местността Прозореца може погледне към Котленската планина, Дунавската равнина и Лудогорието. От връх Кулата и Слънчева поляна се вижда град Сливен, а на юг - Странджа и Манастирските възвишения. Най-популярната дестинация в ПП „Сините камъни“ безспорно е местността Карандила, разположена на около 1050 м н. в. На нейна територия се намират различни почивни станции, съоръжения за спорт, изкуствено езеро, Карандилската поляна (там ежегодно се провежда събора на каракачаните). От поляната се открива гледка към връх Руина, Стидовската и Гребенец планини, дола на р. Сотирска, Сливенското поле, Бършен и Манастирските възвишения, град Сливен. Карандила е местността в парка, която е най-богата на видове и подвидове със защитен статус, реликти и ендемити. Срещат се 26 вида орхидеи.

- **Община Сливен - Природен резерват „Кутелка“** – резерватът заема обособена зона от територията на природен парк "Сините камъни". "Кутелка" е горски масив обявен за опазване на съществуващата коренна над стогодишна букова гора съставена от вида мизийски бук (*Fagus sylvatica* ssp. *moesiaca*).

- **Община Тунджа - лесопарк "Бакаджик"** - Намира се на изток от р. Тунджа, на около 15 km от гр. Ямбол. Това са верига от ниски хълмове, които геоложки принадлежат към Средногорието. Средната им надморска височина е около 300м., а цялата верига е между 5 и 10 км. Името „Бакаджик“ произлиза от турските думи Бак и Ачик и означава „височина, от която се вижда надалеч“ Най-високият връх на Бакаджиците е Свети Сава (515 m), на който е разположена радиорелейната станция „Бакаджик“, известна още като „РРС Ямбол“. Други върхове са Свети Спас (500 m), Дедевица, Калето. В района на лесопарк Бакаджиците, конна хайдушка дружина води един от най-известните български хайдути Индже войвода. В лесопарка има няколко туристически комплекси и хижи. Комплекс „Ямболен“, х. „Индже войвода“, х. „Бакаджик“, х. „Пиргуля“, предоставят възможност за почивен и лечебен туризъм. Всяка година в лесопарка се провежда официален рокерски мото събор. В областта на

"Бакаджиците" се намират и много забележителности. Това са манастирът „Свети Спас“, Ямболски манастир „Възкресение Господне“ и крепостта Калето.

- **Община Тунджа – Мегалити край село Скалица / „Попов баир“** – с. Скалица се намира на 46км от Ямбол и в близост има разположени интересни скали. Единият мегалит се нарича "Бабино коритце". Казват, че лекува болки в кръста. Помага при дископатии, ставни и ревматични болки. До Бабиното коритце е "Столът". Той помага на жени, които имат проблем със зачеването. Вярва се, че скалата дава сила и плодовитост на младите жени. Между тези две скални образувания се намира мястото за хипертониците, където могат да си понижат кръвното налягане. Проведени са множество експерименти под лекарски контрол и е доказано въздействието на скалите върху високото кръвно налягане и на други заболявания. Откритието се дължи на Академик Тодор Дичев, член на БАН и на РАН (Руската Академия на Науките).

- **Община Болярово - Минерален извор „Краставото кладенче“ и паметник „Странджанска буна“**

Двата обекта са в непосредствена близост един до друг в местността Баш чаржак, преди село Стефан Караджово. Лечебните качества на водата край с. Стефан Караджово са близки до тези на "Карлови вари" - Чехия и на "Кисловодск" - Русия. По физико-химична характеристика тя е хипотермална (21С), слабоминерализирана (1,473 мг/л), хидрокарбонатно-калциево-магнезиева и въглекисела (съдържа 515 мг въгледвуокис в л) и съдържание на флуор 0,9 мг/л. Водата е бистра, безцветна, без мирис, с приятен възкисел вкус и обща водна твърдост 40 немски градуса. Активната реакция на минералната вода е леко кисела (рН 6,4), а общият дебит е 13 л/сек. Минералните води на извора са благоприятни за лечение на кожни заболявания.

- **Община Елхово – резервати „Балабана“ и „Долна топчия“** - Край гр.Елхово, по бреговете на р. Тунджа, в лонгозни гори са разположени резерватите Балабана и Долна топчия, които са естествен развъдник на рядко срещания в Европа колхидски фазан. Резерватът „Балабана“ е в землището на Елхово, с площ от 672 дка. В него преобладава лонгозна растителност, а птиците, които се срещат в него са бели, нощни, гривести чапли. От бозайници могат да бъдат видени чакал, лисица, заек. Резерват „Долна топчия“ е с площ от около 538 хектара. Обявен за резерват през 1960 г. с опазване на находището на колхидски фазан. В резервата има фазанария за отглеждане на малки фазанчета, които след това се разселват на подходящи места из страната. Освен колхидския фазан в резервата гнездат още няколко вида чапли: сиви,нощни, гривести,

малки и бели, също така и блестящият ибис и много други видове птици. Резервата е съставен предимно от вековни лонгозни гори. От бозайници се срещат лисица, чакал, заек, дива свиня, елен лопатар.

Допълващи туристически обекти в тази тематична област са:

- **Община Сливен - Връх Голямата чаталка** - Намира се в западната част на природен парк "Сините камъни ". Надморската му височина е 1065м. Представлява скалист раздвоен връх. От горна лифтена станция се тръгва в северна посока по маркирана в бяло и жълто пътека. Има маркирани маршрути за алпинизъм и скално катерене. На самия връх има желязна пеперуда-пейка.

- **Община Сливен - Сливенски минерални бани** – Те са балнеолечебен курорт, изграден край горещи минерални извори. Намира се в землището на с. Злати Войвода, на 12 км югозападно от гр. Сливен, в долината на р. Тунджа, на 245 m.н.м.в. Курортът функционира целогодишно и в него има изградени балнеолечебници, почивни станции, хотели, плувни басейни и заведения. Минералната вода е подходяща за лечение на множество заболявания, включително стомашно-чревни, жлъчно-чернодробни, на опорно-двигателния апарат и периферната нервна система. От туристически интерес представляват и останките от древна римска баня

- **Община Тунджа – Резерват „Горна Топчия** – Той се намира в близост до Елхово и дава възможност на жителите и на гостите на града да се насладят на разходка сред недокосната от човека природа. Неговата територия е заета от крайречни заливни гори — лонгози, представени от 5 вида: дива лоза, бръшлян, повет и редките за страната южни видове скрипка и гърбач. Доминантен дървесен вид е летният дъб, който формира смесени съобщества с полски бряст, полски ясен, полски клен, бяла топола и други дървесни видове. Блатното кокиче в миналото се е срещало на обширна територия, но видът се счита за застрашен.

- **Община Стралджа – Местност „Инджови извори”** – намират се в южното подножие на Войнишкия Бакаджик, сред широколистна гора. Това е било любимо място на Индже войвода и неговия байрактар Кара Кольо. От седемте извора някога, днес е останал само един. Близко до това място е параклисът „Успение Богородично”, изграден със средства на община Стралджа през 2007 г., на мястото на манастир от VIII век. Мнозина идват тук, тъй като се смята, че водата на Аязмото е лечебна. Приятно място за туристите и хижа „Люляк” в местността Мараша край с. Лозенец.

- **Община Елхово - Девентските възвишения** - Това са най-западните разклонения на Странджа планина и са разположени на изток от р. Тунджа. С туристическите си бази в местностите Студеното кладенче и Гьол бунар са подходящи за краткотрайни излети и почивка сред природата.

- **Община Елхово - Дрънчи дупка** - Това е карстова местност западно от с. Мелница. Привлекателна е за посетителите с туристическата си хижа, живописната речна долина и едноименната пропастна пещера с подземна река. В местността е възстановен и функционира малък параклис.

- **Община Елхово - Местността Манастирчето** – Местността край с. Стройно е обширна поляна с над 20 вековни дървета, извор с питейна вода, малка църква, основно реконструирана и обновена. Обектът е подходящ за краткотраен летен отдих.

- **Община Карнобат - Зона за отдих и туризъм “Маркели – река Мочурица”** – обособена е при реставрацията, консервацията и експонирането на Крепост Маркели и изграждането на техническа инфраструктура към нея. Цялостно комплексът обхваща подобрена обща площ от 2000 кв.м. /1000 кв.м. укрепителна линия - стени и кули и 1000 кв.м. църковен комплекс/. Оформени са 2000 м. вътрешни алеи, както и 200 м подходи за хора с увреждания, включително подстъпи към обектите. Зоната обхваща свободно пространство между крепостта Маркели и река Мочурица. уристите могат да ползват услугите на посетителски информационен център, където е обособена демонстрационна зала с 20 седящи места с възможности за експониране и мултимедийни презентации.

Спортен туризъм

Спортният туризъм е потенциален за развитие в община Ямбол, като възможност за сътрудничество с близки общини за повишаване условията за тренировъчен и професионален спорт, както и споделяне на специфични ресурси, включително природни и антропогенни. **Включването на обекти към водещия културен маршрут подпомага представянето на спецификите на района в по-голяма пълнота и обогатяването с разнообразни възможности за преживяванията на посетителите.**

Целевата група на спортния туризъм са за младежи и хора в активна възраст. Развитието на спортните обекти и пространства предоставя възможност за подобряване на

имиджа, повишаване на популярността за организиране и провеждане на местни, регионални, национални и международни събития. Това е специфична група хора, изискваща среща високо качество на спортните обекти, пространства и съображения, добра достъпност, техническо оборудване и възможности за посещение на други обекти в сферите култура, търговия, забавления.

Като основни обекти са подбрани и представени стадиони, спортни зали и комплекси, конни бази, озеленени площи, и язовири, които са в добро състояние на материално-техническите бази, облагородяване и са предпочитани за посещение. В регионален контекст, развитието на спортен туризъм благоприятствано от наличието на разнообразни по вид спортни обекти с възможности за осъществяване за различни видове спорт, множество ежегодни спортни събития като състезания, турнири, първенства и други, преминаването на река Тунджа и съхранената природна среда. Обхващаните обекти са разпръснати по общините сравнително равномерно при общините, като своеобразен център поради концентрацията на обекти и пространства са Ямбол и Сливен.

- **Община Ямбол - Спортна зала „Диана“**

Разположена е в Градски парк на град Ямбол. Построена е през 1964г. като закрыта зала с капацитет от 3000 седящи места. Подходяща е за баскетбол, волейбол, борба, бокс и други спортни и масови мероприятия. През 2006 г. стартира мащабен проект за разширение на сградата, който предвижда изграждане на зала за спортна акробатика и скокове на батут с цел Ямбол да се превърне в национален център за подготовка по тези спортове. Домакин на зала „Диана“ е баскетболен клуб „Тунджа“.

- **Община Ямбол - Лесопарк „Ормана“**

Намира се северно от град Ямбол. Представлява Лонгозна гора и притежава редки видове местни растения и местен дребен дивеч, разнообразна флора и фауна – блатно кокиче, мразовец и колхидски фазан. Към настоящия момент благоустроителните дейности са започнали и вече продължават. Изградени са алеи и са поставени са елементи на градското обзавеждане: пейки, беседки, настолни маси за игри, кошчета, детски и спортни площадки. С потенциал за развитие са игра. Територията е подходяща за ежеседмичен отдих и развитие на екотуризм.

- **Община Сливен - Спортна зала „Васил Левски“**

Спортна зала „Васил Левски“ се разполага на площ от 1433 м². Това е единствената представителна зала, подходяща за изява и спортни мероприятия от национален мащаб в град Сливен. Залата разполага с баскетболно игрище, 1084 седящи места, сервизни помещения, санитарни възли и голямо фоайе. Броят на седящите места е достатъчен да приема културни събития. През зимния период се отоплява с котелна система на природен газ. В спортната база се провеждат тренировки по баскетбол, спортни танци, тенис на маса и се предоставя безвъзмездно на няколко спортни клубове.

- **Община Сливен - Спортна зала „Младост“**

Залата е обособена в две тренировъчни зони: зона за джудо с три стационарни татамита, зона за акробатика, скокове на пътека и батут, сауна, съблекални, треньорски стаи, сервизни помещения, котелно помещение. Отоплена през зимния период. В нея се провеждат тренировки по джудо, спортна акробатика и скокове на батут. Ползва се безвъзмездно от няколко спортни клубове.

- **Община Тунджа - Конна база „Симекс“, с. Кабиле**

Конна база Симекс е разположена в село Кабиле, на около 4 км от град Ямбол. Разполага с открит пясъчен манеж, ресторант, баня за коне, конферентна зала. Таванът на конюшната е прозрачен, а пясъчният плац е снабден с осветление за нощна езда. Услугите включват училище по езда с инструктор, за начинаещи и напреднали, терапевтична езда, хипотерапия, състезания по конен спорт.

- **Община Тунджа - Язовир „Овчарица“**

Разположен по поречието на река „Овчарица“ в близост до селата Радецки, Бял Кладенец, Скалица, Маца и Овчи кладенец, непосредствено до Топлоелектрическа централа „Марица Изток 2“. Поради това, че служи за охлаждане турбините, водата му не замръзва и поддържа средна температура от около 18 градуса. Площта му възлиза на 43 040 000 м². Язовир „Овчарица“ е важно местообитание за застрашени от изчезване видове птици, както и предпочитано място за спортен риболов, като ежегодно там се провежда състезание по спортен риболов. Целогодишно високите температури на водата означават, че рибата има възможност да се храни през цялата година. Това способства за бързия растеж на рибите. Язовирът е обитаван от почти всички сладководни видове – от червеноперка и каракуда до сом (американски и европейски), шаран, толстолоб, бял амур и други.

- **Община Болярово - Язовир „Малко Шарково“, край с. Малко Шарково**

Намира близо до едноименното село в Странджа, до границата с Турция. Язовирът е със земнонасипна стена и максимален обем 55 млн. куб. метра. Изграден е по поречието на река Поповска. Водният му обем е 40,9 млн. м³, завирана площ - 3,9 км². Начало на експлоатацията му е през 1966 г. През 1989 г. територията около язовира е обявена от BirdLife International за важно от орнитологична гледна точка място, както в национален, така и в европейския мащаб. То е постоянно място за почивка за зимуващи водолюбиви птици: установени 45 вида, 16 от които са вписани в Червената книга на България. Сред, птиците, които зимуват край язовира са голямата белочела гъска, немият лебед, пойният лебед и червеногушата гъска. Язовирът често е посещаван от летовници и рибари.

Рибният фонд е богат, като е представен от бабушка, толстолоб, бяла риба, каракуда, костур, кротушка, морунаж, клен, сом, уклея, червеноперка и шаран.

- **Община Нова Загора - Язовир „Жребчево“**

Площта му се простира от градовете Николаево и Гурково, и село Паничерево (Област Стара Загора), през Община Твърдица до селата Баня и Асеновец в Община Нова Загора (Област Сливен). Наименуван е на потопеното в него през 1965 година село Жребчево. Построяването му започва 1964 г. и приключва 1969 г., когато е и въведен в експлоатация. В чашата на язовира са също и бившите села Запалня и Долно Паничерево. Разположен на 25 000 000 м² площ, „Жребчево“ е четвъртият по големина язовир в България, след „Мандра“, „Искър“ и „Студен кладенец“. Намира се в живописна местност между Средна Гора и Стара Планина. Край него има изградени множество вилни зони и почивни станции предлагащи отлични условия за почивка, риболов и различни видове водни спортове. Ежегодно тук се провеждат състезания по спортен риболов, кану-каяк и други. Язовирът има много ръкави с удобни за риболов места. Тъй като водата от язовира се използва за напояване, през лятото той се източва значително, което обуславя сезонния характер на риболова (костур, червеноперка, сом). В устието на язовира на река Тунджа се среща също щука.

В североизточния му край се намира потопената църква Св. „Иван Рилски“ - единствената останка от село Запалня. През пролетта е залята до средата, като постепенно до лятото преминава изцяло под водата. Може да бъде посетена в месеците, когато нивото

на водата е ниско и участъкът е сух. До бента на язовира са разкрити останки от римска крепост.

- **Община Карнобат - Спортен комплекс, гр. Карнобат**

Разположен е в град Карнобат, като включва включващ затревен терен, лекоатлетическа писта, осем съблекални, спортна зала, две спортни площадки, басейн с олимпийски размери 50-25 м, спортна площадка и спортни площадки и физкултурни салони на общинските училища.

- **Община Карнобат - Язовир „Цанко Церковски“**

Разположен е западно от град Карнобат и източно от град Стралджа. Рибният фонд се състои от таранка, шарани, щука.

Допълващи обекти:

- **Община Ямбол - Стадион „Тунджа“**

Намира се в западната част на град Ямбол, жилищен комплекс Златен рог. Теренът в изцяло открит, с естествена тревна настилка, писта и съоръжения за лека атлетика. Поставени са трибуни с общ капацитет от 18000 зрители. В непосредствена близост е Спортен комплекс „Арена Ямбол“.

- **Община Ямбол - Спортен комплекс „Георги Дражев“**

Разположен в градския парк на град Ямбол и са създадени условия за различни спортни дейности, сред които са баскетбол, волейбол, тенис и футбол. На места са поставени пейки с етажно изкачване за отбори и зрители.

- **Община Ямбол - Спортен комплекс „Арена Ямбол“**

Разполага с 3 терена за мини футбол, 2 тенис корта, 1 терен за плажен волейбол, с прилежащи съблекални, детска площадка и кафе. Футболните игрища са с размери 40 на 20 метра, с възможност да бъдат обединени в едно 60 на 40 метра игрище. Настилките са с изкуствена трева, създадена специално, за да покрива напълно игралните характеристики на естествения терен за професионален футбол. Теренът разполага с професионално осветление и е ограден с мрежа с височина 9 м. Детската площадка и заведението към комплекс „Арена Ямбол“ го правят подходящ и за отдых на цялото семейство.

- **Община Ямбол - Преминаване с лодка с. Завой /общ. Сливен/ – гр. Ямбол и с. Коневец – гр. Ямбол**

Участъкът е подходящ за развитие на спортни дейности и отдих, основно индивидуално и отборно гребане. Поради близостта на град Ямбол и преминаването на река Тунджа през градската структура е възможно обслужването при Гребна база Ямбол, както и свързването с обектите за спорт, култура и търговия.

- **Община Ямбол - Преминаване с лодка с. Коневец /общ. Тунджа/– гр. Ямбол Язовир Асеновец**

Разположен по поречието на река Асеновска, северозападно от град Сливен, в близост до природен парк „Сините камъни“. Приблизителната му площ е 1100000 м². Рибният фонд се състои от пъстърва, шаран, сом, каракуда, клен, костур и червеноперка. Пътят до язовира е третокласен и представлява отклонение на пътя от Сливен за село Бяла.

- **Община Елхово - Ждрелото на река Тунджа - „Даркая“,**

Местността „Даркая“ се намира в землищата на селата Радовец и Лесово и обхваща площ от 19 хил. декара. Попада под защитата на закона заради редките 149 вида птици, 8 земноводни, 21 влечуги и други защитени и редки растителни и животински видове. Мястото е привлекателно и подходящо за провеждане на състезания по спускане в бързо течащи води и воден слалом.

- **Община Тунджа - Язовир „Скалица – Овчи Кладенец“, с. Скалица**

Разположен е източно от село Скалица, с обща площ от 976000 м². Построен е през 1958г.

- **Община Карнобат - Стадион „Карнобат“**

Намира се в северната част на град Карнобат в непосредствена близост до Градска градина и Зоопарк Карнобат. Теренът в изцяло открит, с естествена тревна настилка, писта и съоръжения за лека атлетика. Не са изградени трибуни за зрители.

XI. SWOT АНАЛИЗ

ПРИРОДНО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
- Наличие на НКЦ от категория с „национално значение“; - Наличие на читалища, които съхраняват и опазват идентичността на общината и нейните народните традиции и културни обичаи; - Богат културен календар - народни традиции и културни обичаи; - Наличие на защитени територии, съгласно Закона за защитените територии /ЗЗТ/ и Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие; - Наличие вековни дървета, обявени по Закона за биологичното разнообразие. - Наличие на лесопарк „Ормана“, парк Боровец и градски парк, обявен за НКЦ /градинско и парково изкуство/. - Наличие на природен воден ресурс – река Тунджа.	- Липса на адекватна консервация, реставрация и адаптация на НКЦ; - Липса на формирани културни зони; - Липса на идентифицирани и обособени културни пейзажи; - Затруднена достъпност до археологическите НКЦ извън териториалния обхват на града; - Липса на стратегия за културното наследство в общината и обща маркетингова стратегия; - Липса на достатъчно финансиране; - Недостатъчно използване ресурса на река Тунджа за туристически цели.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
- Адаптация на НКЦ в селищната структура и формиране на културни зони; - Реставриране, опазване и адаптиране на недвижимите културни ценности на територията на общината и терените около тях; - Изграждане на туристически маршрути и културна индустрия; - Създаване на информационна система на културно историческите ресурси; - Разработване на карта на недвижимите културни ценности на	- Невъзможност от реализация на големите инфраструктурни проекти; - Влошаващи се качества на околната среда; - Недостатъчни финансови средства за поддържане на инфраструктурата и изграждане на нова; - Недостатъчни средства по Структурните фондове и програми на ЕС;

територията на общината; ▪ Изграждане на партньорства между местните общности и бизнеса; ▪ Използване на финансовите инструменти на ЕС за успешна реализация на проекти в областта на природното и културно наследство; ▪ Интегриране на културното наследство в стратегиите и ОУПО Ямбол; ▪ Въвеждане на съвременните изисквания при издирване, опазване, популяризиране и разпространение на културните ценности; ▪ Въвеждане на мениджмънт и маркетинг в областта на културното наследство. ▪ Стимулиране на връзките на съвременното изкуство с КН; ▪ Развитие на културния и научен обмен; ▪ Изготвяне на рекламни материали за популяризиране на културното наследство на общината.	
ТУРИЗЪМ	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
▪ Територията притежава ресурси за развитие на туризъм като: - съхранено и представено материално (движимо и недвижимо) и нематериално културно наследство, богат културен календар, основа за културен туризъм; - благоприятни местоположение и климат, застъпено лозарство и условия за винификация, основа за винопроизводство и винен туризъм, както и традиционна местна кухня и съчетаването ѝ със съвременна	▪ Ефективното използване на капацитета на материалната база е сравнително ниско (19,8% към 2019г.); ▪ Община Ямбол е предпочитана за отсядане на областно ниво, но в региона и страната има други дестинации, привличащи посетителите;

кухня за кулинарен туризъм; - конферентни зали с оборудване и обзавеждане и публични пространства в централна градска част, основа за делови туризъм; - развита и разнообразна социална инфраструктура, основа за градски развлекателен и шопинг туризъм; - СПА и уелнес услуги, лечебни и здравни заведения, основа за здравен туризъм; - природна среда, включително защитени територии съгласно Закона за защитените територии /ЗЗТ/ и Защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 съгласно Закона за биологичното разнообразие, основа за екологичен туризъм; ▪ Територията разполага с достатъчно места за настаняване, стаи и легла за развитие на туризъм; ▪ Приходите от туризма са с обща тенденция за повишаване;	
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
▪ Община Ямбол има изявен потенциал за развитие на спортен туризъм, благоприятстван от наличието на спортни обекти, пространства за провеждане на спортни и развлекателни дейности, озеленени площи, множество ежегодни спортни инициативи и събития, възможности за застъпване на нови видове спорт, територии с възможност за прилагане на ревитализация и внедряване на съвременни обществено обслужващи функции, както и свободни, незастроени територии. ▪ Общуване и сътрудничество между	▪ Продължаване на процесите по реставрация, консервация и социализация, обновяване и модернизация на обекти, благоустрояване на пространства, повишаване качествата на средата и достъпността при ограничени финансови средства; ▪ Затишие и упадък поради наличието на големи и развити туристически ядра в регионален контекст; ▪ Физическа амортизация на материално-техническата база поради ниска рентабилност и съответно възможности за инвестиции по поддръжка, обновяване и модернизация;

местни общности, частни собственици, бизнес, общински и държавни звена;

- Потенциална насока за развитие и повишаване на регионалната значимост е сближаването с изявени туристически райони, съчетаване и предлагане на съвместни туристически продукти и услуги.

ХІІ. СТРАТЕГИЯ / КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА И ОПАЗВАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ХІІ. 1. ВИЗИЯ

Визията се стреми да даде изява на *местната културна идентичност* и да отрази представите на местните общности за бъдещето им развитие в областна на *културното и природното наследство и развитието на целогодишни туристически услуги/пакети*.

Визията се стреми да изведе на преден план развитието на целия сектор туризъм, вкл. различните видове туризъм, които могат да бъдат практикувани на територията на общината/региона.

**ОБЩИНА ЯМБОЛ – ПРЕДПОЧИТАНА ЦЕЛОГОДИШНА ТУРИСТИЧЕСКА
ДЕСТИНАЦИЯ СЪС СЪХРАНЕНА ПРИРОДНА СРЕДА И ИЗЯВЕНА
КУЛТУРНА ИДЕНТИЧНОСТ, ЗАЕМАЩА ВОДЕЩО МЯСТО В РЕГИОНА**

В така формулираната визия е заложеното виждането и прогнозата, че в резултат на прилагането на програмата ѝ за реализацията ще се преодолеят проблемите стоящи пред съхраняването и популяризирането/опазването на културното и природното наследство и постигането на икономически растеж в сектор – туризъм основан на развитието на различните видове туризъм.

XII. 2. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ

XII. 2. 1. Стратегически цели

Стратегическите цели са свързани с популяризиране на природното и културното наследство в територията на общината за повишаване туристическата привлекателност в региона и развитието на целогодишен туризъм. Също така се изявява и стремеж към подобряване устойчивото използване на културното наследство и насърчаване на културния туризъм между партньорите в региона.

Териториалното и социално - културното сближаване е насочено към общинско и регионално сътрудничество, пораждащо резултати от взаимен интерес, както и изграждане на международно сътрудничество. То включва реализиране на инфраструктури за по-добра свързаност, съхраняване на природното и културното богатство и изява на идентичността, интегрирано развитие, основано на сътрудничество.

Стратегията разглежда ресурсите от природно и културно наследство като отлична предпоставка за постигане на растеж в рамките на общината. Широкообхватният туристически сектор е идентифициран като потенциално устойчив и развиващ се елемент от икономическия комплекс на общината.

Основните стратегически цели са свързани с утвърждаване конкурентоспособността и ефективността на туристическия сектор в Ямбол и региона посредством оптимално използване на природните и културни ресурси и изградената материална база в съответствие с пазарните изискванията и потребителските очаквания за устойчиво развитие на туризма.

Стратегическа цел 1

Повишаване на разпознаваемостта на Ямбол като привлекателна и целогодишна туристическа дестинация с характерна местна идентичност, запазени културни традиции и съхранена природна среда.

Стратегическа цел 2

Повишаване на конкурентоспособността на дестинацията Ямбол на регионалния пазар чрез повишаване качеството на туристическия продукт, силен бранд на дестинацията и продуктова специализация.

Стратегическа цел 3

Стимулиране ролята на културното и природното наследство като фактор за развитие на туристическа индустрия.

ПРИОРИТЕТ 1. РАЗВИТИЕ НА ЯМБОЛ КАТО ЦЕЛОГОДИШНА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ

Акцент се поставя върху развитието на целогодишен туризъм основан на основната и допълваща специализация на туристическите райони съгласно Концепция за туристическо райониране на България, определените видове и подвидове туризъм в Стратегия за развитие на туризма в България, наличните ресурси и възможностите за сътрудничество, обособяването туристически маршрути, развитието на специфични туристически продукти и услуги, пакети, както и интеграцията им и подпомагане процесите на съвместно представяне и популяризиране на района и неговите характерни черти.

МЯРКА 1. Създаване и популяризиране на интегрирани туристически продукти и услуги, пакети - туристически маршрути.

Съществено значение за създаване и популяризиране на интегрирани туристически продукти и услуги, пакети е разработването и обособяването на **туристически маршрути** с основен акцент върху – културния, винения и фестивалния туризъм, спортен туризъм и екотуризм.

Проект 1. Разработване на интегрирани туристически продукти и услуги, пакети, обособяване на тематични и специализирани туристически маршрути.

Проектът цели да разработи иновативни туристически продукти и услуги, заедно със съседни и близки общини, с цел да се привлекат повече туристи, на база потенциала на всяка община. Чрез разработването на тематични и специализирани туристически маршрути ще се постигне популяризиране на обекти, повишаване на тяхната посещаемост и предоставяне на по-добър продукт за туриста. Следва да бъдат разработени тематични маршрути и пакети по основни видове туризъм за района – културен, винен, природен, спортен и др. С цел да се популяризира община Ямбол като дестинация за културен и винен туризъм, акцентът трябва да бъде поставен на тези две туристически области.

Разработените туристически маршрути и пакети за културен туризъм следва да са ориентирани към движимо и недвижимо материално културно наследство, нематериалното културно наследство, организирането и провеждането на събития за развитието на културен туризъм. Във всяка тематична област да се разработят специализирани туристически маршрути, насочени към специфични целеви групи – например за културен туризъм: маршрут „По пътя на траките”, маршрут „Древност”, маршрут „Античност и Средновековие”, маршрут „Възраждане”, маршрут „Пътят на вярата”.

Разработените туристически маршрути и пакети за винен туризъм следва да са ориентирани към всички обекти, свързани с процесът по създаване на винени продукти (както и други алкохолни напитки), както и обекти, които създават/предлагат местни хранителни продукти. Специализирани туристически маршрути може да включват тънкости на гроздобера, дегустация на вино и местни специалитети „на полето”, т.е. там

където се отглежда гроздето, между лозята, както и дегустация на автентични ястия от региона, включващи и уъркшопи за ястия и производство на вино.

Проект 2. Популяризиране на туристическия маршрут по проект „ТОНЗОС – Магията на Тунджа“.

Популяризиране и използване на създадените продукти по проект „ТОНЗОС – Магията на Тунджа“, включително по иновативни начини, изпълнение на дейности за подобряване състоянието на обекти от маршрута, както и разнообразни дейности за маркетинг и реклама.

Проект 3. Разработване на туристически услуги и обособяване на пешеходен маршрут в културните градски зони ориентиран към градския развлекателен туризъм.

Повишаване капацитета на местните туристически агенти в културните обекти, обновяване на туристическите беседи. Представяне на наличните културни обекти по модерен и завладяващ начин, което да повиши туристическия интерес. Разработване на пешеходен маршрут, включващ и малко популярна информация за обекти/сгради в града за привличане вниманието и на местните граждани. Разработване на комплексни билети за жителите на гр. Ямбол за група обекти, които да включват отстъпки.

Проект 4. Разработване на маркетингова стратегия и интерактивни рекламни материали за популяризиране на община Ямбол като привлекателна туристическа дестинация.

Разработване на цялостна маркетингова стратегия за създаване на имидж на община Ямбол и разпознаването ѝ като атрактивна туристическа дестинация. Акцент в проекта се слага на културно-историческия и винения туризъм – те следва да са визитната картичка на общината. Маркетинговата стратегия ще спомогне позиционирането на общината на туристическия пазар. Следва да се използват иновативни рекламни подходи, насочени към модерния турист.

МЯРКА 2. Развитие и популяризиране на спортен туризъм.

Мярката е насочена към предоставяне на подкрепа за преодоляване на **основните дефицити на спортната инфраструктура, подобряване на условията за масов, тренировъчен и професионален спорт**, както и оползотворяване на потенциалите за развитие на спортни дейности, провеждане на общински, регионални и национални събития и инициативи в община Ямбол.

Проект 1. Обновяване на Стадион „Тунджа“

Изпълняване на дейности по ремонт, обновяване и модернизация на обслужващи сгради, подмяна на тревната настилка, подмяна на седалки, изграждане на поливна система на терена.

Проект 2. Многофункционален спортен комплекс

Изпълнение на дейности по изграждане на нова спортна зала, изграждане на "топла" връзка със спортна зала „Диана“. Спортният комплекс следва предоставя възможност за провеждане на спортни дейности от различни видове в открити и закрити пространства.

Проект 3. Изграждане на детски и спортни площадки, игрища и въжени мостове в Лесопарк „Ормана“

Изпълнение на дейности по изграждане на многофункционални детски и спортни площадки, игрища и система от въжени мостове подходящи за деца и възрастни. Проектът оказва благоприятно въздействие за насищането с функции на Лесопарк „Ормана“, повишаване на неговата привлекателност, посещаемост и оживеност.

Проект 4. Модернизация на материалната база за упражняване на тенис

Изпълнение на дейности по изграждане на закриваща конструкция за пълноценно целогодишно използване на площите и предпазване на климатичните въздействия, както и проектиране и изграждане на корт с твърда настилка за предоставяне на висококачествена среда на трениращите, съобразена със съвременните стандарти.

Проект 5: Планиране и проектиране на Гребна база Ямбол

Развитието на територията включва изпълнение на дейности по цялостно планиране и проектиране, включително аспекти като: довеждащи транспортни комуникации и вътрешна алейна мрежа, отреждане на място и изграждане на обществено обслужваща сграда, обособяване на пространства за спорт и отдых на открито с поставяне на градско обзавеждане, озеленяване и връзка с река Тунджа.

Функционалното разпределение на обществено обслужваща сграда за спорт следва да се състои от закрити зали със спортни игрища и басейн, фитнес, съблекални, бани и тоалетни, обществено хранене, приемна и рецепция.

От съществено значение е създаването на благоприятни условия за застъпване на **спортен риболов на територията на Гребна база Ямбол и по дължината на река Тунджа и свързаните с дейността събития**. Предвид това се обхващат дейности по обособяване на зони с поставени пегове и осигуряване на грижа към водния баланс и чистота, както и регулярно зарибяване на за поддържане на популациите.

Изготвянето на цялостен проект за Гребна база Ямбол ще подпомогне предоставянето на висококачествени условия застъпването на спортове като плуване, гребане, спортен риболов, допълването и разнообразяването на съществуващата спортна инфраструктура. Посредством разработването на територията ще се подобри свързаността между зелената и синята инфраструктура в община Ямбол и постигането на по-хармонична и многокомпонентна среда за отдых.

Проект 6. Популяризиране на възможностите за ресурсите за развитие на спортен туризъм в община Ямбол

Обхващат се дейности по целенасочено представяне на спортната инфраструктура и създадените условия за разнообразни спортове, утвърждаване на вече застъпените спортни събития и инициативи в културния календар на община Ямбол и тяхното обогатяване с нови и значими такива на местно, регионално и национално ниво. Проектът ще благоприятства пълноценното използване на спортната инфраструктура, повишаването на интереса към територията и подпомагане развитието на целогодишен туризъм.

МЯРКА 3. Създаване на иновативен интерактивен механизъм за представяне и популяризиране на туризма - интернет базирана платформа и приложение.

Мярката е насочена към модернизиране и иновации в начина на предоставяне на туристическа информация и услуги за туриста чрез разработване на интернет платформа и приложение.

Проект 1. Разработване на интерактивна платформа и мобилно приложение за цялостна интеграция и развитие на туризма и свързаните с това обекти, продукти и услуги в община Ямбол и региона.

Създаване на иновативен продукт с пълна база данни за всички туристически обекти /културни ценности, винарни, природни забележителности, спортни обекти и пространства, характерни местни изделия, продукти, услуги и събития в общините партньори. Всички туристически обекти ще са разделени по тематични области и ще са категоризирани. Платформата позволява при въвеждане на критерии като продължителност на престой и тематична област на интерес (напр. културен туризъм) да се генерира индивидуален туристически маршрут. Към него се включва пълна информация за всеки обект, местоположение, време за достъп, работно време и входни такси, време за разглеждане на обекта, разстояние и необходимо време до следващ обект. Също така ще бъде предоставена информация за места за настаняване и видове транспортни средства с местоположение на спирки и графици на движение. В маршрутите задължително ще бъдат съчетани популярни с по-малко популярни туристически обекти, с цел повишаване на интереса към тях. Към интернет платформата ще бъде разработено и мобилно приложение с лесен интерфейс. Платформата следва да функционира и като единен специализиран портал и софтуерна система за онлайн закупуване на билети за туристически обекти и дава възможност за възползване от намаления (ваучери) при посещение и ползване на продукти и услуги на местни занаятчийници и ресторанти.

МЯРКА 4. Създаване и поддържане на устойчиви партньорства между местни общности, неправителствени организации, бизнес, общини и други участници.

Мярката е насочена към подпомагане и развитие на туризма в общината чрез създаването и задълбочаването на партньорства между различни актьори – представители на държавни и местни институции, бизнес, неправителствени организации и широката общественост чрез предоставяне на възможности за диалог.

Проект 1. Подпомагане дейността на читалищата като съхранители на нематериалното културно наследство, поддържането на връзката между поколенията, представянето и популяризирането.

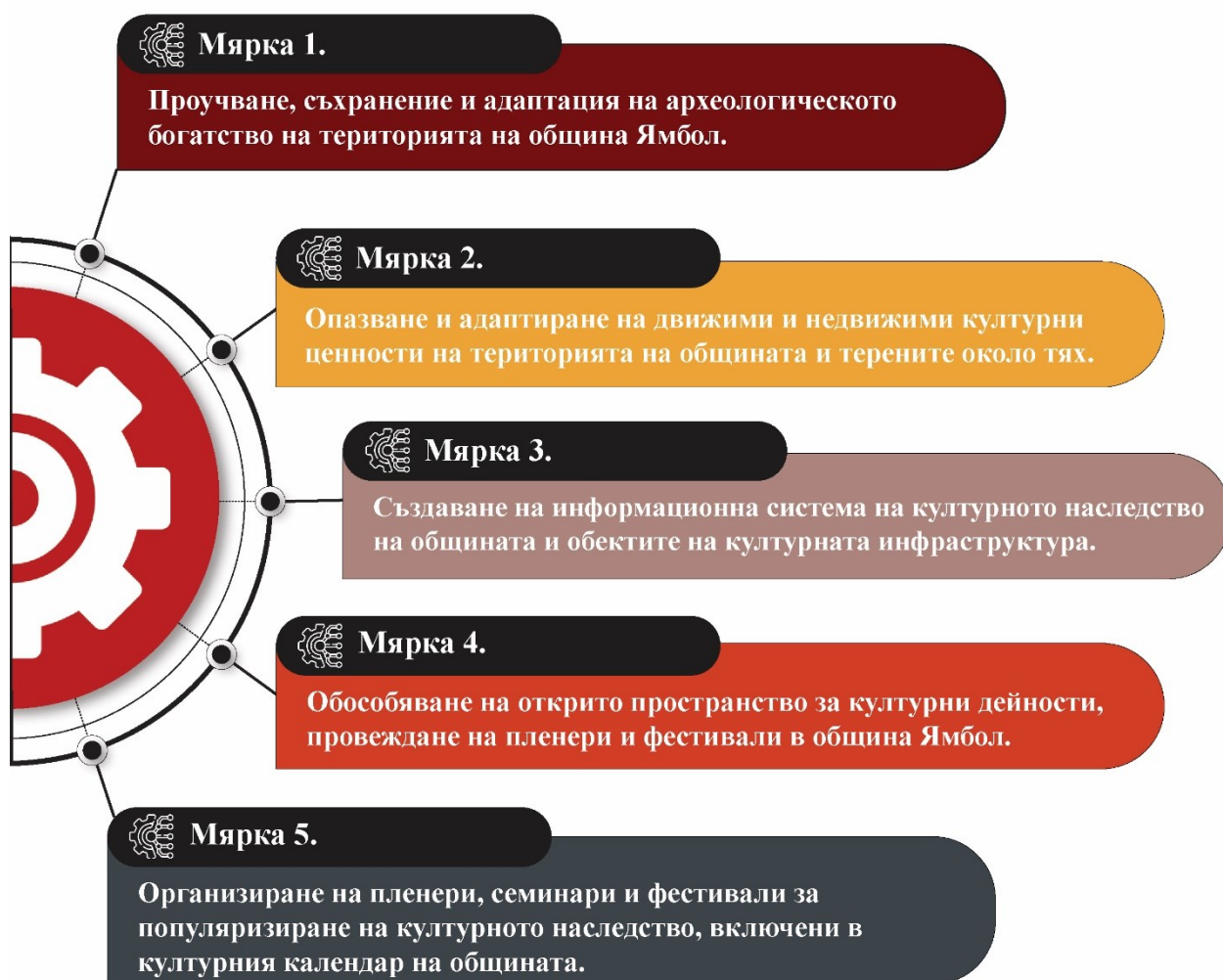
Развитие на дейности между читалища и други участници, като неправителствени организации, местни бизнеси, общината и др. Включват се дейности по организация на разнообразни събития, тематични вечери, уъркшопи по различни теми. Идеята е да се създаде пространство за обсъждане на идеи, размяна на контакти и реализация на съвместни проекти.

Проект 2. Организиране и провеждане на инициативи, събития, форуми, изложения, панаири и други форми на общуване

Разработване, организиране и провеждане на всякакви дейности, свързани с популяризирането на общината като целогодишна туристическа дестинация чрез колабориране на разнообразни участници – не само община Ямбол, но и граждани, НПО, местни бизнеси и други. Целта е да се финансират дейности инициирани не само от местната администрация. В това число могат да се реализират фестивали, изложения, модерни форми на общуване, чрез които да се развива туризма в района.

ПРИОРИТЕТ 2. ОПАЗВАНЕ И АДАПТАЦИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Приоритетът е свързан с подпомагане на процесите по съхраняване на културното наследство, подобряване на състояние и изява на местната идентичност. Последователните действия по идентифициране, проучване, реставрация, консервация и социализация, както и добро представяне следва да допринесат за създаването на местен туристически продукт като фокус на регионалното туристическо предлагане като част от Източния трансевропейски културен коридор. В своята завършеност целта акцентира на повишаване на популярността и привлекателността на община Ямбол с нейното културно наследство и идентичност.

МЯРКА 1. Проучване, съхранение и адаптация на археологическото богатство на територията на община Ямбол.

Мярката е насочена към **проучване на археологическите обекти** в общината /непроучени археологически обекти/, които могат да бъдат включени в културния туризъм на общината.

Проект 1. Проучване на надгробни могили.

Проектът включва извършване на проучвателни дейности на две надгробни могили от категория с „национално значение“, археологически НКЦ:

- Проучване на Надгробна могила, археологически, категория „национално значение“ (РМС 1711/22.10.1962 г.), ЕКТ № 87374.19.111 в западната част на имота върху кулминацията на западното възвишение - общинска собственост. Надгробна могила с височина 4 м и диаметър 42 м.
- Проучване на Надгробна могила, археологически, категория „национално значение" (РМС 1711/22.10.1962 г.), ЕКТ № 87374.19.111 в източната част на имота върху кулминацията на източното възвишение - общинска собственост. Надгробна могила с височина 4,7 м и диаметър 44 м.

Проект 2. Проучване и адаптация на Римска баня.

Проектът включва проучване и адаптация на Римската баня, археологическа НКЦ от категория с „национална значение" (ДВ., бр.94/1965 г.), ЕКТ № 87734.535.2 в градинката източно от х-л Тунджа – общинска публична собственост. Обекта „Римска баня" е бил регистриран при строежа на х-л Тунджа, който поради разкритите тухлени зидове е бил преместен в западна посока. Обекта в момента е под насип и не е бил проучван археологически.

МЯРКА 2. Опазване и адаптиране на движими и недвижими културни ценности на територията на общината и терените около тях.

Мярката е насочена към **изява на местна идентичност** на община Ямбол и за повишаване туристическата ѝ атрактивност.

Проект 1. Реставрация и консервация на археологически обекти в АР „Тракийски и античен град Кабиле“.

Реставрация и консервация на археологически обекти от категория с „национално значение:

- Реставрация и консервация на новооткритите в периода 2017-2017 г. археологически обекти – Трибунориум от II – IV век, Реставрация и консервация на Източната крепостна стена и порта и Антични пещи IV век;
- Реставрация и консервация на новооткритите в периода 2017-2020 г. археологически обекти – Принципия от II – IV век;
- Реставрация на Късноантичен квартал от IV-VI век;
- Основен ремонт с подмяна на покрива на сградата на музейната експозиция – АР „Тракийски и античен град Кабиле“.

Проект 2. Опазване, реставрация, консервация и адаптация на емблематичната за Ямбол – „Брънекова къща“, недвижима културна ценност от категория с „местно значение“.

Комплексно опазване, реставрация и консервация на „Брънекова къща“ и нейната социализация/адаптация в културния живот на града. Необходимо е и разработване на специализиран проект за опазване, реставрация, консервация и адаптация на „Брънекова къща“ /обследване на сградите, съставяне на технически паспорт и изготвяне на инвестиционните проекти, заплащане на такси за съгласуване/одобряване, издаване на разрешение за строеж/. Включени са и дейности по оборудване и обзавеждане с цел нейната адаптация в културния градски живот и провеждане на различни събития.

Проект 3. Реставрация и възстановка на Средновековна крепостна стена и превръщането ѝ в туристическа атракция;

Реставрация и възстановка на Средновековната крепостна стена и дейности насочени към превръщането ѝ в туристическа атракция, както и социализация на околното пространство и подобрена достъпност.

Проект 4. Реставрация на медицинската сбирка и обновяване на експозиционната зала в ДКЦ 1 в гр. Ямбол.

Изпълнение на дейности по реставрация на медицинската сбирка и обновяване на експозиционната зала.

МЯРКА 3. Създаване на информационна система на културното наследство на общината и обектите на културната инфраструктура.

Мярката е насочен към създаване на **информационна система**, която да се използва като инструмент за дигитализиране, картиране и популяризиране на културния туризъм.

Проект 1. Създаване на единна база от данни на НКЦ, включени в регистрите на МК-НИНКН, НАИМ-БАН и РИМ ЯМБОЛ и тяхната дигитализация с охранителните им зони и режими.

Изпълнение на дейности по създаване на специализирана единна база от данни на НКЦ, включени в регистрите на МК-НИНКН, НАИМ-БАН и РИМ ЯМБОЛ и тяхната дигитализация с охранителните им зони и режими.

Проект 2. Създаване на единна база от данни и дигитализация на обектите част от културните обекти.

Изпълнение на дейности по създаване на единна база от данни и дигитализация на обектите част от културните обекти – музеи, галерии, библиотеки, читалища и др. и предлаганите услуги и дейности.

Проект 3. Разработване на интерактивна карта и приложение на НКЦ и културните обекти в община Ямбол с предлаганите услуги от тях.

Изпълнение на дейности за популяризиране на културните обекти и обектите НКЦ в община Ямбол чрез иновативна визуализация, която предоставя допълнителна полезна информация за всеки един от тях (работно време, експозиции, входни такси и т.н.).

Проект 4. Изработване на ГИС базирано приложение за посетителите на АР „Тракийски и античен град Кабиле“

Изработване на дейности по изработване на ГИС базирано приложение за посетителите на културните обекти в общината, включително АР „Тракийски и античен град Кабиле“. Системата ще даде възможност чрез ползване на собствени смарт устройства туриста да получи текст и изображения, включително добавена реалност при разглеждане на културните обекти.

Проект 5. Доставка на съвременно оборудване/обзавеждане в културните обекти в общината.

Проектът включва дейности по доставка на съвременно оборудване/обзавеждане в културните обекти в общината, включително експозиционната зала – АР „Тракийски и античен град Кабиле“.

МЯРКА 4. Обособяване на открито пространство за културни дейности, провеждане на пленери и фестивали в община Ямбол.

Мярката е насочена към подпомагане **обособяването на открити пространства за културен обмен/дейност и организирането на пленери и фестивали** за популяризиране на културното наследство.

Проект 1. Изграждане на амфитеатър в АР „Тракийски и античен град Кабиле“.

Проектът включва дейности по изграждане на амфитеатър за провеждане на събития на открито с капацитет 250-300 зрители, чрез използване на земен насип.

Проект 2. Обособяване на открити публични пространства в близост до културни обекти за изява на културната дейност в градския начин на живот на местната общност.

Обособяване на открити публични пространства в близост до културни обекти – читалищата, библиотеки, музеи, галерии и др. за изява на културната дейност в градския начин на живот на местната общност. Обособяването на открити пространства за култура

ще разшири възможностите за изява на предлаганите дейности/услуги и провеждане на седмични и фестивални събития.

МЯРКА 5. Организиране на пленери, семинари и фестивали за популяризиране на културното наследство, включени в културния календар на общината.

Мярката е насочена към развитие на туризма и привличане на повече туристи чрез популяризиране на разнообразни събития от културния календар на общината.

Проект 1. Изграждане на арт кафе на открито при АР „Тракийски и античен град Кабиле“.

Изграждане на арт кафе на открито с общ капацитет от 40-50 души при АР „Тракийски и античен град Кабиле“.

Проект 2. Популяризиране на културни събития и фестивали в Ямбол – иновативен маркетинг и реклама.

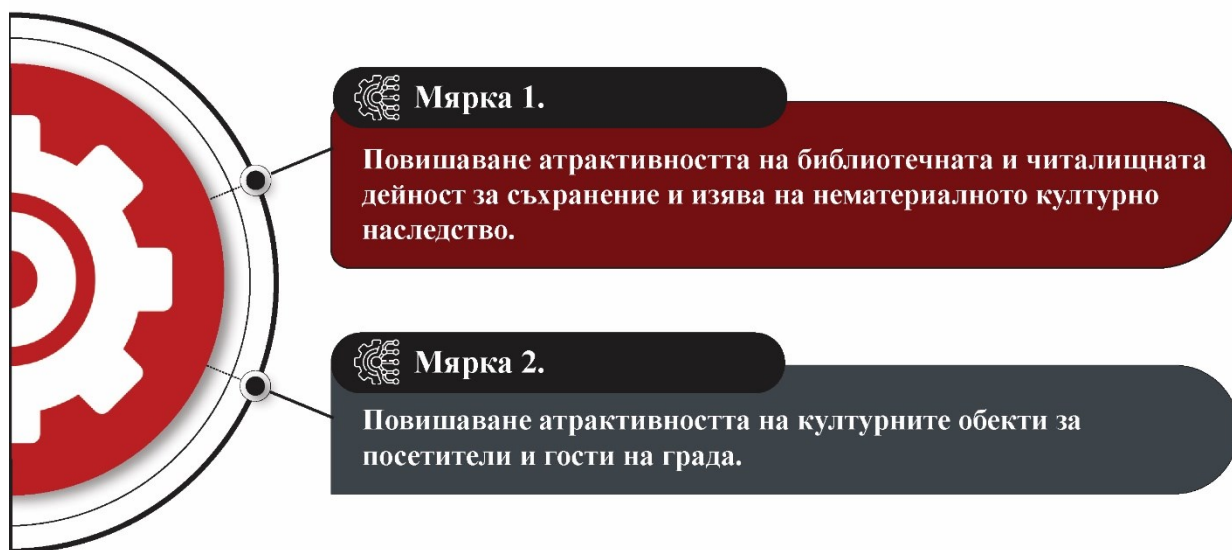
Изпълнение на дейности по популяризиране на културни събития и фестивали чрез иновативен маркетинг и реклама.

Проект 3. Организиране на регулярни тематични вечери с цел популяризиране на културното наследство/изкуство и повишаване интересът на обществеността към дейността на културните обекти.

Организиране на регулярни тематични вечери с цел популяризиране на културното наследство/изкуство и повишаване интересът на обществеността към дейността на културните обекти.

ПРИОРИТЕТ 3. ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА КУЛТУРНИТЕ ОБЕКТИ

Приоритетът е насочен към подпомагане процесите на повишаване атрактивността на културните обектите в община Ямбол с цел изява и съхранение на нематериалното културно наследство и подобряване елементите на културната инфраструктурата за посетителите и гостите на града.

МЯРКА 1. Повишаване атрактивността на библиотечната и читалищната дейност за съхранение и изява на нематериалното културно наследство.

Мярката е насочена към обновяване на обекти на библиотеки и читалища, както и създаване на модерни структури към тях за съхранение на културното наследство и обогатяването му със съвременни форми.

Проект 1. Модернизация на Регионална библиотека „Г.С. Раковски“

Проектът включва ремонт, реконструкция, внедряване на мерки за ЕЕ, цялостно подобряване на материално-техническата база; Интерактивно представяне на книги и автори от Ямбол, както и популяризиране на редки и ценни издания; Информационни и образователни кампании за училищата и университетите в града; Дигитализация на библиотечния фонд за създаване на електронни книги и интегриране в единна база данни/платформа; Обособяване на пространства за медиатека в музикалния отдел на регионалната библиотеката за повишаване интереса на младите хора.

Проект 2. Обновяване на сградата на Народно читалище „Зора-1945” – Ямбол и подобряване на материално-техническата база

Ремонт, реконструкция, внедряване на мерки за ЕЕ, подмяна на обзавеждане и оборудване, подобряване на достъпността на сградата на читалище Народно читалище „Зора-1945” – Ямбол, вкл. преустройство на нафтеното помещение в сутерена в книгохранилище.

Проект 3. Обновяване на сградата на читалище „Съгласие“, Драматичен театър „Невена Коканова“ и подобряване на материално-техническата база

Ремонт, реконструкция, внедряване на мерки за ЕЕ, подмяна на обзавеждане, подобряване на достъпността на сградата.

Проект 4. Обновяване на сградата на Читалище „Пробуда“ и подобряване на материално-техническата база

Обновяване на сградата на Читалище „Пробуда“ и подобряване на материално-техническата база, вкл. внедряване на мерки за ЕЕ и подобряване на достъпността.

Проект 5. Обособяване на „споделени пространства“ в читалищата за работа и развлечение

Обособяване на „споделени пространства“ в читалищата за работа и развлечение, включително създаване на медиатеки с обзавеждане и оборудване.

Проект 6. Обособяване на закрити пространства за иновативни форми на културна дейност и изява на млади таланти

Обособяване на закрити пространства за иновативни форми на културна дейност и изява на млади таланти.

МЯРКА 2. Повишаване атрактивността на културните обекти за посетители и гости на града.

Мярката е насочена към провеждане на дейности по обновяване на материално – техническите бази на културните обекти, тяхното модернизиране и развитие.

Проект 1. Провеждане на публичен конкурс за изготвяне на идеен проект на Минерална баня - Ямбол и изпълнение на избрания проект.

Провеждане на публичен конкурс за изготвяне на идеен проект на Минерална баня - Ямбол с цел придаване на обществени функции и изпълнение на избрания идеен проект.

Проект 2. Обновяване на обзавеждане и оборудване, обособяване на аудио-визуална зала – Регионален исторически музей – Ямбол

Изпълнение на дейности по обновяване на обзавеждане и оборудване, обособяване на аудио-визуална зала.

Проект 3. Основен ремонт, реконструкция и преустройство и внедряване на мерки за ЕЕ в сграда на "Младежки дом"

Проектът включва основен ремонт, реконструкция, преустройство и внедряване на мерки за ЕЕ на сграда на "Младежки дом" и благоустрояване на пространството посоча Зала Диана – Изток.

Проект 4. Ремонт, реконструкция, внедряване на мерки за ЕЕ, подмяна на обзавеждане, подобряване на достъпността на сградата на Куклен театър „Георги Митев – Жоро“.

Ремонт, реконструкция, внедряване на мерки за ЕЕ, подмяна на обзавеждане, подобряване на достъпността на сградата на Куклен театър „Георги Митев – Жоро“, вкл. подмяна на електро и ВиК инсталация. Изготвяне на инвестиционен проект за пристройка.

Проект 5. Обновяване на обзавеждане и оборудване, аудио-визуална зала в Художествена галерия "Жорж Папазов".

Изпълнение на дейности за обзавеждане и оборудване на сградата и обособяване на аудио-визуална зала.

Проект 6. Оборудване и модернизация, облагородяване на дворно пространство и прилагане на енергоефективни мерки – Държавен архив – Ямбол

Изпълнение на дейности по оборудване и модернизация на сградата и облагородяване на дворното пространство и прилагане на енергоефективни мерки.

Проект 7. Реновиране на знаковата за Ямбол сграда – „Парахода” и придаване на обществени функции.

Изпълнение на дейности по реновиране на знаковата за Ямбол сграда – „Парахода” и придаване на обществени функции.

Проект 8. Реновиране на сградата на бившия Тубдиспансер в Ямбол и връщане на обществените ѝ функции.

Изпълнение на дейности по реновиране на сградата на бившия Тубдиспансер в Ямбол и връщане на обществените ѝ функции.

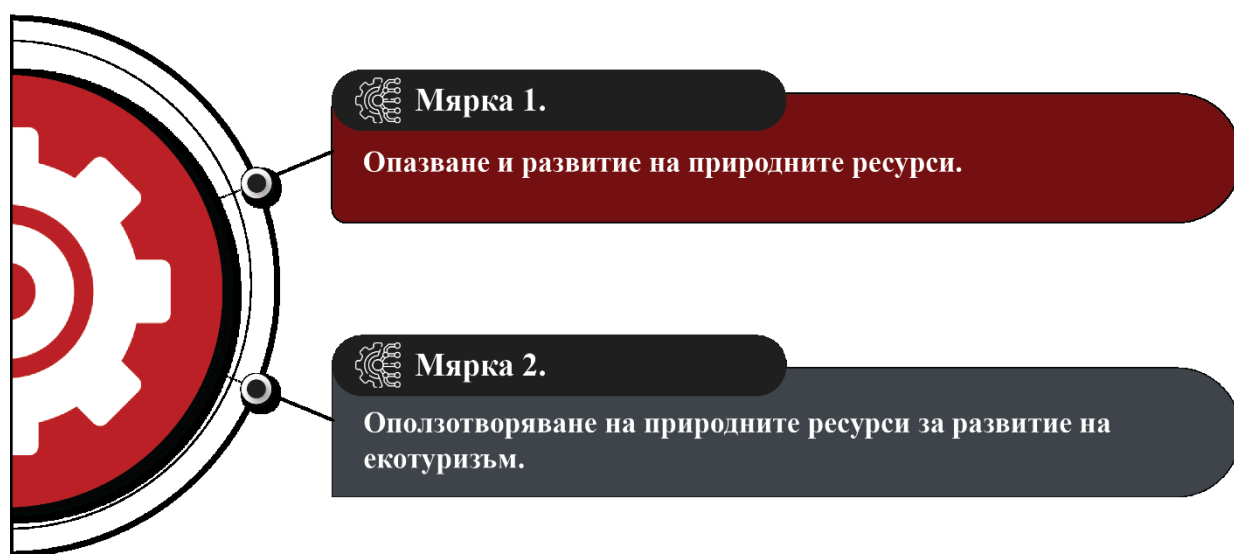
Проект 9. Развитие на туристически комплекс – Музей на бойната слава.

Изграждане на техническа инфраструктура и сграден фонд, благоустрояване на околните пространства, социализация на обектите насочени към туристически дейности и услуги, обновяване на обзавеждане и оборудване, обособяване на аудио-визуална зала – Музей на бойната слава.

Проект 10. Изграждане на нова сграда за Драматичен театър, сцени на открито и пространства за изкуства.

Изграждане на нова сграда за Драматичен театър /разположен на територията на бившето поделение за сформирание на вторичен културен център/, както и изграждане на сцени на открито и пространства за изкуства.

ПРИОРИТЕТ 4. ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО И РАЗВИТИЕ НА ЕКОТУРИЗЪМ

МЯРКА 1. Опазване и развитие на природните ресурси.

Мярката е насочена към **подпомагане на процесите на развитие на природните ресурси** на община Ямбол според техните специфики, настоящо състояние, потребности и потенциали.

Проект 1. Облагородяване на лесопарк „Ормана“

От съществено значение за оползотворяване на възможностите на територията, създаване на условия за ежедневен и ежеседмичен отдих и социализиране при съхраняването на природната среда са провеждането на дейности по: подобряване на пешеходната и велосипедната достъпност чрез рехабилитация на съществуващите алеи и изграждане на нови такива, поставяне на градско обзавеждане (осветителни тела, пейки, беседки, чешми кошчета и други елементи), както и осигуряване на регулярна поддръжка за растителността, водните обекти и пространства и създадената инфраструктура.

Проект 2. Облагородяване на парк „Градски“

Обхващат се дейности по поставяне на висока, средна и ниска растителност, рехабилитация на съществуващите алеи, поставяне на градско обзавеждане (осветителни

тела, пейки, беседки, настолни маси за игри, чешми, кошчета и други елементи), техника за видеонаблюдение, както и осигуряване на регулярна поддръжка.

Проект 3. Облагородяване на парк „Боровец“

Обхващат се дейности по поставяне на висока и средна растителност, рехабилитация на съществуващите алеи и изграждане на нови, обособяване на места за панорамни площадки, поставяне на градско обзавеждане (осветителни тела, пейки, беседки, настолни маси за игри, чешми, кошчета и други елементи), техника за видеонаблюдение, както и регулярна поддръжка.

Проект 4. Обособяване на кътове за продължителен престой и социално взаимодействие по дължината на река Тунджа и постигане на свързаност между синята и зелената инфраструктури

Проектът е насочен към интегриране на река Тунджа като специфичен природен елемент в градската структура на Ямбол, постигане на свързаност между елементите на синята и зелената инфраструктури, създаване на условия за престой на открито и общуване между различни групи хора от общността. Обхващат се дейности по почистване на прилежащите територии успоредно на течението на река Тунджа, изграждане на инфраструктура и обособяване на кътове за продължителен престой с поставено градско обзавеждане (пейки, беседки, осветителни тела и други според условията), богато озеленяване с висока, средна и ниска растителност. Организацията на средата да осигурява висока степен на реална и осезаема безопасност и едновременно с това да подпомага процесите на климатична адаптация.

Проект 5. Разработване на атракциони по река Тунджа

Повишаването на привлекателността и интереса към водните обекти в община Ямбол обхваща и дейности по развитие на водни колелета и двупосочни разходки с лодки с възможност за престой и посещение на обществено обслужващи обекти в сферите култура, отдих и спорт, намиращи се непосредствена близост.

МЯРКА 2. Оползотворяване на природните ресурси за развитие на екотуризм.

Мярката цели **развитие и повишаване интереса към природния и екотуризм чрез въвеждане на иновативни подходи** за наблюдение на околната среда, както и образователни кампании.

Проект 1. Развитие на природни комплекси за наблюдение и изучаване на дивата природа.

Целта на проекта е да стимулира наблюдението изучаването на дивата природа от деца и младежи в лесопарк „Ормана“ чрез наблюдение, анализиране и описване на дадено биологично явление, „докосване“ до природата. Прекият досег на деца с дивата природа повишава техният интерес към изучаване и опазване на околната среда. В парка ще бъдат изградени специализирани комплекси („лаборатории на открито“) и ще бъдат оборудвани със специални съоръжения, с цел наблюдение на представителите на флората и фауната в парка. В изградените пространства може да се извършват разнообразни дейности за изследване елементите на природата – въздух, вода, земя и жива природа. Дейностите включват и разработване на информационни материали за дивата природа в района, както и провеждане на различни събития и извънкласни дейности с деца и младежи за повишаване тяхната осведоменост по темата.

Проект 2. Провеждане на образователни кампании

Интегрираният проект обхваща ключови пространства в регионален контекст / Лесопарк „Ормана“ и Зайчи връх, община Ямбол; Природен парк „Сините камъни“, Природен резерват „Кутелка“, връх Голямата Чаталка, Природна забележителност „Острова на Тунджа“; община Сливен; Лесопарк „Бакаджик“, „Горна топчия“, община Тунджа; Резервати „Балабана“ и „Долна топчия“, Дервентски възвишения, местности Дрънчи дупка“, „Манастирчето“, община Елхово; Местности „Инджови извори“, община Стралджа; Други/, като цели да насочи вниманието на обществеността към опазване на флората и фауната в тях и възпитаване на отношение към природната среда. Подходящи за включване са следните пространства, основа за развитие на природен и екологичен туризъм.

XII. 3. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ

Програмата за реализация е заключителният елемент от структурата на документа и е водеща предпоставка за реализация на заложените цели.

Целта на програмата за реализация е да обобщи подходящи проекти, които конкретизират дефинираните мерки по приоритетни области за развитие, като по този начин се осигурява оперативна основа за изпълнението на стратегическите цели и приоритети.

От важно значение за реализацията на документа и неговите стратегически цели е разработването на **туристически пакети/маршрути и интернет базирана платформа с мобилно приложение за презентиране и популяризиране на природното и културното наследство в региона и различните видове туризъм.** Маршрутите следва да бъдат съобразени както със стратегията на община Ямбол, така и с Плановете за интегрирано развитие на общините в региона до 2027 г.

Маршрутите следва да бъдат съобразени с **общинските устройствени планове и концепции за пространствено развитие.**

За община Ямбол следва да се вземат предвид обособените зони за въздействие в ПИРО Ямбол 2021-2027 г. и заложените в него **културни зони.**

Програмата за реализация е представена в Приложение 1 към настоящата програма.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. КУЛТУРЕН КАЛЕНДАР НА ОБЩИНА ЯМБОЛ ЗА 2021 ГОДИНА

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА РЕСУРСИ И РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗЪМ В СЪТРУДНИЧЕСТВО

ПРИЛОЖЕНИЕ 4. ОСНОВНИ И ДОПЪЛВАЩИ ОБЕКТИ ЗА СЪВМЕСТНО РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ